МЕЃУНАРОДЕН СЛАВЈАНСКИ УНИВЕРЗИТЕТ
„ГАВРИЛО РОМАНОВИЧ ДЕРЖАВИН“
СВЕТИ НИКОЛЕ – БИТОЛА
РЕПУБЛИКА СЕВЕРНА МАКЕДОНИЈА

ФАКУЛТЕТ ЗА ПРАВНИ НАУКИ
СТУДИСКА ПРОГРАМА: КАЗНЕНО ПРАВО

МАГИСТЕРСКИ ТРУД

КРИВИЧНИ ДЕЛА ПРОТИВ ЖИВОТОТ И ТЕЛОТО – УБИСТВА

КОМПАРАТИВНА АНАЛИЗА

СТУДЕНТ: **ЃОРЃИ МАНЧЕВ**
БРОЈ НА ИНДЕКС: **М207002**
МЕНТОР: **ПРОФ.Д-Р ВАСКО СТАМЕВСКИ**

Свети Николе, 2022

АПСТРАКТ

Убиствата, како најтежок облик на насилство, се класифицираат на различни начини и според различни критериуми. Во литературата, покрај класификацијата на убиствата, честопати се прави и класификација на убијците. Во трудот се укажува на повеќето видови убиства, коишто постојат во рамките на кривичното право, криминологијата и судската психијатрија. Криминолошките класификации се најбројни и ним им е посветено најголемо внимание. Критериумите за криминолошката класификација најчесто се наоѓаат во мотивите на извршувањето на убиствата, додека класификацијата на убијците, се прави според нивните карактеристични психолошки особини.

Клучни зборови: типологија, класификација, насилство, убиства, масовни убиства, сериски убиства, убијци.

ABSTRACT

Murders as the most serious form of violence are classified in different ways and according to different criteria. In the literature, in addition to the classification of murders, there is often a classification of murderers. The paper points out most of the types that exist within criminal law, criminology and forensic psychiatry. Criminological classifications are the most numerous and they are given the greatest attention. Criteria for criminological classification are most often found in the motives for committing murders, while the classification of murderers is made according to their characteristic psychological characteristics.

Keywords: typology, classification, violence, murders, mass murders, serial murders, murderers.

АННОТАЦИЯ

Убийства как наиболее тяжкие формы насилия классифицируются по-разному и по разным критериям. В литературе, кроме классификации убийств, часто встречается классификация убийц. В статье выделено большинство видов, существующих в рамках уголовного права, криминалистики и судебной психиатрии. Криминологические классификации наиболее многочисленны и им уделяется наибольшее внимание. Критерии криминологической классификации чаще всего встречаются в мотивах совершения убийств, тогда как классификация убийц производится по характерным для них психологическим особенностям.

Ключевые слова: типология, классификация, насилие, убийства, массовые убийства, серийные убийства, убийцы.

СОДРЖИНА

ВОВЕД…….....……7

Убиството како злосторство……..….....7

1. Способност за вина…….....8

1.1 Пресметливост, непресметливост.....9

1.2. Битно намалена пресметливост.....13

1.3. Actiones liberae in causa…….....……14

2. Агресивност кај човекот.....15

3. Убиствата низ историјата……...……19

4. Убиство од благородни побуди…….....…..21

5. Убиство од небрежност…….....…...21

6. Убиство на дете при породување……...……...…22

7. Наведување на самоубиство и помагање во самоубиство…….....…...22

8. Убиство на службено лице…….....……..……..23

9. Убиство на миг…….....….23

9.1. Историски развој на кривичното дело убиство на миг…….……24

9.2. Зачестеност на убиствата на миг.....27

9.3. Значење на кривичното дело убиство на миг.....27

9.4. Дефинирање на кривичното дело убиство на миг.....28

10. Убиство во афект…….....…….31

11. Типологија на убиства и убијци…….....……31

11.1. Кривично-правни видови на убиства……..……31

11.2. Квалифицирани тешки убиства…….....……33

11.3. Убиство на свиреп начин…….....…….....33

11.4. Убиство на подмолен начин……..……34

11.5. Убиство од користољубие……..……34

11.6. Убиство од крвни или безобзирни одмазди или други побуди……..……34

12. Криминолошки поделби на убијците и убиствата…….....……35

13. Повеќекратни убиства…….....……39

14. Психијатриско-психопатолошки типологии на убиства и убијци…….....……51

15. Кривичните дела убиства во споредбеното кривично право…….....……52

15.1. Источноевропски земји…….....……53

15.1.1. Полска……..…….....53

15.1.2. Естонија……..…….....57

15.1.3. Латвија……..…….....62

15.1.4. Литванија……...……65

15.1.5. Русија…….....…….....66

15.2. Западноевропски земји…….....……77

15.2.1. Германија……..……77

15.2.2. Франција……..……...84

15.2.3. Италија…….....……..92

15.2.4. Швајцарија……...……100

ЗАКЛУЧОК…….....104

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА……..…….....105

ВОВЕД

Сите сме сигурни дека највпечатлив пример на какво било злосторство е убиството – насилно и свесно одземање на туѓ живот. Кај овој вид злосторство секогаш се сретнуваме со три елементи, а тоа се: убиец, дејство и жртва. Сите тие имаат свои карактеристики, сопствен удел во насилничкиот акт и своја улога, а заеднички за сите нив е само трагичниот крај.

Убиствата во нашата средина не се поретки од самоубиствата, како што е случај во другите земји, особено во западните, што од своја страна секогаш побудува потреба за поцелосна и подетална студија на овој факт.

И кај нас, впрочем како и секаде во светот, се сретнуваме со сите видови на убиства: убиства од користољубие, убиства поради дејство на нарушен афект, убиства од небрежност, со умисла, поради постоење љубомора. Меѓутоа, сепак во нашата средина поголем дел од убиствата имаат фанатичен карактер. Фанатичноста во извршувањето на вакви видови на злосторства секако дека сè уште е во корелација со социо-културниот степен на развој во средината во којашто живееме.

Овде станува збор за убиства што ги вршат релативно душевно здрави луѓе, потоа луѓе кои се со нарушено мислење, со присуство на налудничави идеи каде што постои мотив за убиство, меѓутоа тој мотив е болен, потоа луѓе кај кои во време на убиството се нарушува афектот, а каде што и жртвата има свое значење за убиствениот акт и свој придонес. Овде станува збор за најгрозни, најтешки, најбизарни убиства, каде што искусниот стручњак, според начинот на агресивниот акт, „веднаш ќе погоди“ дека се работело за разурнат афект или за убиства, каде што во прашање било нарушување на свеста од типот на ментална конфузија и делирантно поматување на свеста, како и разни состојби на стеснување на свеста, за убиства вршени под дејство на нарушени перцепции, илузии и халуцинации.

1. СПОСОБНОСТ ЗА ВИНА (пресметливост, непресметливост и битно намалена пресметливост)

Правниците ја познаваат оваа област од предавањата по кривично право. Судските психијатри и медицинари, пак, ја познаваат од својата соработка со судовите. Медицинарите, во својата секојдневна работа со болните од која било етиологија не се сретнуваат со оваа материја никогаш. Психијатарот кога лекува душевно растроена личност не размислува за „правната“ страна на таа болест, затоа што неговиот интерес е да постави само правилна дијагноза и правилна терапија за да може да го ресоцијализира болниот. Според тоа, на психијатарот во секој момент од неговото работење му е туѓо кривичното право, а особено пресметливоста или непресметливоста на болниот. Не е редок случајот душевно болниот во еден момент од својата болест (или надвор од неа) да се судри со кривичното право, а потоа за него да се бара изјаснување од страна на психијатарот.

Со оглед на тоа што медицинарот е „агностичен“ и за оваа материја, неопходно е да се почне со цитирањето на овој член од Кривичниот законик, а тој вели дека не е пресметлив сторителот којшто во времето на извршување на кривичното дело не можел да го сфати значењето на своето дело или не можел да управува со своите постапки поради трајна или привремена душевна болест, привремена душевна растроеност или заостанат душевен развој.

- сторителот на кривичното дело[1], чија способност да го сфати значењето на своето дело или способноста да управува со своите постапки била или е битно намалена поради некоја друга состојба, може да се казни поблаго (битно намалена пресметливост).

- кривично е одговорен сторителот на кривичното дело којшто со употреба на алкохол, дроги или некој друг начин се довел себеси во состојба во која не можел да го сфати значењето на своето дело или да управува со своите постапки, ако пред да се доведе во таа состојба, делото било опфатено од неговата умисла или во однос на кривичното

[1] Новотни Љ.; Судска психијатрија; НИП „Студентски збор“; Скопје 1998 (стр.35)

дело кај него постоела небрежност, а Законот за такво дело исто така предвидува кривична одговорност и за небрежност.

Следејќи го Кривичниот законик, можеме да воочиме дека тој обработува три судски (поточно судско-психијатриски) квалификации: непресметливост, битно намалена пресметливост и „actiones liberae in causa“.

1.1. Пресметливост, непресметливост

Овде, уште на почетокот на ова предавање, се сретнуваме со заемното дејство меѓу три работи: способноста за вина, пресметливоста и кривичната одговорност, а нивната врска е тоа што едно лице може да биде кривично одговорно само ако е пресметливо и само во тој случај е способно за вина, односно, без способност за вина, нема кривична одговорност. Оттука произлегува заклучокот дека душевно болниот пред Законот не може да одговара како здрав и спрема него во кривичната постапка постои посебна процедура (медицинско вештачење и др.). Освен душевно болните, кривично не може да одговараат ни определени категории и здрави личности, а тоа се деца до 14 години и помлади и постари малолетници (14-16-18 години). Овие категории би спаѓале во „биолошки непресметливи“ личности.

Меѓутоа не било секогаш така, барем што се однесува до душевно болните. Гледајќи го периодот низ векови, од римското право па сè до втората половина на 19 век, ќе се воочи дека душевно болниот е поразлично третиран, во секој случај - не во позитивна смисла. Од поновиот период почнува научното судско-психијатриско одредување на категориите на пресметливост и непресметливост.

Во Кривичниот закон[2] не се дефинира пресметливоста, туку се дефинира само непресметливоста. Поточно Кривичниот закон одредува кога едно лице може да се смета за непресметливо, па така поимот пресметливост се изведува посредно. Кривичниот закон не ја одредува пресметливоста поради фактот што за секој човек се претпоставува дека е пресметлив, па таа никогаш не се испитува сè додека не биде сторено некое кривично

[2] Кривичен законик на Република Македонија (Службен весник, бр.37/96)

дело. Тоа е така и поради тоа што пресметливоста не се докажува во врска со болеста или состојбата на лицето, туку во врска со извршувањето на кривичното дело, или пократко речено, пресметливоста е врзана само за кривичното дело и тоа за едно, само за она кривично дело што сега го сторил и за кое се бара стручно мислење. Веќе е познато дека една иста личност со одредена болест за едно дело е пресметлива, но за друго целосно непресметлива, или како што стои во класичните учебници, клептоман може да краде (непресметлив), меѓутоа не смее да силува (пресметлив); или параноидно болниот под дејство на своите налудничави идеи може да стори убиство за кое ќе биде непресметлив, меѓутоа за кражба ќе биде пресметлив.

Неопходно е уште еднаш да се потенцира дека пресметливоста е врзана само за кривичното право, а во граѓанското право овој поим не се сретнува. Тука најчесто се манипулира со деловната способност. Меѓутоа, постои заемна врска меѓу пресметливоста и деловната способност.

Во правната литература секаде стои дека пресметливоста, односно способноста да се биде одговорен за кривично дело е „чисто правен поим“ и дека докторот не е тој што треба да одреди дали некој е пресметлив или непресметлив. Тој треба да даде само опис на болеста на сторителот на кривичното дело, а потоа да ги зацрта другите одредби според Кривичниот законик. Ѓорѓи Марјановиќ[3] вели дека оцената за пресметливоста и за непресметливоста е во рацете на судот, без оглед на тоа што разбирањето на биолошките основи на непресметливоста на обвинетиот, како и давање мислење за нивното влијание врз способноста за сфаќање и за контрола на постапките на обвинетиот е во рацете на ваштакот. Според самата природа на нештата, во оваа операција мора да се воспостават односи на соработка помеѓу вештакот и судот“.

Втората реченица во овој цитат е веќе напредок во мислењето на правната наука дека само таа „може да даде оценка за пресметливоста“. Меѓутоа, тешко може да се брани одлуката на еден млад судија кој „одлучил“ дека обвинетиот е пресметлива личност, кога веќе има мислење од искусен вештак со 25-годишно судско психијатриско искуство дека обвинетиот делото го сторил во непресметлива состојба. Нуиро навистина вели дека

[3] Ѓорѓи Марјановиќ - професор по кривично право, почесен претседател на Лигата за демократија и дисидент од времето на комунизмот.

правникот треба по малку да биде психијатар, а психијатарот по малку да биде правник и тоа е неопходно за да можат едните со другите да функционираат во заедничката работа. Ако правникот се однесува како поголем психијатар од судскиот психијатар, и обратно, грешките се неминовни и неповратливи. Искуството од практиката тоа го докажало илјадници пати.

Значи, може да се заклучи дека институцијата и поимот пресметливост е навистина правен поим, но до него се доаѓа чисто и само по медицински пат. И кога ќе се земе предвид дека нема точна и прецизна проценка на пресметливоста, дека сѐ се засновува врз психјатриска и психолошка претпоставка, дека секое мислење за пресметливоста е во голем процент хипотетично, останува прашањето, како може правникот сам да даде проценка без добра соработка со вештакот? Судот треба, а и мора да има доверба во искуството, стручноста и добронамерноста на вештакот, зашто тој по многу тежок и трнлив пат дошол до својот заклучок.

Непресметливоста или сторителите на кривичните дела кои треба да се сметаат за непресметливи е дефинирана во Кривичниот законик. Останува да се каже дека во сите учебници на правната и на судско-медицинската наука стои дека непресметливоста се утврдува само со овие три методи:

1. Биолошка метода – со која се утврдува причината за непресметливоста, односно дали кај сторителот постои некое душевно растројство или состојба каква што не е назначена во Кривичниот законик. Но, веднаш треба да се додаде дека тоа што сторителот боледувал од некоја болест, на пример, од шизофренија, не мора да значи ништо за неговата пресметливост „tempore criminis“, затоа што за повеќе кривични дела тој може да биде пресметлив.

2. Психолошка метода – со која се одредува непресметливоста само врз основа на психопатолошкото одвивање на психичките функции на сторителот, не интересирајќи се за етиологијата на психопатолошкото растројство кое го има лицето. Тоа значи дека психолошката метода ги одредува само манифестациите на душевната состојба.

3. Биолошко-психолошка метода – со која се бараат две работи: прво, определување на биолошките основи на непресметливоста, што значи дека постои трајна

или привремена душевна болест, привремена душевна растроеност или заостанат душевен развој, и второ, ако постои нешто од горенаведеното, каков одраз имало тоа врз способноста за сфаќање на значењето на стореното кривичното дело и врз способноста да се управува со своите постапки. Притоа, треба уште еднаш да се спомне дека кривичното право не го интересира одразот на душевната болест или состојба врз способностите за сфаќање и за управување со своите постапки воопшто, туку само за тој одраз врз конкретното кривично дело.

Биолошката состојба на сторителот на одредено кривично дело судскиот психијатар ќе ја одреди користејќи се со познатите психијатриски и психолошки методи во психијатријата. За правникот се појаснува дека психијатријата под трајна душевна болест подразбира некое душевно заболување, како што е шизофренијата, деменцијата и други, под привремена душевна болест – онаа што има, на пример, егзарцебации и ремисии или, пак, се јавува како симптом на некое друго засилување и слично, како на пример, манија, депресија, симптоматски психози, а под заостанат душевен развој, некоја состојба на ментална ретардација, на пример, дебил, идиот, имбецил кои се исфрлени од употреба.

Одразот на биолошката состојба врз способноста на сфаќање на значењето на делото и за управувањето со постапките ќе му прави извесни потешкотии на судскиот психијатар од причина што тој не го опсервира кривичното дело „за да го воочи однесувањето во текот на извршувањето на делото“, макар што сфаќањето на делото не е можно да се заклучи ни со опсервација.

Сфаќањето на значењето на своето дело, односно способноста за расудување и интелектуалниот елемент на пресметливоста - овде не мора ништо да значи фактот што сторителот е, на пример, душевно болен, затоа што кај многу душевно болни интелектуалниот дел од личноста е зачуван. Затоа треба да се открие дали сторителот за време на извршување на делото бил во состојба да оцени какво општествено значење има тоа што тој го прави, дали е штетно или корисно, дали знае или не знае што прави, а тоа ќе се открие ако се следи однесувањето на сторителот „tempore criminis“, или ако пред тоа и потоа се види дали самиот се пријавува или се прикрива, дали се обвинува и бара казнување, дали останува пасивен, дали планирал или не, дали од сето тоа имал корист

или не. Потоа е неопходно да се дознае дали делото е направено импулсивно или е направено „за да се спаси општеството“.

Способноста да се управува со своите постапки не е ништо освен волунтаристички елемент на пресметливоста. Да управуваш со своите постапки, значи дека си во состојба да одлучуваш. Меѓутоа, во психопатологијата се познати повеќе состојби и болести кај кои постојат опсесивно-кумпулсивни или присилни феномени и дејства, на кои сторителот не е во состојба да им се спротивстави, па според тоа и да одлучи во тој момент, односно да управува со своите постапки. На пример, присилни феномени кај шизофренијата, присилни мисли и дејства кај одделни форми на неврози – клептоманија и пироманија. Управувањето со сопствените постапки е волев момент, што значи дека неспособноста да се управува со своите постапки би значело и растројство на волевата дејност кај личноста.

Постојат повеќе состојби кај кои личноста не е способна да управува со своите постапки, меѓутоа Кривичниот Закон ги признава само оние што се опишани како трајна или привремена душевна болест, привремена душевна растроеност или заостанат душевен развој. Меѓутоа, неможноста да се управува со своите постапки не мора да значи и сигурна непресметливост. Тука е неопходно содејство и со другите горенаведени елементи на пресметливоста.

1.2. Битно намалена пресметливост

Постои едно полемично прашање што мора да се разјасни на почетокот. Станува збор за тоа што во повеќе книги во поглавјата или главите за способност за вина стои поднаслов „намалена пресметливост“, а во повеќето вешти мислења стои заклучокот дека обвинетиот е со „обична намалена пресметливост“ или со „намалена пресметливост“, при што како да сака да се каже дека тоа би требало да биде еден степен „пониско“ од битно намалената пресметливост. Таа терминолошка збрка само го усложнува проблемот на одредување на пресметливоста. Тоа е особено така бидејќи Кривичниот закон „не признава“ намалена пресметливост, туку само веќе назначени категории, како пресметливост, непресметливост и битно намалена пресметливост.

Битно намалената пресметливост[4] е опфатена во Кривичниот законик. Тоа е направено така затоа што меѓу пресметливоста и непресметливоста постојат многу состојби кои не спаѓаат ни во едната, ни во другата група. Тоа значи дека овие личности не спаѓаат ни во пресметливи лица, ни во непресметливи лица. А тоа е важно затоа што институцијата битно намалена пресметливост е единствена основа за сторителот поблаго да се казни.

Битно намалената пресметливост претставува „особено олеснувачка околност“ за ублажувањето на казната. Меѓутоа, ублажувањето на казната не може да оди по слободна проценка и волја на судот, туку постојат одредени „граници на ублажување на казната“. Во одделни случаи може да биде применета и мерка на безбедност, особено ако присутниот биолошки момент може и треба да биде подложен на лекување.

Одредувањето на битно намалената пресметливост ги има сосема истите потешкотии како и одредувањето на непресметливоста. И овде е неопходна исцрпна анализа на стореното дело и анализа на личноста на кривичното дело, а тоа е многу важно затоа што не треба да се дозволат такви грешки со кои одделни психијатриски групации, како на пример, психопати, дебили, невротичари, кои често запаѓаат во афективни состојби, стануваат повластени за своите дела и тоа постојано. Вистина е дека лекарот треба да биде поблиску до болниот за да го штити, меѓутоа општествената заедница мора секогаш да му е во прв палн.

1.3. Actiones liberae in causa

„Actiones liberae in causa“, односно „скриена непресметливост“ е институт во кривичното право којшто се дефинира како состојба во која сторителот е непресметлив, но самиот тој се довел во состојба да биде таков.

Она што го има систематизирано Ѓорѓи Марјановиќ[5] во својот учебник по кривично право е следново:

[4] Арнаудовски Љ.; Криминологија; 2 Август Штип; Скопје, 2007 (стр.736)
[5] Ѓорѓи Марјановиќ - професор по кривично право, почесен претседател на Лигата за демократија и дисидент од времето на комунизмот.

1. Да постои состојба на непресметливост, и тоа не само на „привремено душевно растројство“, туку секоја состојба во која е исклучена состојбата за расудување или одлучување, како сон, замор и слично.

2. Сторителот да бил способен за вина во моментот кога се има доведено во таква состојба (значи бил пресметлив).

3. Да се довел самиот себе во таква непресметлива состојба, како на пример, да повика друго лице да му даде дрога.

4. Делото што го има сторено во ваква состојба да е опфатено со неговата умисла или во однос на кривичното дело кај него да постоела небрежност.

5. Ако станува збор за извршување кривично дело во кое кај сторителот постоела небрежност, единствен услов е законот да предвидува кривична одговорност и за небрежност.

6. Сторителот не смее да ја ужива привилегијата на ублажување на казната, особено затоа што такво ублажување нема ни за оној што се довел во наполно непресметлива состојба.

2. Агресивност кај човекот

Феноменот на човековата агресија[6] отсекогаш побудувал интерес и во лаичкиот и во научниот свет и сè повеќе станува интересна тема во нашато секојдневие. Ние сме сведоци на еден енормен бран на човековата деструктивност, која е присутна како во светот, така и кај нас. Феноменот на агресијата станува многу актуелен, не само за психијатрите и за психолозите, за социолозите и за психоаналитичарите, туку и за обичниот човек, и се чини, најмногу за нас, обичните луѓе, кои не можат да сфатат како наеднаш, меѓу нас, почна да се применува онаа многу добро позната изрека „човек на човека му е волк“. Вообичаено е да се каже дека насилството произлегува од човековата животинска природа, што би требало да значи дека насилството и агресијата се сепак

[6] Новотни Љ., Судска психијатрија; НИП „Студентски збор“, Скопје, 1998 (стр.111)

вроден нагон кај човекот. Но, тоа е многу полемично прашање, би се рекло и погрешно сфаќање затоа што човекот е единствен животински вид кој претставува и масовен убиец, кој во својата агресија често ужива, па по завршувањето на агресивното однесување, тоа и го прославува. Животното ја уништува својата жртва само поединечно, а не и масовно и тоа само во оние случаи кога треба да ги задоволи своите природни нагонски потреби. И животното никогаш не ужива во сопствената агресија. На обичниот човек му е јасно дека никогаш змијата нема да го касне човекот ако тој не ја згази, волкот и лавот или кое било друго крвожедно животно нема да го нападнат човекот, ако не се гладни и ако човекот, во тој момент и во таа ситуација, не претставува објект за задоволување на неговите инстиктивни потреби, што значи дека животното не може да биде агресивно како човекот поради својата сопствена фрустрација, што значи дека кај човекот фрустрацијата е секогаш претходник на агресијата.

За човекот се својствени различни видови агресија, почнувајќи од многу наивни, како што се агресија од небрежност, случајни и ненамерни агресии, агресии од палавост, до нешто потешка самопотврдна агресија, кога, на пример, машко со различни агресивни манипулации прави обид да го пробие хименот на својата партнерка од конфронтистичка агресија, што често ја гледаме во филмовите од типот на „академија“, каде што агресивните дејства произлегуваат од фактот дека на агресорот му е кажано да го стори тоа, при што мисли дека тоа му е должност. Инструменталната агресија, којашто има за цел постигнување на тоа што е неопходно и пожелно и којашто физиолошки е мотивирана, претставува посебен вид агресија.

Нашата средина е оптоварена со тешки форми на малигна агресија,[7] којашто е типично човекова агресија и никако не потекнува од животинскиот инстикт, затоа што овде „човек на човека му е волк“ значи нешто повеќе. Овде доаѓа онаа мисла дека човекот е општествено животно. Зарем пример за тоа не е одмаздничката агресија и деструктивност, што е спонтана реакција на општественото трпење на индивидуата или на групата, јака, сурова или страсна. Крвната одмазда, на пример, сè уште видлива во примитивниот свет, кога агресорот ја зема „правдата“ во свои раце и тоа само затоа што

[7] Новотни Љ.; Судска психијатрија; НИП „Студентски збор“; Скопје, 1998 (стр.35)

тоа не го направил Господ, или пак световната власт, е доказ на споменатава одмазничка агресија. Овде агресорот се издигнува до улога на Господ или на власт. Во малигните агресии спаѓа и т.н. екстатична агресија и деструктивност, што настанува во моментот на достигнување екстаза со употреба на дроги, по што следуваат масовни сексуални оргии, екстатични игри придружени со убоди од разни предмети, како што е екстатичната игра на островот Бали. Меѓутоа веројатно најмалигните форми на агресија се јавуваат поради можната присутност на некрофиличен и садистички карактер, а такви има многу примери во поновата историја на нашето живеење (Хитлер, Химлер, Сталин). Опишаната деструктивност и агресија се секогаш поврзани со злосторството.

Тоа веќе стана наше секојдневие. Нашите сетила секојдневно примаат известувања дека некој ден, на некое место, некој на некого му го одзел животот, откако истрелал неколку куршуми во неговото тело, или пак, го прободел со нож на повеќе места. Неретко слушаме и читаме дека поради претходно нерешени конфликтни ситуации, некој некому нанел повеќе тешки телесни повреди, удирајки го во предлог на градите со каков било предмет, што може да предизвика смрт. Не еднаш сме се згрозиле од веста дека повторно се случило силување или некое друго морничаво дејство од повеќе лица, без разлика дали врз малолетно или полнолетно лице, за потоа, сосема информативно, да се објаснат причините за стореното дело.

Што е тоа што го тера човекот да врши зло врз друг човек? Што е тоа што човекот во еден момент на своето живеење го исфрлува од колосекот на своето нормално живеење и го внесува во колосекот на оние или заедно со оние кои се од другата страна на Законот? Што е тоа што една личност, која функционира како здрава во својата средина каде што живее, во еден момент се претвара во друга личност, која веќе не е онаа која била претходно? Ваквите прашања секогаш наидуваат на релативни одговори, а тие одговори се секогаш тешки и на нив не може да се одговори со обичен јазик. Дали ова, претходно кажаново, може или би можело да значи дека една единствена личност има и лице и опачина? Точниот одговорот е секогаш - да. Според тоа, лицето би било само фасада на личноста, она што ние го гледаме секојдневно едни на други преку сетилото за вид, тоа што, на некој начин, ни ја открива можеби и внатрешната тензија и внатрешните доживувања на личноста, неговата радост, или пак, тага, неговото задоволство, или пак,

незадоволство, неговиот емотивен живот дали е богат, помалку богат или празен. А опачината би била темната страна на личноста, онаа страна која е недофатлива во најголем број случаи, страна што бара подетално студирање, и не само тоа, туку и еден одреден делокруг на научно познаање.

Поради претходно кажаново, на ова место се прави обид, преку приказ на повеќе настани или случаи, со анализирање или со објаснување на таквите, да се прикаже опачината на агресијата, односно на злосторството и злосторникот, односно опачината на личноста што го прави тоа злосторство, да се идентификува „темната“ точка на неговата личност и структура, на неговото однесување во текот на агресивниот акт или надвор од него. Притоа, овде не постои намера да се навлегува во водите на теоријата или теоретското разглобување на настаните и мотивите, туку со еден обичен и прераскажувачки начин и стил, да се доловат некои елементи на психичкиот живот што ги носи во себе „другата страна на личноста“.

Обично меѓу обичниот свет е присутно мислењето дека извршителите на кое било злосторство во себе треба да носат некаква душевна или процесна болест, некое душевно поминливо растројство или некоја трајно нарушена душевна состојба. Факт е дека тоа и не е баш така. Современата криминологија практикува да ги дели извршителите на кривичните дека на два вида, и тоа на социјални и на патолошки, што на обичен јазик и во слободен превод, би требало да се познати како „нормални“ и „ненормални“ кривични дела. Притоа се појаснува дека едно лице од општата популација, кое не е квалификувано како ментално дефектно лице, стори кривично дело, тоа во тој случај би го нарекле социјален криминалитет.

Оттука јасно произлегува дека патолошкиот криминалитет е деликт што го извршува ментално растроено лице и тоа, било да е трајно или привремено растроено. За жал, многу долго време било присутно мислењето, и сега во повеќе кругови е така, со кое менталната болест се поистоветувала со општествена опасност, па според тоа, секоја душевно растроена личност се третира како општествено опасно лице. Тоа секако дека не е точно, иако многу тешко може да се одговори на прашањето во каков однос и во каков процент душевно болните лица учествуваат во општиот криминалитет.

Најтешкото злостортво што човек на човека може да му го стори е убиството. Затоа сега ние зборуваме за убиствата, а особено за убијците, за нивното однесување за време на извршувањето на делата и за нивните дилеми и каења по извршувањето на убиствата.

3. Убиствата низ историјата

Животот и телото на човекот се негово најголемо богатство, па затоа убиството претставува најтешко кривично дело затоа што човекот се лишува од животот, значи од своето најголемо, најскапоцено и ненадоместливо богатство. Затоа, неслучајно, оваа човекова вредност е заштитена од најстарите времиња,[8] од единствена причина што убиството како облик на однесување на луѓето постоело уште од најраната човекова историја, за што постојат и многу археолошки сознанија. Уште од времето на првобитните човекови заедници постоело убиството, пред сè и поради тоа што владеел законот на оној што бил посилен, а казнувањето секогаш било различно, од протерување од заедницата, преку надомест на племенскиот род, до земање на крв“.

Законите за убиство постојат со векови. Првиот откриен, секако е Хамурабиевиот законик[9] (1792-1750 пред нашата ера), пишуван на клинесто писмо на камен. Меѓутоа, овој законик предвидува различни казни против животот и телото на луѓето, во зависност од тоа на кој слој на луѓе сторителот му припаѓал. Во робовладетелското општество, а подоцна и во феудалното, убиството се казнувало само ако е убиен „слободен“ човек, значи од класата која владеела, а не за робовите и кметовите. Меѓутоа, „газдата“ можел и смеел да го убие само својот роб, додека ако убие роб од некое друго племе, тој е должен да му ја надомести штетата на другиот „газда“ со свој роб, а подоцна и за убиство на еретици немало казна.

Со смртна казна за сторителот се сретнуваме и во Стариот Египет. Овде веќе била позната казната за неукажување помош на жртвата. Мојсиевиот закон (XII век пр.н.е.) предвидувал најстрога казна за сторителите на најтешките кривични дела против човечкиот живот, па макар тоа биле животни кои имаат усмртено некој човек.

[8] Новотни Љ.; Судска психијатрија; НИП „Студентски збор“, Скопје, 1998 (стр.116)
[9] Хамурабиевиот законик (создаден ~ 1760 пр.н.е.) е еден од првите збирки закони (законици или кодекси) и најдобро зачуваниот пример на овој вид на документ од Месопотамија. Создател на законикот е Хамураби.

Со воведувањето на Драконовниот закон[10] (наречен „Закон напишан со крв“), во античка Грција се вовеле и казни со голема суровост, строгост и затоа, ако денес некој сака „народски“ да се изрази, ќе рече: „треба драконски да се казни“. Во ова време се сетнува и првата дефиниција за убиството која гласи: „Убиство е убивање на човек, извршено од страна на човек со намера за убивање“.

На балканските простори првиот пишан закон за убиство е Душановиот закон[11] од 1349 година. Тој предвидел казни со плаќање, со отсекување на двете раце и со спалување на сторителот.

И Куранот предвидувал можност за „плаќање со крв“ или паричен надомест, во случај на несакано убиство.

Двобојот како институција низ вековите не се казнувал доколку се одвивал според тогаш точно утврдени важечки правила.

Денес во современото општество во целиот свет убиството се смета за најтешко и најопасно кривично дело, ценејќи го животот на човекот како најголемо богатство. Без разлика на општественото уредување, во сите земји со закон се предвидени најтешки казни за извршување на убиствата. Смртната казна постои во многу кривични закони низ светот, иако денес сè поретко и поретко се извршува. Во некои европски земји, како што се Италија, Германија, Шведска, смртната казна е укината, а во други земји сè уште се водат дебати за оправданоста на смртната казна. Предвидени се казни со лишување од слобода на сторителот во најдолго временско траење, односно како што би се рекло, „доживотна казна“.

Убиството, од судско-медицински аспект, се дефинира на следниов начин: „Убиство е свесно и намерно одземање на туѓ човечки живот“. Според оваа дефиниција, делото може да се смета за убиство ако се присутни овие два елемента: свест и намера. Затоа, од судско-медицински аспект, убиството изршено од сторителот кај кого не

[10] Драконовиот или драконски законик – првиот пишан закон во Атина донесен при крајот на VII век п.н.е.
[11] Душановиот законик - најзначаен закон на феудална Србија, донесен на соборот на црковните великодостојници и власници во Скопје на 21 мај 1349 година, а дополнет на соборот во Сер во 1354 година. Законот бил усвоен со цел да се осигура владетелскиот статус и бенефициите на власта, да обезбеди мерки за држење на меропаси и други себри; и да ја зацврсти власта во освоените области создавајки единствена балканска држава.

постоела свест за природата и значењето на делото, или пак, бил неспособен за управување со сопствените постапки, се смета за псевдохомицидиум.

За квалификација на кривичното дело убиство, треба да постои намера, односно волја на настанатите последици. Умислата, или долус, може да биде директна (dolus directus), кога сторителот со своето свесно сторување или чинење сакал да ги оствари последиците на делото, односно бил свесен за стореното дело и го сакал неговото извршување. Ситуацијата „dolus eventualis“ постои кога сторителот бил свесен дека поради неговото чинење или нечинење може да настапи последицата на делото, но тој сепак се согласил со нејзиното настапување.

Кривично-правната дефиниција на убиството гласи дека тоа е противправно лишување на животот на некое лице. Кривично-правната поделба на убиствата е дадена во Кривичниот законик, којашто на ова место во целост ја презентираме.

4. Убиство од благородни побуди

Ова убиство во медицинската деонтологија и етика е познато како евтаназија[12] или „смрт од милосрдие“, или „добрата смрт“. Овде треба да се потенцира дека не само лекарот може да го усмрти својот пациент кој е неизлечиво болен, туку која било друга личност која се јавува во својство на спасител во дадената ситуација.

По некое пишано, или пак, непишано правило, убиството од благородни побуди, како и впрочем убиството во миг и детеубиството, спаѓаат во т.н. **привилегирани** убиства, а тоа е видливо и од казните кои се предвидени за таквите кривични дела.

5. Убиство од небрежност

Ваквите кривични дела се неверојатно чести во светот, а и кај нас. Тоа, впрочем, претставува убиство кога некое лице е лишено од живот поради небрежност на извршителот на кривичното дело. Тука би требало да се вбројат сите сообраќајни несреќи

[12] Кривичен законик на Република Македонија (Службен весник, бр.37/96)

во кои има и смртен завршеток на една личност или повеќе, а такви во светот се околу 250.000 годишно.

Убиство од небрежност[13], во самото дефинирање, би требало да значи недостаток на свест кај извршителот на кривичното дело, како и недостаток на внимание кај него што бил должен да го има, недостаток и несознавање на опасноста. Правниците тие убиства ги класифицираат во обични убиства, односно, не како убиства со умисла.

6. Убиство на дете при породување

На некој начин и ова е привилигирано убиство[14], како што, впрочем, ќе стане збор и за убиството во миг. Не може да се каже дека самото породување, како и бремноста се чисто „физиолошки“ појави. Тука се сретнуваме со разни хормонални дистурбанси, кои од своја страна ја стават личноста во психички стрес од кој може да се појават различни психијатриски ентитети. Кривичното право ги санкционира ваквите состојби на поблаг начин, меѓутоа секако дека сето тоа не е униформно, туку се оценува од случај до случај.

7. Наведување на самоубиство и помагање во самоубиство

Кривичниот закон предвидува ефективни казни затвор во случај кога една личност ќе наведе друга личност на самоубиство или ќе ѝ помогне во чинењето на тој акт. Уште построга казна законот предвидува за лица кои се наведени на самоубиство, или ако им се помогне во тоа доколку се малолетни, или пак, се наоѓаат во некаква биолошка или психолошка состојба, па поради тоа се битно намалено пресметливи. Законот предвидува и казни ако таквата личност при наведување на самоубиство постапува нечовечно и сурово со лицето кое „би требало да се самоубие“ кое спрема него се наоѓа во некоја подреденост или зависност, па тоа поради таквото постапување ќе изврши самоубиство.

[13] Новотни Љ.; Судска психијатрија; НИП „Студентски збор“; Скопје, 1998 (стр.137)

[14] Кривичен законик на Република Македонија (Службен весник, бр. 37/96)

Притоа, на „наведувачот“ нема многу да му помогне ни евентуално присутниот факт дека лицето што се самоубило го направило тоа од небрежност.

8. Убиство на службено лице

Многу е ригорозен Кривичниот законик кога станува збор за убиство на службено или воено лице при вршење на работа од јавната или државната безбедност[15] или на должноста чување на јавниот ред и мир. Изречената казна се движи помеѓу 10 години до доживотен затвор, што претставува новост во нашата казнена политика.

9. Убиство на миг

Ова поглавје и следното поглавје (Убиство во афект) се единствената причина, покрај горенаведената, убиствата како кривични дела да се сместат во поглавјето за афектите.

Ако се следи поглавјето за кривични дела против животот[16], ќе се види дека не постои посебно поглавје за вршење кривични дела во афект, меѓутоа постои кривично дело извршено на миг или убиство на миг, каде што афектот е исто така присутен. Меѓутоа, разликата помеѓу кривичните дела извршени на миг и кривичното дело извршено во некој „друг“ афект лесно ќе се воочи, кога ќе ги проучиме овие поглавја.

Овде ќе зборуваме за убиствата на миг.

Слободно може да се каже дека оваа инкриминација не е досега систематски обработена во книгите по судска психијатрија на пошироки простори (во Македонија воопшто), освен во книгите по кривично право, во коментарите на кривичните закони и во по некој научен и стручен труд од страна на правниците. Затоа и ова поглавје е интересно токму поради постоење на фактот дека во оваа класификација на убиства докторот односно психијатарот има „решавачки“ или одлучувачки збор.

[15] Новотни Љ.; Судска психијатрија; НИП „Студентски збор“, Скопје, 1998 (стр.116)

[16] Камбовски В. Тупанчески Н.; Казнено право – посебен дел, Скопје, 2011 (стр.79)

Убиството на миг е комплексна инкриминација, како од историска гледна точка, така и од компаративна и затоа секогаш побудувала интерес.

Убиството на миг е познато уште од стариот век, меѓутоа неговото изучување започнало од XIX век, односно тогаш кога почнало и научното поставување на психијатријата, иако и античката цивилизација ја познавала состојбата на афектот, како и тоа дека афектот исто така бил многу битен елемент во оваа инкриминација.

На крајот од овој вовед, треба да се спомне дека убиствата на миг спаѓаат во видовите на привилегирани убиства. За нив и порано не се изречувале смртни казни, туку сторителите се казнувале поблаго. Таквата постапка при изрекување на казните за убиства на миг се применува и денес.

9.1. Историски развој на кривичните дела убиства на миг

Веќе е познато дека Хамурабиевиот законик зборувал за убиствата, но не ги предвидувал убиствата на миг. Во времето на стариот век, иако ова убиство не е „крстено“ како убиство на миг, сепак било предвидено: „ако мажот ја затече својата жена со друго машко лице „in flagranti“, има право да ги убие и мажот и жената“.

Хетинскиот законик[17] вели дека ако човекот ја фати својата жена во планина, тоа е човеков злочин и нека умре, а ако ја фати во куќа, жената исто така згрешила и жената треба да умре, а за него нема казна.

Во римското право убиството на миг[18] е веќе предвидено. Таму се вели дека ако таткото ја сретне ќерката „in flagranti“, може да ја убие неа и љубовникот, и за тоа не одговара. Тоа е право на „pater familias“ и води корени уште од обичајното право. Меѓутоа, римското право, на некој начин ја штити жената затоа што ако жената се сретне „in flagranti“, мажот нема право да ја убие, меѓутоа мора да се разведе, а ако не се разведе, одговара како сводник. Меѓутоа, и во тоа време се мислело на „возбудата“ на сопругот затоа што во претходниот член е додадено и тоа: „ако ги убие во ‘возбуда’, ќе се казни

[17] Хетински законик – донесен во Хетинската држава, XV-XIV век пред н.е.)
[18] Камбовски В. Тупанчески Н.; Казнено право – посебен дел; Скопје, 2011 (стр.44)

поблаго“. Но, „ако машкото било роб, или гладијатор, смее да го убие и тоа без да се казни, што значи, пак закон на класата“.

Јулиевиот законик ја регулира оваа материја на сосема друг начин. Тука е назначено дека „ако таткото ја затекне ќерката (додека му била во негово власништво, или ако тој ја оженил) во својот стан или во станот на зетот со прељубник, тој е должен да го викне свекорот на ќерката, а може и да го убие прељубникот, меѓутоа мора да ја убие и својата ќерка“.

Во римското право веќе се разликуваат повеќе видови убиства а тоа се: убиство со смисленост, убиство од небрежност и убиство на миг.

Во правото на античките Грци обичното убиство и убиството на миг се разликуваат. Драконовите закони исто така предвидувале убиство на миг, или како што тие го нарекувале, убиство без вина. Таму се вели дека ако некој во желба за љубовно уживање нападне слободна жена или машко младо момче, да го убијат без никаква казна или, пак, тоа да го направат нејзиниот или неговиот татко, син или брат. Исто така, мажот може да го убие насилникот доколку му ја силува жената.

Во Византиското право, кај Сенека и кај Аристотел се сретнуваат написи за убиствата на миг.

Constitutio cryminalis Carolina[19] кога ги казнувале убиствата, не правеле никакви разлики помеѓу нив, без разлика за какво убиство станува збор. Сите убиства, и обичните убиства и тешките и убиствата на миг, ги казнувале со смртна казна. Но сепак, мала „хуманизација“ дозволувале кај убиствата на миг, бидејќи тие ги казнувале поблаго, односно „со меч главата да се оддели од животот“, додека останатите убиства ги казнувале со распнување и мора да се признае дека ако некој имал можност да ја избира сопствената смрт, подобра и побезболна би била онаа првата.

Во руското право не се казнувале оние што ќе направат убиство на „крадецот и робот“ ако ги фатат како крадат во нивната сопствена куќа. Во литературата честопати се цитира случајот на Ивашко Долгој (1664), кој е осуден со бичување, откако својата жена ја фатил во прељуба во сопствената куќа.

[19] Constitutio cryminalis Carolina – првиот кривичен законик во Германија, донесен 1532 година

Во различни земји различно е толкувањето кој може да убива. Веќе беше кажано за мажот, таткото, синот, братот, а во норвешкото право сторителот на убиство може да биде дури и некој поблизок или подалечен роднина на жената.

„Consititutio criminalis theresiana“[20] (1768) веќе ги вметнува и другите виктимолошки елементи на убиствата на миг. Овде веќе почнува да се зборува и за други елементи, а не само за блудни дејства кои предизвикуваат „правичен гнев“ и за тоа дека ако се дејствува во состојба на гневност и во „прв афект“, тоа значи олеснителна или ублажувачка околност. Тука за првпат се сретнуваме со елементите кои го предизвикуваат тој афект, а тоа се: тешки навреди, погрдни зборови и други ситуации кога му се нарушува честа и угледот.

Збор до два за нашите поблиски простори, од причина што се интересни на некој начин:

Законот на Цар Душан вели: „Ако жената го фати својот маж со друга жена, може да го убие и да не одговара за стореното. Мажот во слична ситуација, ако ја убие жената, одговара, а мажот може да го убие прељубникот и за тоа да не одговара“. Цар Душан во овој случај ја ставил во привилегирана положба само жената.

Законот на Петар I[21], владика црногорски, исто така го предвидувал убиството на миг.

Ако зборуваме за убиствата на миг во Македонија низ историјата, тоа ќе мора да го поврземе со турските закони. Во нив не е предвидено убиството на миг, меѓутоа за какво и да било убиство се толерирала и целосно била прифатена крвната одмазда. Во еден член од турскиот закон (1878) се вели дека: „Ако видиш некоја своја жена со некој да прави неприфатливи дејства и ако ги убиеш и двајцата, извинет си“.

Историјата на убиството на миг, како што е кажано претходно, завршува некаде при крајот на 19 век. Во повеќе кривични закони во светот веќе се сретнува тоа дека „не смее да убие“. Истовремено се прошируваат сознанијата за тоа што предизивикува јак

[20] Consititutio criminalis theresiana – првиот кривичен законик во Австрија донесен 1768 година
[21] Петар I Алексеевич или Петар Велики - цар на Русија кој владеел со неа од 7 мај (27 април според јулијанскиот календар) 1682, па сè до својата смрт во 1725 година

афект, а тоа може да биде малтретирање, навреди, раздразнетост, она што предизвикува „кинење на јажето“, гнев, жестока возбуденост, добиена без своја вина и друго.

9.2. Зачестеност на убиствата на миг

Се смета дека 5 % од сите извршени убиства[22] се направени на миг. Меѓутоа, овој податок сигурно не е целосно точен и секако дека процентот е поголем. Сигурно е дека многу од убиствата, кои биле квалификувани како „обични“ убиства, се убиства на миг. Во многу цитирани предмети во правната литература, кога ги чита психијатар, може да се види дека голем број од убиствата се направени кога убиецот бил разгневен, предизвикан, раздразнет, а особено е видливо учеството на жртвата. Меѓутоа, ниту судот, ниту обвинителот делото не го преквалификувал, а пак видливо е дека тоа било така затоа што казната била намалувана, што значи дека се вршела „компензација“ или спогодување. Може да се воочи дека тоа било „работа на системот“.

Судот до сега немал некој поголем интерес за науката, а треба да се каже дека убиствата на миг спаѓаат во судската психијатрија. Тоа е така затоа што тука станува збор за афекти, за нивното дејство врз другите психички функции и конечно, за виктимологијата како наука.

9.3. Значење на кривичното дело убиство на миг

Квалификувањето на убиството е од неверојатно значење, во прв ред затоа што и убиецот и неговите бранители, роднини кои се јавуваат како сведоци, посакуваат секое убиство да го наведат на убиство на миг, што значи не по своја вина. Јасно е зошто е тоа така, затоа што ова убиство не само што е привилегирано, туку е и хуманизирано, и околината на сосема друг начин го прифаќа по смисла на општествената осуда на кривичното дело. Оттука произлегува комплексноста на ова кривично дело затоа што овде судијата најверојатно ќе треба да знае многу повеќе за судската психијатрија и за судската психопатологија за да се избрише опасноста од погрешна примена на Законот. Тоа

[22] Камбовски В. Тупанчески Н.; Казнено право – посебен дел, Скопје 2011 (стр.64)

произлегува од фактот што „силната раздразливост“ не значи ништо друго освен силно афективно доживување, а тоа е работа на психијатрите.

Во ова кривично дело, судската психијатрија и кривичното право треба да имаат „ист третман“ во решавањето на тоа за какво убиство станува збор. Друга работа е што судот пресудува и изрекува одредена казна. По ова прашање правниците имаат многу отпори и приговори, правдајки ги истите „дека психијатрите не можат да пресудуваат“.

9.4. Дефинирање на кривичното дело убиство на миг

Овде постојат повеќе дефиниции[23]:

- „Сакано“ убиство ќе се казни поблаго ако виновникот без своја вина, со малтретирање или тешки навреди нанесени нему или на неговите сродници од страна на убиениот, е доведен во раздразнетост и поради тоа го направил делото на миг (Франц фон Лист).

- тоа е и по малку општествена опасност затоа што убиството, условено од околината и извршено во состојба на силна раздразнетост, е убиство во афект (И. Ненов).

- тоа е убиство извршено во состојба на афект само под услов ако тој афект го предизвикал убиениот или жртвата со противзаконски дејствија.

- тоа е убиство каде што постои посебна емоционална состојба на убиецот, со силна душевна вознемиреност и раздразнетост.

Можно е да се дефинира на овој начин[24]: за да се квалификува едно убиство како убиство на миг, мора да бидат исполнети следниве услови:

- да постои силна душевна раздразнетост и вознемиреност;

[23] Новотни Љ.; Судска психијатрија; НИП „Студентски збор“, Скопје, 1998 (стр.143)

[24] Арнаудовски Љ.; Криминологија; 2 Август Штип; Скопје, 2007 (стр.324)

- раздразнетата состојба да е реакција на противзаконското однесување на убиецот;
- да настане ненадејно и брзо;
- пред убиството убиецот да бил разумно лице;
- со противзаконското однесување на убиениот, разумот на убиецот да бил помрачен;
- да нема слобода на мислите во дадениот момент;
- да нема никаква ладнокрвност;
- реакцијата да биде непосредна, што значи да се случила во истиот момент по предизвикувањето;
- да се движи под слика на одбрана на честа;
- да ја стеснува конролата над управувањето со постапката.

Од сето претходно кажано, може да се заклучи дека убиството на миг се извршува во силна раздразнета состојба, значи во афективна состојба која влијае врз сфаќањето на извршување на делото, но не ја исклучува пресметливоста на таа личност. Не станува збор за патолошки, туку за физиолошки афект.

Притоа, треба уште еднаш да се нагласи дека мора да постои континуитет, поврзаност и редослед на сето она што се случило:

- да постои афектот;

- афектот да не бил вина на сторителот;

- афектот да го предизвикала жртвата;

- делото да се случи веднаш, на миг.

Треба да се нагласи и тоа дека раздразнетоста и вознемиреноста мора да биде силна, од висок степен, а не „обична“ и „лесна“.

Дали некој ќе стори убиство на миг или не, многу зависи и од личноста на обвинетиот. Тоа е личност која и порано била позната како афективна, личност која лесно влегува во ситуации каде што имала зголемена афективна тензија, често неконтролирано

дејствувала кога почетното дејство на што и да било не може да го спори, личност која е склона кон кумулација на афектите.

Од многу голема важност е да се каже и дека секое убиство на миг се вклопува во убиствата во афект затоа што секое убиство на миг е убиство во афект, меѓутоа убиството во афект не се вклопува секогаш во убиство на миг, бидејќи убиството во афект е поширок поим.

Во убиството на миг нема биолошки елементи, но има многу малку психолошки основи на пресметливост. Друга ситуција е што секое убиство, на некој начин и во некој степен, претставува зголемен афективен набој.

Овде би требало и мора да се спомне и улогата на алкохолот. Сигурно е дека лица во алкохолизирана состојба полесно и побрзо доаѓаат во состојба на силна раздразливост, посебно ако бидат наведени на тоа од друго лице.

Значи, треба да се заклучи дека за убиството на миг[25] мора да постои временски континуитет кој мора да е поврзан и непрекинат, а тоа е провокација, па потоа следува афект, одлука да се убие и убиство. Притоа, убиството не е во времето на првокација, туку во времето на силната раздразнетост и тоа исклучиво на миг, што значи дека временската компонента е најбитна.

10. Убиство во афект

Како што е веќе кажано, оваа квалификација на убиство не е означена како посебен член или став во Кривичниот закон кај кривичните дела против животот и телото[26]. Меѓутоа, често ја сретнуваме кога станува збор за „привремена душевна растроеност“. Нешто повеќе за тоа е кажано во поглавјето за пресметливост, а веќе е зборувано и на почетокот од овој текст, кога стана збор за судско-психијатриското значење на афектите.

[25] Новотни Љ.; Судска психијатрија; НИП „Студентски збор“, Скопје, 1998 (стр.143)

[26] Кривичен закон на Република Македонија (Службен весник, бр.37/96)

Во претходниот дел за убиството на миг е кажана разликата помеѓу едното и другото убиство. Кај убиствата во афект станува збор за патолошки состојби, состојбата на свеста, врз логичното размислување, врз волевата дејност и друго. Во ваквите состојби сосема нормална е и појавата на амнезија во помала или поголема мера. Ваквите убиства ќе се сретнуваат и кога ќе стане збор за поединечни психијатриски ентитети како на пример, шизофренија, каде што нарушениот афект е редовна појава, но тоа не значи дека и кај здрави лица нема да сретнеме нарушен и патолошки афект, кој ќе биде и причина за злосторството.

11. Типологија на убиства и убијци

11.1. Кривично-правни видови на убиства

Со убиство се уништува човечкиот живот и поради тоа во Кривичниот законик убиството се вбројува во кривични дела против животот и телото. Кривичното правно дефинирање на убиството се сведува на одредување на објектот на нападот, самото извршување, последиците, обликот на вина и казна кај кривичното дело. Освен одредувањето на поимот убиство, со прописите на Кривичниот законик се утврдува и видот на убиството. Помеѓу кривичните закони на одделни земји постојат разлики во видовите на убиства, па со самото тоа и во кривично-правните типологии.

Во англо-саксонското право хомоцид опфаќа[27]: убиства со предумисла (murder), убиство без предумисла (manslaughter) и оправдано, од небрежност (lawful excusable homicide). Во француското право постои разлика помеѓу убиство со предумисла (meurtre) и обично убиство (assasiant). Во убиство со предумисла се вбројува и убиство по сродна линија, убиство со труење и свирепо убиство извршено со мачење или варварски средства.

Швајцарското и претходно важечкото германско законодавство разликувале: намерно убиство, убиство со предумисла и убиство. Новиот Кривичен законик на

[27] Константинович Вилич С.; Типологије убистава и убица; Зборник радова правног факултета у Нишу, Ниш, 2003

Германија предвидува три облика на убиство: обично убиство, убиство со предумисла, кое вклучува обид и завршено убиство со предумисла, и убиство на дете.

Со одредбите на Кривичниот законик на Република Србија[28], инкриминирано е лишење од живот без посебни квалификациски околности, како и повеќе видови на убиства со квалификациски околности кои ги прават тешки и општествено опасни. Во поглед на тие посебни околности, се разликуваат: убиство на свиреп и подмолен начин, убиство на лице со умисла, во кое се доведуваат животите на другите лица во опасност, убиство при насилно и безобзирно однесување, убиство на службено или воено лице при вршење на јавни или државни безбедносни должности или во одржување на јавниот ред и мир, лишување од слобода на лице кое извршило кривично дело, умислено убиство на повеќе лица и повторно извршување на кривичното дело за кое претходно било осудено одредено лице. Како посебни видови убиства (во теоријата на кривичното право се наречени привилегирани убиства) законот предвидува: убиство на миг, убиство од небрежност и убиство на дете при породување.

Обичното убиство се состои од убиство со умисла без квалификациски околности, што го чини убиството тешко или без посебни околности, кои го чинат убиството привилегирано.

11.2. Квалифицирани (тешки) убиства

Квалифицирани (тешки) убиства постојат кога умисленото убиство е на таков начин и под такви околности кои му даваат поголем степен на општествена опасност, што доведува до потешко санкционирање. Овие убиства понатаму се делат на неколку видови според различни критериуми: начин на извршување (убиство на свиреп и подмолен начин), побудите на извршителот (убиство од користољубие, убиство поради прикривање на друго кривично дело од крвна одмазда или други побуди), околности и последици од вршење на делото (убиство при безобзирно насилно однесување, убиство со умисла, во кое се доведуваат во опасност и други животи и убиство на повеќе лица), карактеристики на жртвата (убиство на службено лице за време на вршење на службена должност,

[28] Кривичен закон на Република Србија – стапен на сила 1 јануари 2006 година

умислено убиство на повеќе лица и повторно извршување на кривичното дело за кое претходно било осудено одредено лице.

11.3. Убиство на свиреп начин

Убиство на свиреп начин[29] постои кога вршителот ѝ нанесува на жртвата прекумерни психички и физички повреди. Во кривично-правната литература се истакнува дека овој тип на убиства има и објективни и субјективни обележја. Секое убиство е одреден начин сурово и свирепо, но овој вид на квалифицирано убиство се карактеризира со посебно изразена суровост бидејќи на жртвите им се нанесуваат такви тешки маки, страдања и болки, коишто по својот интензитет ги надминуваат болките кои вообичаено настануваат при лишење од живот. Субјективните обележја се однесуваат на ставот на вршителот врз жртвата – вршителот е свесен дека жртвата трпи болки од голем интензитет, но е бесчувствителен и ладнокрвен спрема нивните страдања.

11.4. Убиство на подмолен начин

Убиство на подмолен начин постои кога вршителот го извршува делото на прикриен, потаен и лукав начин, во моментот кога жртвата тоа не го очекува. Вршителот на делото ја користи довербата која жртвата ја има спрема него и го користи тоа со лоша намера. Во кривично-правната теорија и судската пракса се смета дека убиствата на жртвите при спиење и убиството со труење се убиства на подмолен начин.

11.5. Убиство од користољубие

Убиство од користољубие[30] претставува лишење од живот со намера да се себе или за друго лице да се придобие материјална или имотна корист, која не мора да биде

[29] Константинович Вилич С.; Типологије убистава и убица; Зборник радова правног факултета у Нишу, Ниш, 2003

[30] Закон за кривичната постапка (Службен весник, бр. 37/96)

противправна, туку може да боде и правно дозволена. Примери за овој тип на убиство се: убиство поради придобивање на наследство, ослободување од имотно-правни обврски, остварување на приход, за награда и слично.

11.6. Убиство од крвни или безобѕирни одмазди или други побуди

Убиството од крвна одмазда се разликува од другите убиства според мотивот на извршување. Мотивот на извршивање може да биде: крвна одмазда (за убиство или на друг начин скриено предизвикување на смрт, семејството на убиениот така што го убива убиецот или друго машко лице на заедницата на која припаѓа убиецот), други безобѕирни одмазди (извршителот извршува убиство од егоистични и своеволни побуди) или други побуди (задоволување на сексуални потреби, алчност и слично).

Покрај обичното и квалифицираното убиство, Кривичниот законик предвидува и убиство на миг, убиство од небрежност и убиство на дете при породување. Овие облици на убиство во кривично-правната литература се означуваат како привилегирани поради помалиот степен на општествена опасност и видот и висината на казната која е предвидена за извршување на овие убиства.

12. Криминолошки поделби на убијците и убиствата

Во криминолошката литература постојат бројни класификации на убиствата според различни критериуми[31]. Додека кривично-правната типологија е концентрирана на злоделата, криминолошката типологија на убиствата тргнува од извршителот на злоделото, неговата улога во настанувањето на злоделото и мотивите за извршување на делото. Типологиите кои тргнуваат од извршителот главно го следат основното теоретско определување на авторот, па така може да се разликуваат: биолошки и психолошки типологии. Но сепак основата е дека овие типологии се потпираат на биолошките

[31] Константинович Вилич С., Типологије убистава и убица; Зборник радова правног факултета у Нишу, Ниш, 2003

(антрополошки и физички) и психолошките обележја на вршителот на кривичното дело. Типологиите кои се концентрирани околу улогата која ја имаат убијците во моментот на извршување на убиството, се познати како бихевиорален систем на типологија.

Се разликуваат неколку типови на убиства според мотивот за извршување на убиството: конфликтно убиство, убиство од користољубие, убиство поради прикривање на некое друго кривично дело, убиство од сексуални побуди, масовни убиства, убиства од политички причини и во војна, убиство заради остварување на сопствени права – самопомош, убиство при посебни ситуации на изолација, убиство од религиозни побуди.

Конфликтните убиства се најбројни и се дефинираат како убиства извршени со цел разрешување на одреден конфликтен однос помеѓу вршителот и жртвата. Овој облик на убиство може да се јави во кругот на семејството (убиство на брачен партнер, убиство на дете од страна на родител или родител од страна на дете, убиство на еден роднина од страна на друг роднина) и надвор од фамилијата.

Убиство од користољубие или алчност како основен мотив го има користољубието, додека останатите мотиви се споредни. Ова убиство најчесто се извршува заедно со имотни деликти – разбојнички кражби или разбојништво, поради добивање на материјални добра во прилика на уцена и изнуда. Мотивот за извршување на убиствата може да биде и прикривање на некое друго извршено кривично дело, најчесто разбојништво, сексуален деликт или сообраќаен деликт.

Убиствата од сексуални побуди се извршуваат во текот на силување или други сексуални деликти, во хомосексуални врски и при убиства на сексуални работнички.

Масовните убиства се дефинираат како поголем број извршени убиства со поголем број на жртви, при што мотивите за извршување на овие убиства може да бидат различни како кај поединечните убиства. Кај овие убиства се разликуваат: убиства со отров и убиства од раздразливост и бес.

Убиства од политички причини можат да бидат извршени од едно лице или група на лица. Тероризмот припаѓа на оваа група на убиства. Во тек на војна овој тип на убиства го извршуваат припадници на воени формации кон заробеници и цивилно население.

Поради остварување на сопствени права се извршуваат убиства од крвна одмазда поради несогласување во семејството, како и линчување. Во посебни околности доаѓа до убиства меѓу екипажот при бродска несреќа.

Религиозните убиства можат да бидат ритуални, помеѓу членови на поедини секти и поради „истребување на ѓаволот“.

Типологијата на Hans von Heting,[32] ги опишува карактеристиките на убиствата како поединечни појави. Зависно од ситуацијата во која се извршува убиството, тој разликува: убиство од користољубие, конфликтно убиство, убиство поради прикривање на друго кривично дело, сексуално убиство, убиство без мотив.

Во големата група на убиства од користољубие најпримитивна категорија е убиството во прилика на разбојништво или разбојничка кражба. За разлика од ситните крадци кои земаат и изнесуваат пари „од под перница од оние кои спијат“, разбојникот не се труди на овој начин, туку нему му недостасуваат „вештините на прстите“, трпение и техника. Тоа што тој го поседува е единствено сурова сила.

Луѓето се поврзуваат и раздвојуваат поради различни околности, ситуации и емоции. Љубовта, омразата и љубомората доведуваат до личен конфликт и настанување на конфликтни убиства. Конфликтните убиства најчесто се јавуваат во брак, помеѓу брачни партнери или во кругот на семејството. Конфликтното убиство може да доведе и до самоубиство, доколку постои психичко нарушување во вид на депресија. Освен тоа, овие убиства често се реализираат во афекти од силно изразен степен.

Убиство поради спречување на откривање на извршено кривично дело или водење на кривична постапка се манифестира на различни начини: убиство на недолжни луѓе кои без своја волја биле сведоци на извршување на одредено кривично дело и кои можат да го препознаат вршителот на делото, како и оние кои и самите учествувале во извршувањето на кривичното дело, но претставуваат закана или конкуренција за главниот организатор на кривичното дело. Еден облик на овој тип на убиство е убиство заради прикривање на обид за убиство. Кај овој тип на убиства помешани се желбата за одмазда и чувството на страв од зголемениот ризик на разоткривање на случајот.

[32] Hans von Hentig (9 јуни 1887 – 6 July 1974, Берлин) – германски криминолог и политичар

Убиство од задоволство – најчесто потекнува од сексуалната сфера бидејќи самото убивање предизвикува сексуално задоволство и самото тоа го заменува сексуалниот чин. Вршителите на овие убиства најчесто се импулсивни и агресивни лица кои ја губат присебноста и се наоѓаат во состојба на голема возбуда и раздразливост.

За разлика од наведените убиства кои имаат мотив, постојат и убиства кои немаат мотив и кои ги извршуваат душевно болни лица, потоа убиства од политички побуди и други атипични убиства кои може да настнат без мотив, настануваат одвреме навреме и немаат никакво значење.

Во посебна категорија убиства се издвоени сатанистичките убиства. Религиозните убиства можат да бидат поврзани со сатанизам или со окултни ритуали. Во некои од овие убиства вршителите користат и елементи од култните верувања (остават сатански симболи на местото на настанот). Меѓутоа ритуалните убиства кои ги извршуваат сериските убијци или сексуалните садисти не мора да значи дека се дела на сатанисти или окултни убијци. Ритуалние убиства ги извршуваат и душевно болни лица кои го слушаат гласот на сатаната, но самото тоа не ги прави сатанисти.

Сатанистичките убиства[33] се дефинираат како рационално испланирано лишење на живот на едно или повеќе лица со точно одредени сатанистички ритуали. Во вкупниот број убиства овој облик на религиозни убиства е застапен во многу мал број. Исто така, извршувањето на вакво злодело претставува крај за делувањето на сатанистичката група бидејќи мала е веројатноста дека ќе остане неоткриена после извршувањето на делото.

Постојат три типа сатанистички убиства:

а) Во првата група спаѓаат сатанистички убиства кои произлегуваат од поткултурата на тинејџерите кои се определуваат за сатанизам и окултизам. Извршителите на овие убиства потекнуваат од дисфункционални семејства или не контактираат со семејствата, па стануваат подложни на влијанието на сатанистите. Настојуваат да се надмине чувството на отфрленост, да добијат некаков вид на моќ

[33] Константинович Вилич С.; Типологије убистава и убица; Зборник радова правног факултета у Нишу; Ниш, 2003

или да го оправдаат своето асоцијално однесување. За нив е битен симболизмот, а не спиритуалноста. На овој начин тие се отфрлуваат од општеството и поради тоа најлошото нешто коешто општеството може да го направи е да ги предупреди тинејџерите да ја избегнуваат „мистериозната, моќната и опасна работа која се нарекува сатанизам“.

б) Втората група ја сочинуваат сатанистички убиства кои ги извршуваат оние лица кои на своја сметка се занимаваат со сатанизам и окултизам и имаат свој симбол и свој стил (self – styled). За овие вршители постојат многу малку, дури и немаат спиритуални мотови. Сатанизмот, вештерството и паганството за нив се исти категории, а симболите го означуваат она што тие самите сакаат да значи, а не вистинското значење. Злоставувачи, силувачи, дилери на дрога и убијци кои припаѓаат на оваа категорија може да го извршат делото на церемонијален или ритуален начин. Оваа категорија на убијци е најчеста и најопасна и наголемиот број на сатанистички убијци спаѓаат во оваа група. Сепак, ова преголемо мешање во сатанизмот и окултизмот укажува на проблемите кои ги има личноста и кои најчесто се од асоцијална природа. Оние кои практикуваат сатанизам или окултизам, како и оние кои ги користат останатите спиритуални системи на верување и реализирање, можат да бидат вистинскиот механизам за извршување на кривични дела од овој тип.

в) Третата група ги опфаќа „традиционалните“ (обични, мултигенерациски) извршители на сатанистички убиства. Тие во суштина се вистински верници. Најчесто немаат доверба кон сите лица кои се различни од нив. Оваа недоверба е една од причините поради која полицијата не може да ги открие овие групи. Поради тоа што за овие групи не се знае многу, постојат многу малку докази дека нивните членови извршиле сериски или организирани криминални активности.

13. Повеќекратни убиства

Повеќекратните убиства може да се поделат во две категории: масовни и сериски убиства[34]. Масовните убиства се дефинираат како лишење на животот на три или повеќе лица на исто место, во исто време или во еден краток временски период на иста територија. Според дефиницијата која ја дал Националниот центар за жртви на злодела, масовните убијци се разликуваат од сериските по тоа што делуваат одеднаш, убивајќи поголем број на луѓе, при што насилно го манифестираат својот бес и најчесто по извршувањето на делото извршуваат самоубиство или погинуваат во обид за бегство од полицијата. Убиствата се од акт на очај, немоќ, фрустрација, бес и непријателство.

За разлика од масовните убиства, сериското убиство претставува повисок степен на криминалитет, кое се манифестира преку екстремни дела нанесени на недолжни жртви. Злоделата се најчесто во врска со или претставуваат кулминација на екстремни сексуални перверзии и брутални убиства, по што жртвата е унаказена. Иако сериските убијци се релативно ретки, во споредба со бројот на обични убиства или насилни злодела, општеството има негативен став спрема сериските убијци со згрозување на нивните дела и пронаоѓање во оправдан страв.

Постојат многу докази кои потврдуваат дека класичните сериски убијци страдаат од истиот бес и фрустрација, губиток на контрола и неадекватно однесување, како и масовните убијци, но сепак постојат неколку разлики на чија основа може да се поделат овие две категории.

Активноста на сериските бомбаши главно има за последица бројни жртви и нивната психологија се изедначува со психологијата за масовните убијци кои немаат никаков физички контакт со своите жртви, што би им дало прилика да бидат сексуално перверзни и брутални и да остават свои траги, како што тоа го прават сериските убијци. Лудите бомбашки убијци немаат желба да ги контролираат индивидуите, туку сакаат со нив да манипулираат и да го контролираат целото општество така што ги тероризираат. Во таа смисла, нивната психологија е поблиска со пихологијата на масовните убијци,

[34] Камбовски В. Тупанчески Н.; Казнено право – посебен дел; Скопје, 2011 (стр.746)

отколку со класичните сериски убијци. Клучната разлика помеѓу масовните убијци и бомбаши е во фактот што бомбашите се спремни да извршат самоубиство и се неспремни кон изложување на ризик.

Во рамките на категоријата на масовни убиства постојат поголем број класификации. Според една од класификациите на масовните убиства, се разликуваат: криминолошки и виктимолошки. Најголемиот дел од класификациите се засновани на проучувањето на поедини случаи или на мал број случаи кои имаат некоја заедничка карактеристика. Често овие класификации истовремено претставуваат и класификации на извршителите на убиствата.

Еден од првите автори, Dietz,[35] којшто направил класификација на масовните убиства во 1986 година, разликува три категории на масовни убијци и убиства:

- семејни насилници (напаѓаат членови на семејството исклучиво во домашна средина);
- псевдокомандоси (кои се воодушевуваат од војничкиот начин на живот со оружје и најчесто детално ги планираат своите кривични дела);
- убијци кои „убиваат на далечина“ (set and run killers), кои поставуваат бомби или отрови, по што побегнуваат од местото на настанот.

Постојат уште две категории на Dietz-овата типологија: дисциплинирани убијци (кои се под големо влијание на харизматичен водач кој наредува да убиваат) и на незадоволни и лути вработени работници (кои за сè што им се случува го обвинуваат лошиот став на својот работодавец спрема нив).

Наведените типологии поаѓаат од неколку различни нивоа на класификации (мотивација, односи помеѓу убиецот и жртвата, техника на извршувањето на убиствата). Меѓутоа постојат убиства и убијци кои не можат да се сместат во ниту една од наведените категории.

Levin[36] ја користи мотивацијата како единствен критериум за класификација. Според него, најголемиот број на насилни убиства се извршуваат поради одмазда и

[35] Park Elliot Dietz (роден на 13 август 1948) – форензички психијатар
[36] Mark Reed Levin (роден 21 септември 1957) – американски адвокат, автор и водител

постојат три поткатегории на масовни убиства: индивидуално-специфични убиства (кога се напаѓаат точно одредени луѓе); групно-специфични убиства (кога се напаѓаат посебни групи на луѓе) и неспецифични убиства (кога убиецот нема посебно одредени жртви, туку убива по случаен избор). Исто така, масовните убиства може да се класифицираат и според тоа дали се извршени од љубов/љубомора (семејни масакри), дали се извршени од корист или се последица на терористички акт.

Келеровата класификација[37] исто така поаѓа од слични критериуми како и претходните. Се разликуваат седум класификациони категории на масовни убиства: одмазда (која има сличен контекст како кај Левин и Фокс), изопачена љубов (која е повторно слична со категоријата „испревртена љубовна цел“ на Левин и Фокс и која опфаќа убивање на членови на семејството и други сакани личности); политичка и убиство од омраза (кои се идеолошки мотивирани и најчесто опфаќаат и терористички акти); сексуални убиства (кои се многу чести помеѓу масовните убиства); масовни погубувања (кои опфаќаат заедничко убиство на повеќе луѓе во ист инцидент); ненормални убијци (за кои Келер не може да најде ниту една друга мотивација освен ментална болест); и оние случаи каде мотивација не постои или не е јасна.

Поновите криминолошки класификации на масовните убиства исто така произлегуваат од мотивот за извршување на убиството и изборот на жртви. Класификациите опфаќаат повеќе поткатегории и дополнителни подгрупи.

(1) Во новите типологии бесот или одмаздата се третираат како едни од примарните и главните мотивациони фактори за масовните убиства. Трите категории убиства од оваа класификација се фокусираат на мотивот бес/одмазда, што произлегува од долготрајните конфликтни ситуации. Овие три типологии се разликуваат според избраните жртви.

Жртвите на првиот тип убиства од бес/одмазда се одредени луѓе кои се познати за извршителот, за кои тој смета дека го повредиле неговиот интерес и му нанеле нешто лошо. Кога ги повредува овие луѓе, извршителот се труди да избегне повредување на невини луѓе, освен ако тие самите не се вмешаат во конфликтот. Кај вториот тип убиства

[37] Готфрид Келер (19 јули 1819 - 15 јули 1890, Цирих, Швајцарија) - швајцарски писател

од оваа класификација, жртвите се бираат според местото на извршување на делото, кое за извршителот има некакво симболично значење. Кај третиот тип убиства во рамките на оваа класификација доминира мотивот на бес/одмазда. Оние извршители, кои немаат јасен став за тоа кои треба да бидат жртви, се фокусираат на некаква околност или карактеристика која е заедничка за одредена група на луѓе што тие не ја сакаат.

(2) Вториот тип на убиства е заснован на мотивот на ненадеен афект, кога вршителите нагло агресивно реагираат и секој кој ќе им се најде на патот претставува потенцијална жртва.

(3) Третиот тип на убиства се семејни убиства. Кај овој тип на убиства жртвите и извршителите се членови на семејството и се во конфликт. Овие убиства најчесто се случуваат во домот, но има и случаи кои се случуваат во јавноста, пред поголем број на луѓе. Жртвите се најчесто жени и деца, а убијците се најчесто мажи.

Останатите случаи кои се опфатени во оваа категорија се поврзани со одбивањето на воспоставување или одржување на љубовна врска. Кај овој тип на масовни убиства пред извршувањето на убиството доаѓа до прогонување и следење. Престапникот во овој случај најчесто е деструктивно посесивен кон својот партнер. Ова е пример за „фатална привлечност“, која оди понатаму од само една особа бидејќи се продолжува и пренесува на пријателите, роднините, соработниците на планираната жртва.

(4) Четвртиот тип се масовни убиства кои се случуваат во прилика на извршување на имотни деликти, најчесто кражби на продавници или банки. Според постоечките статистики, при извршувањето на повеќе од половина од овие имотни деликти доаѓа до масовни убиства или повредување.

(5) Масовните убиства кои се случуваат во бандата припаѓаат на петтата категорија убиства и опфаќаат инциденти, како што се пукање од автомобил или од директен судир меѓу бандите. Убиствата главно настануваат како последица на расправа и директни интерперсонални конфликти. Овие убиства се претходно испланирани, а во нивното планирање учествуваат повеќе лица, што е типично за активностите на бандата.

(6) Политички мотивираните масовни убиства најчесто ги опфаќаат терористичките акти. Мотивацијата првенствено е идеолошка, некоја политичка причина,

иако може да се јави и некоја религиска поврзаност или настојување за политичка промена. Природата на овој криминалитет е таква што најчесто се случува убиецот да го напушти местото на настанот пред да умрат неговите жртви.

(7) Во седмата група убиства спаѓаат убиствата со неспецифични мотиви. Извршителите на овие убиства најчесто имаат тешки психолошки проблеми или патат од ментална болест. Мотивите на нивното криминално однесување не можат да се утврдат и поради тоа не можат да се сместат во некоја од постоечките класификации.

Сериските убијци исто така се класифицираат на два типа: на оние кои убиваат од задоволство и на класични. Кај сериските убиства од задоволство нема пауза помеѓу убиствата, тие се случуваат едно по друго, а мотивот е најчесто од финансиска природа. Класичните сериски убиства се извршуваат најчесто од сексуално-садистички мотиви.

Dietz[38] направил детална типологија на сериските убијци, класифицирајќи ги на следните категории: психопатски сексуални садисти (кои мачат и убиваат од задоволство); членови на организирани банди (мафии, улични банди и слично кои убиваат од инструментални/финансиски/територијални побуди); убијци што трујат и убијци што гушат (сериски убијци кои убиваат во болници, негувателски домови и слично); и психотични убијци (чие дело се јавува како резултат на психички делузии). На оваа група може да се додаде и категоријата на политички мотивирани платени убијци кои најчесто се поврзани со некоја терористичка организација.

Најголемо внимание се посветува на психопатски сексуални садисти, коишто се делат на оние кои убиваат за да го елиминираат сведокот/жртвата после сексуален напад и на оние кои убиството им претставува задоволство. На основа на изгледот на лице место, Ressler[39] ги класифицира сериските убијци на: организирани и неорганизирани. Организираните убијци добро го планираат делото, тие најчесто го повторуваат делото кое е многу добро изведено и според тоа се разликуваат од спонтаното, хаотичното извршување на делото од страна на неорганизираните сериски убијци. Организираниот убиец е строг, воспоставува контрола и моќ над жртвата, извршува сексуално насилство додека жртвата е жива и често користи автомобил. Неорганизираните убијци оставаат

[38] Park Elliot Dietz (роден на 13 август 1948) – форензички психијатар
[39] Robert Kenneth Ressler (21 февруари 1937 – 5 мај 2013) - FBI агент и автор

траги и оружје на лице место, положбата на жртвата е карактеристична, се однесува некрофилно, ја деперсонализира жртвата, и не користи возило.

Неорганизираните асоцијални престапници средината ги доживува како „чудаци“, додека организираните асоцијални престапници за околината изгледаат шармантно и нормално.

Критериумот на неорганизираност/организираност е користен и во типологијата на Holmes & DeBurger[40] (1985). Тие класификацијата на убијците ја поврзуваат со географската распространетост на убиствата. Разликуваат географски стабилни убијци, кои жртвите ги бираат според локацијата каде што и самите живеат, и географски привремени убијци, кои поминуваат големи далечини за да дојдат до жртвата.

Hickey[41] (1991) разликува три вида на сериски убијци: оние кои го менуваат местото на живеење, патуваат и убиваат додека се движат од едно кон друго место (околу 28 % од сериските убијци); локални убијци, кои остануваат во истата урбана средина или географски регион (околу 45 %); и убијци специфични по место, кои убиваат дома, на работа и останати специфични места (околу 27%).

Според сфаќањето на Холмс и де Бургер, на основа на мотивот за убиствата и карактеристиките на жртвата сериските убијци се делат на следните типови:

(1) Убиец визионер – избира точно одреден тип на жртви (по раса, пол, години, професија), а на извршувањето на убиствата значајно влијание има постоењето на психотични симптоми (халуинации, делузии).

(2) Убиец мисионер, кој верува дека општеството мора да се „исчисти“ од специфични групи на луѓе (пример проститутки).

(3) Хедонисти – оваа група на убијци може да се подели во неколку поткатегории: убијци од страст кои убиваат заради сексуално задоволство, потоа убијци кои бараат возбуда – убиваат бидејќи ги возбудува новото искуство. Овие два поттипа можат да имаат елементи на садистички методи, како што се сквернавење на жртвата, дерење, пре- и постмортем сексуални активности. Конформистичките убијци ги вршат злоделата

[40] Holmes & DeBurger – американски криминолози и автори кои пишувале за сериски убијци
[41] Eric W. Hickey – американски автор

насочени кон самиот акт на убиството и кај нив мотивот може да биде од психолошка или финансиска природа.

(4) Убијци кои сакаат моќ и контрола над жртвата – мотивирани се од желбата да стекнат моќ и да ја контролираат жртвата. Можни се сексуални активности, иако се јавуваат само во функција на доминација над жртвата.

Типологијата според критериумот жртва на сериски убијци (victim focused), покажува дека жртви на сериски убијци најчесто се оние лица кои се маргинализирани од општеството, на пример, жени, национални и етнички малцинства, хомосексуалци, приститутки и слично.

Во рамките на категоријата сериски убиства постои разликување според полот на извршителот[42]. Воочено е дека убиствата кои ги извршуваат машките сериски убијци значително се разликуваат од сериските убиства кои ги вршат жени и дека тие се два посебни типа на сериски убиства. Кај сериските убиства кои ги вршат мажи просечниот период на континуирано извршување на убиството изнесува четири години, додека кај жените е 8 години. Покрај тоа е утврдено дека жените сериски убијци многу ретко ги мачат своите жртви или ги сквернават телата на жртвите. Тие често практикуваат посуптилни начини на убиства, користејќи оружје кое е тешко да се препознае, како што се: отрови, смртоносни инјекции и намерно предизвикани несреќни случаи.

Жртвите на злоделата кај машките и женските сериски убијци исто така се разликуваат. Мажите главно се однесуваат како сексуални „истребувачи“, чии жртви се најчесто постари жени. Жените многу ретко ги бираат своите жртви според полот, тие најчесто ги напаѓаат жртвите кои им се ним познати, кои се од непосредно опкружување, како што се деца, роднини и сопружници. Во ретки ситуации кога жената напаѓа странци, жртвата вообичаено е лице кое таа лесно може да го совлада, како што се постари особи за коишто таа се грижи или деца. Возраста кога жените сериски убијци признаваат дека го извршиле своето прво злодело се движи од распон од 14 до 64 години. Просечен сериски

[42] Константинович Вилич С., Типологије убистава и убица; Зборник радова правног факултета у Нишу, Ниш, 2003

убиец од женски пол започнува да убива после 25-тата година. Жените сериски убијци по своите карактеристики се многу посложени од машките сериски убијци и поради тоа се издвојуваат како посебен тип.

Жените сериски убијци исто така се класифицирани на различни типови. Како основно обележје на оваа категорија сериски убијци Келехер и Келехер (1998) ја наведуваат нивната прецизност во актот на извршувањето на убиството и способноста за прикривање на делото.

Келехер и Келехер[43] (1998) типологијата на жените сериски убијци ја засноваат на критериумот на самостојно учествување во извршувањето на убиството и соучесништво, со што прикажуваат девет типови на жени убијци. Истражувањата покажуваат дека само една третина од жените вршат сериски убиства самостојно, додека две третини вршат сериски убиства со соучесници.

Жените сериски убијци кои самостојно ги вршат сериските убиства се опишуваат како жени во средни години, внимателни, одговорни и општествено прифатени лица. Тие жртвите ги напаѓаат во домот или на работното место, а како средство за извршување на убиството користат отров или смртоносна инјекција. За разлика од нив, жените сериски убијци кои имаат соучесник, се помлади лица, агресивни, злобни и не го планираат внимателно убиството. Тие жртвите ги напаѓаат на различни локации, ги мачат жртвите, а за извршување на убиствата користат пиштол или нож.

Првата категорија на жени сериски убијци опфаќа неколку типови:

(1) Црна вдовица – убива повеќе брачни партнери или други членови од фамилијата. Најчесто својата криминална кариера ја започнува после 25-тата година од животот и оттогаш трае со децении или долг период на систематско убивање на брачните партнери, партнери, членови од фамилијата или која било друга особа со која има личен однос. Типичниот циклус изнесува од 6 до 8 жртви во период од 10 до 15 години, а на оние места каде има слаба акција на полицијата, бројот на жртви може да дојде и до 13. Начини за извршување на убиствата се: труење, гушење, давење, пукање со огнено

[43] Келехер и Келехер – германски автори кои активно пишуваат за убиствата во деведесеттите години на минатиот век

оружје. Најзастапен од сите овие методи е отровот, кој е застапен кај 87 % од сите случаи. Црната вдовица убива од два мотива. Првата и најчеста причина е од материјална природа. Кај најголемиот број црната вдовица убива поради пари од животно осигурување или заради имотот на жртвата. Парите кои се добиени по основа на животното осигурување или имотот кој ѝ припаѓа на жртвата со текот на времето ќе биде во сопственост на вршителот на делото по смртта на жртвата. За овие жени не е вообичаено да ја осигураат самата жртва непосредно пред почетокот на злоделото бидејќи на тој начин би оставиле цврст доказ за тоа што го сториле. Тоа покажува колку се тие пресметливи, методични и лукави. Вториот тип на црни вдовици убиваат поради љубомора и отфрленост и исто така се безмилосни.

(2) Ангел на смртта – убива луѓе на кои им е потребна медицинска нега. Жртвите се постари луѓе, деца кои се доверени на чување, сите оние кои не можат да се заштитат и бранат. Криминалната кариера ја започнува на 21 година и извршува убиство во медицински установи, болници, домови или други места каде што смртта може да се појави како нормална појава. На овие места убиството е неприметно, извршителот ужива во моќта да одлучува за нечиј живот или смрт, а сите лекови, материјали и опрема ѝ се достапни. Типичниот циклус е 8 жртви на една до две години, но доколку убиецот е способен, тој број може да биде и дупло поголем, до 16 или повеќе жртви. Нивните кариери се кратки бидејќи тие сакаат да се фалат со своите „добри дела“.

По својата суровост, овој тип на убијци во потполно се поистоветуваат со црните вдовици. Ангелите на смртта, како и црните вдовици, користат оружје кое суптилно и тешко се открива. Кога жртвата е постаро лице, за извршување на убиствата се користат летални хемиски инјекции, како што е жива сода (potassium). Кога жртвите се немоќни деца, се применува методот на гушење. Типичниот ангел на смртта се одликува со две карактеристики што многу често го олеснува откривањето на овие лица. Првата карактеристика е нејзината одлучност во потребата за убивање. Втората карактеристика се гледа во постоењето на потреба да зборува за своите убиства, обидувајќи се на тој начин да ги претстави како чин на милосрдие, а себе си да се претстават како херои кои средината и роднините на жртвата треба да ги доживуваат со почит. Иако е голем бројот на ангелите на смртта во текот на последните 15 години на минатиот век, кои се

одговорни за животите на стотици деца и недолжни стари луѓе, но, за жал, многу мал број од нив се разоткриени.

(3) Сексуални истребувачи (предатори) – застапени се во многу мал број меѓу жените сериски убијци. Овој тип на убиства се јавува исклучиво ретко и во историјата на американската криминологија постои само еден забележан случај на жена која сама ги извршувала овие убиства.

(4) Сериски убиства од одмазда и омраза се мотивирани од екстремна омраза насочена кон точно одредени лица. Убиствата често се одвиваат во рамките на одреден временски период, кога чувствата на убиецот се толку јаки што мотивираат убиство. Кај убиецот постои постојано чувство на бес, дури и кога жртвите се менуваат. Тоа се случува бидејќи убиецот смета дека сите жртви се одговорни за нејзиното чувство на горчина, па затоа ги напаѓа, што симболички претставува чин на одмазда. Поради тоа се случува жртвите на сериските убиства да бидат потполно недолжни сопствени деца, убиени за да се одмаздат на сопругот. Според сфаќањето на Гултимашер, сериските убијци одмаздници користат индиректни методи на агресија и ги напаѓаат лицата кои се многу блиски и драги на самата жртва, што во суштина ја претставува вистинската мета. Слично на црните вдовици, тие најчесто користат методи на гушење или труење, но нивните злодела не се извршени со толкава упорност и прецизност како кај црните вдовици. Ова може да се препише на фактот што сериските убијци одмаздници се жртви на сопствените чувства кои реагираат во моментот и ненадејно, а покажуваат грижа на совест кога ќе бидат разоткриени.

(5) Убиство поради профит – се извршува исклучиво заради стекнување на материјални добра, а жртвите не се членови на потесната или поширокатa фамилија на извршителот. Жените сериски убијци заради профит се многу добро организирани, тешко се откриваат и можат да бидат активни повеќе години пред да се фатат на дело. Просечниот број на жртви може да достигне бројка и повеќе од 30, може да биде активна 10 или 15 години, а ја започнува својата кариера во 20-тите години. Слично на црните вдовици, главно се практикува користење на отров. Слично на ангелите на смртта, се однесуваат кон убиството бесчувствително и ладнокрвно. Слично на сексуалните предатори, тие се застрашувачки и злобни и поседуваат висок степен на мотивација. Но

она по што се единствени е тоа што убиваат за некој друг, најчесто во името на злоставувачкиот сопруг кој плаќа за да се ослободат од мачењето кои им го приредуваат нивните мажи.

Во рамките на сериските убиства кои ги извршуваат жените со соучество се разликуваат: тимски сериски убијци, ментално растроени, необјаснети убиства и нерешени случаи.

(1) Тимски сериски убијци се делат според лицата кои го сочинуваат тимот. Така може да се разликуваат три различни видови на сериски убијци од женски пол: женско-женски, машко-женски или фамилијарен тип. Во суштина, сериските убијци од женски пол кои се дел од тимот имаат во просек од 20 до 25 години кога го извршуваат своето прво убиство, просечниот број на извешени убиства е помеѓу 9 и 15, додека просечниот период на нивните активности е од 1 до 2 години. Помеѓу тимските сериски убијци најчести се оние кои припаѓаат на машко-женскиот тим. Тие се активни подолг временски период бидејќи членовите на тимот најчесто се љубовници, па со самото тоа подобро се сложуваат и соработуваат. Женското лице во овие тимови станува подложно на машкото лице и неговите барања така што тој станува доминантна фигура во тимот. Убиствата кои ги извршуваат тимови на сериски убијци (парови) многу често се добро организирани, а женското лице е најчесто многу младо, за разлика од другите сериски убијци од женскиот пол и најчесто нема повеќе од 20 години кога го врши своето прво убиство. Женско-женските тимови на сериски убијци се втората голема категорија на тимски убијци. Тимот го сочинуваат две жени кои заедно активно вршат сериски убиства. Иако тие може да имаат различни мотиви, убиствата главно се извршуваат заради профит. Во просек, членовите на женско-женскиот тим се постари од членовите на машко-женскиот тим и се активни подолг временски период. За разлика од машко-женскиот тим, а слично на другите сериски убијци од женскиот пол кои ги извршуваат убиствата самостојно, женско-женските тимови почесто користат посуптилни оружја, како што се: отров, летални инјекции и гушење.

Три или повеќе лица кои можат, но и не мора да бидат во биолошко сродство, го сочинуваат семејниот тим на сериски убијци. Без оглед на нивната биолошка поврзаност, тие живеат во иста куќа и се однесуваат како фамилија. Доминантна фигура е најчесто

маж и тимот главно е насочен кон сексуални сериски убиства кои попримаат насилнички карактер. Активниот период на тимот е најчесто многу краток бидејќи кога врската помеѓу членовите и соработката ќе престанат, доаѓа до дезорганизација и разоткривање на тимот.

(2) Ментално растроените жени сериски убијци не се сметаат за одговорни за своите постапки, иако делото го извршуваат на исклучително свиреп и застрашувачки начин. Поради постоењето на ментална болест, тие не се свесни за своите постапки и се непресметливи.

(3) Необјаснети случаи – кај овие убиства во секој поединечен случај може да се идентификуваат одредени мотиви. Жената сериски убиец припаѓа во оваа категорија доколку систематски убива од причини кои се во потполност неразбирливи или поради мотив кој не е доволно разјаснет за да би бил сместен во некоја од познатите категории. Интересен е фактот што во голем број од овие ситуации и самиот извршител на убиството не е во состојба да идентификува разумен мотив за своите дела.

(4) Нерешени случаи – може да се јават меѓу сите наведени типови на сериски убијци. Може да се воочи дека црните вдовици и ангелите на смртта во подолг временски период можат да избегнат апсење, а понекогаш нивните идентитети засекогаш да останат непознати. Злоделата се откриваат случајно во текот на истрагата за некое друго кривично дело.

14. Психијатриско-психопатолошки типологии на убиства и убијци

Во психијатриската литература постојат само неколку класификации и типологии на убиства и убијци. Авторите на овие типологии поаѓаат од сосема различни критериуми за класификација и имаат различни цели кои сакаат да ги постигнат со нивните класификации.

Според класификацијата која ја направил Капамација,[44] постојат следниве типови: психотични убијци, убијци со најнизок степен на морална свест, перверзни садистички

[44] Капамација Б., Убиство, Матица Српска; Нови Сад, 1981 (стр.88)

убијци, убијци кои извршуваат бесмислено, апсурдно и монструозно убиство и убијци од страст.

Капамаџија ги поделил убијците на карактерно-психолошки и психопатолошки особини на:

(1) Убијци во афект, кај кои доаѓа до нарушување во сферата на чувствата и расположението. Овој тип на убијци се лесно навредливи и ранливи, имаат чувства на ниска вредност и одмаздољубивост.

(2) Нагонски убијци - покажуваат висок степен на егоизам и дефицит на меѓучовечки врски. Имаат слаба волја и ниско етичко морално ниво. Кај нив постои тенденција за импулсивни реакции и нарушена сексуалност. Во овој тип на убијци припаѓаат и тканаречените јувенилни деликвенти против моралот.

(3) Рационални убијци - се одликуваат со висок степен на екстремен егоизам и изразен дефицит на чувства и расположение. Тие се многу интелектуално надарени.

Според мислењето на авторот, оваа класификација има прогностички вредности во криминолошка смисла. Рационалните и нагонските убијци се абнормални личности и кај нив не се од значење околностите на делото. За разлика од овие типови, кај типот на афективни убијци во ситуациони моменти, самата ситуација на извршување на делото е од особено значење и може да има одлучувачка улога во настанувањето на злоделото. Поради тоа е јасно дека кај убијците од афект не се јавува повторно извршување на убиство, за разлика од јавувањето на рецидиви кај рационалните и нагонските убијци.

На основа на следење на сто случаи, Капамаџија извршил класификација на неколку типови на убиства: его-синтоно убиство, кое се однесува на ситуации каде убиството е извршено без нарушување на егото, его-дистоно убиство кое се извршува во состојба на променета свест, без свесен увид и мотивација и психотично убиство кое го вршат душевно болни лица.

15. КРИВИЧНИТЕ ДЕЛА УБИСТВА ВО СПОРЕДБЕНОТО КРИВИЧНО ПРАВО

Кривичните дела убиства како стари, архаични, природни, класични злосторства против животот (крвни деликти) се присутни уште од периодот на најстарите пишани правни споменици. Сепак, овие дела сè уште се составен дел на сите современи казнено-правни системи. На тоа упатува и фактот што државите се спротивставуваат на различни форми и видови на нарушување на животот на друг или на други лица со сите расположливи средства, мерки и процедури.

За поцелосно и посеопфатно разбирање на проблемот со убиството, кај нас не е доволно да се посветиме само на теоретска и практична анализа на формите, карактеристиките и обележјата на овие кривични дела во основни, квалификувани или привилегирани форми според одредбите на нашето законодавство, туку е потребно да се посвети поголемо внимание на споредбената правна (компаративна) анализа на овие кривични дела во современите казнено-правни системи. Затоа, овде ќе дадеме преглед на достапните и конкретни законски решенија за инкриминација на кривичното дело убиство, при што овие дела се појавуваат со различни имиња, содржина и пропишани казни. Ги обработивме оние законодавства кои содржат карактеристични решенија или законодавства на државите во нашето опкружување кои силно влијаат врз нашето законодавство или оние закони кои се донесени неодамна, што би придонело за актуелноста на набљудуваната тема.

Во оваа смисла, ќе го анализираме законодавството на следните земји:

1) Источноевропски земји: Полска, Естонија, Латвија, Литванија и Русија;

2) Западноевропски земји: Германија, Франција, Италија и Швајцарија.

15.1. Источноевропски земји

15.1.1. Полска

Кривичниот законик на Полска од 1997 година, со измените до 2012 година,[45] во деветнаесеттата глава, под наслов „Кривични дела против животот и здравјето“, предвидува повеќе облици и видови на манифестирање на кривичното дело убиство. Овој Законик ги препознава основните, потешките и полесните (привилегирани) облици на ова кривично дело против животот, иако самите дела се неименувани. Основниот облик на лишување од живот „Обично убиство“ е предвиден во член 148 став 1 од Кривичниот законик. Според законското решение, за ова кривично дело е предвидена казна затвор од осум до дваесет и пет години или доживотен затвор. Кодексот го дефинира овој чин како едноставна диспозиција, која се состои во „сторување убиство на друго лице“, без да се наведе формата на вината или други поблиски елементи.

Оваа законска одредба содржи уште два други облици на кривично дело убиство, кои се:

а) тешко убиство - утврдено во ст. 2 и 3 и

б) привилегирано (лесно) убиство - утврдено во став 4.

На сличен начин, во една законска одредба, во сила е и досегашното кривично законодавство на СР Југославија (односно Република Србија во примена до 01.01.2006 година), каде е предвидено е обично и тешко убиство во една законска одредба – член 47 од КЗС[46]. Тешко убиство, за кое е пропишана затворска казна од дванаесет до дваесет и пет години или доживотен затвор постои во следните облици на манифестација, а тоа се:

1) Тешко убиство, според начинот на извршување (став 2 точка 1 и 4), кое се јавува во две форми, тоа се:

а) Убиство на особено свиреп начин - каде што начинот на извршување на делото лишување од живот на друго лице се карактеризира со нанесување бројни, непотребни и прекумерни физички и душевни болки, страдања и тортури кои го зголемуваат страдањето

[45] Kodeks karny 6. czerwca 1997., Dz. U z 1997.,r. Nr 88. poz 553., Nr 240. poz. 1431 z 2012.
[46] Кривичен закон на Република Србија – стапен на сила 1 јануари 2006 година

на жртвата, што сторителот мора да го знае, па сака или се согласува на таков начин да врши дела каде садистички ја измачува и се изживува врз жртвата;

б) убиство на опасен начин - кога чинот е извршен со употреба на огнено оружје или експлозив. Ова дело се одликува со:

- начинот и средствата за преземање на актот на извршување и

- свеста и волјата на сторителот дека на тој начин можат да настанат последици од загрозување на животот и телото на други лица, покрај жртвата, поради употребените средства и начинот кој сторителот го знае и го посакува;

2) Убиство од посебни побуди и мотиви (став 2 точка 3) - каде што квалификациската околност на сторителот за која законот пропишува построга казна е мотивот, намерата или побудата. Овој чин постои доколку делото на извршување на убиството е преземено со „мотив кој заслужува посебна осуда“. Кои се ниските, неморални мотиви кои постојат на страната на сторителот на кривичното дело во моментот на извршувањето на дејствието на извршување, за кое судскиот совет смета дека заслужува „посебна, затоа строга“ казна е фактичко прашање што треба да се реши во секој случај;

3) Тешко убиство, квалификувано според околностите на извршувањето и последиците кои настануваат во два облика, тоа се[47]:

а) убиство при киднапирање, силување или разбојништво (став 2, точка 2) - ова дело постои кога се работи за повеќечинско сложено дело, каде што на чинот на лишување од живот му претходи употреба на сила или сериозна закана за друго лице за вршење такви дела со елементи на насилство, како што се:

1. киднапирање - дело против слободата на движење и одлучување на друго лице;

2. силување - дело против сексуалната слобода на друг и

[47] I. Andrejew, W. Swida, W. Wolter, Kodeks karny z Komentarzem, Wudawn Prawnicze, Waszawa, 2012 (стр.207)

3. разбојништво - дело против имот. Токму поради присилното дејство преземено врз пасивниот субјект во врска со извршувањето на овие три кривични дела, доаѓа до намерно лишување од живот на тоа лице;

б) убиство на две или повеќе лица, т.е. повеќекратно убиство (став 3) - тоа е дело што се квалификува според обемот и интензитетот на предизвиканите последици. Делото го врши лице кое со едно или повеќе дејствија на извршување во стекнување (идеално или реално) или за возврат (ако претходно било осудено за кривично дело кое вклучува, намерно лишување од друго лице) лишува најмалку две или повеќе лица со умисла.

Привилегирано убиство - убиство во состојба на силна иритација е предвидено во одредбата од член 148 ст.4 од Кривичниот законик. За ова дело е предвидена затворска казна од една до десет години. Се состои од лице кое презема чин на лишување од живот на друго лице под следниве околности:

а) во посебна психичка состојба - состојба на силна раздразливост, лутина, лудило (посебна психичка состојба во која преовладуваат силни емоции на гнев, бес, лутина) и б) таквата состојба на сторителот треба да биде предизвикана од „олеснителни околности ". Кога во конкретен случај има олеснителни околности, тие го провоцираат и го доведуваат сторителот во силни иритации, тоа е фактичко прашање што судот во секој конкретен случај го решава со помош на форензичко-психијатриско вештачење. Кривичниот законик на Република Полска понатаму во три посебни, независни одредби, признава уште три привилегирани форми на кривично дело убиство, тоа се[48]:

1) чедоморство, во член 149 - ова дело, за кое се заканува затворска казна од три месеци до пет години, се состои од следниве привилегирани елементи:

а) сторител може да биде само одредено лице - мајка на детето; б) дејствието на лишување од живот е преземено во одредено време - за време на породувањето, додека породувањето сè уште не е завршено; в) објект на напад е живо дете и г) мајката во моментот на преземање на дејството треба да биде во посебна состојба (психичка и/или физичка), што е резултат на претходниот процес на раѓање.

[48] K. Himmetreich, C. Krumm, C. Staub, Verkehrsunfallflucht Praxis der Strafverteidingung, 6. Auflage, C. F. Muller, 2013 (стр.48)

2) убиство од сожалување - член 150. За ова кривично дело е пропишана и затворска казна од три месеци до пет години. Меѓутоа, во исклучителни случаи (согласно став 2) судот може вонредно да ја ублажи пропишаната казна или дури целосно да го ослободи од таквата казна (да се откаже од казната). Кога има исклучителни околности, тоа е фактичко прашање за кое одлучува судскиот совет во секој конкретен случај. Ова привилегирано убиство се карактеризира со два елементи, тоа се:

а) мотивација на сторителот - сожалување. Тоа е посебен вид општествено прифатлива, морална, дозволена мотивација, што го карактеризира човековото однесување и

б) барањето на жртвата - станува збор за одземање на животот на друго лице на негово јасно барање. Затоа, мора да се работи за лице во тешка здравствена состојба, каде што има неизвесност за заздравување или оздравување (иако законот тоа не го предвидува), каде што жртвата трпи неизмерна болка, мачење, страдање и на тој начин сака да го заврши својот живот и понатамошната тортура, па му праќа на друго лице - сторителот барање да му го одземе животот и

3) убиство од небрежност (или како што вели законот „неволно поттикнување на смрт“ со цел да се изостави зборот „убиство“ за да се укаже јасна разлика помеѓу овој и претходните облици на кривично дело против животот) - член 151. Овој облик на привилегирано убиство е казниво со затвор од три месеци до пет години и се карактеризира со посебен облик на вина како психолошки однос на сторителот според остварените последици од преземеното дело на извршување. Станува збор за предизвикување смрт на друго лице од невнимание (свесно или несвесно), од небрежност, непромисленост, погрешно проценување на ситуацијата. Поблагата форма на насочување на човекот да предизвикува последици без никаков доброволен став (а понекогаш и без свест) го карактеризира ова привилегирано убиство.

15.1.2. Естонија

Кривичниот законик на Република Естонија од 2001 година, со измените и дополнувањата во 2015 година во деветтото поглавје, со наслов „Злосторства против

личноста“, оддел прв „Злосторства против животот“, предвидува неколку облици и форми на убиство. За разлика од претходниот законик, естонскиот законик ги именува сите поединечни прекршоци во посебен дел од законот[49]. Во членот 113 е предвидено основно кривично дело против личноста, а тоа е „Намерно убиство“. На сторителот на ова дело му е пропишана затворска казна од шест до петнаесет години. Интересно е решението (речиси специфично во европскиот правен простор), според кое за ова дело се пропишува парична казна доколку на страната на сторителот се појави правно лице. И овде законодавецот користи проста диспозиција при дефинирањето на основната инкриминација против животот. Ова дело се состои во „убиство со умисла“, односно лишување од живот на друго лице со умисла, како вид на вина на сторителот.

Тешкото, квалификувано убиство според член 114 од Кривичниот законик на Естонија, се нарекува „Убиство со умисла под отежнувачки околности“, пропишувајќи за неговиот сторител затворска казна од осум до дваесет години или доживотен затвор. Ова дело има неколку форми на манифестација, тоа се:

1) тешко убиство по поттикнување на сторителот, кое се случува во повеќе облици на манифестација. Овој чин се карактеризира со посебен вид на неморален мотив кој го наведува сторителот да го преземе чинот на извршување. Овој мотив мора да постои од страна на сторителот во моментот на преземање на извршното дејствие, но не мора да се реализира во секој конкретен случај. Се карактеризира со потешка форма на умисла на сторителот. Ова дело се појавува како[50]:

а) убиство од користољубие (точка 1) - овде користољубието ја карактеризира личноста на сторителот и го мотивира да преземе нешто. Користољубието треба да се разликува од намерата за стекнување противправна сопственост. Станува збор за страст, алчност за прекумерно и непотребно зголемување на имотот (недвижен или подвижен) или за спречување негово намалување;

б) убиство со хулигански мотиви (точка 2) - мотивот на сторителот во овој случај е силеџиски, хулигански, насилен мотив кој го карактеризира сторителот како асоцијална,

[49] В. В. Запевалов, Н. И. Мацнев, Уголовный кодекс Эстонской Республики, Санкт-Петербург, 2001 (стр.66)
[50] В. В. Запевалов, Н. И. Манцев, Уголовнић кодекс Естонскої республики, Новие принципи и институти Уголовного кодекса Естонскої республики, Санкт Петербург, 2001 (стр.45)

нечувствителна личност. Станува збор за сторител кој со тешко насилство врз други лица или нивен имот го загрозува нивниот мир, го нарушува јавниот ред и мир и со тоа го загрозува нивното најважно добро – животот;

в) убиство со цел прикривање или олеснување на извршување на друго кривично дело или убиство во врска со силување. Овој чин се случува во три модалитети на извршување, во зависност од видот на побудата. Во првиот случај, убиството на друго лице треба да биде мотивирано за прикривање на претходно сторено кривично дело од секаков вид, извршено во земјата или странство од кое било лице, со цел целосно или привремено да се спречи надлежните државни органи да дознаат за него или нејзините сторители. Најчесто тоа е лишување од живот на лице кое заедно со сторителот, во кое било својство, учествувало во извршување на претходно кривично дело (како соизвршител, поттикнувач или соучесник) или жртва или сведок на тоа дело. Во вториот случај, сторителот пристапува кон дејствието на лишување од живот на друго лице за да ја ублажи или отстрани пречката за извршување на друго планирано, намерно кривично дело, кое во овој случај може или не мора да биде сторено. Важно е овозможувањето или олеснувањето на тој начин да биде мотив, иницијатива на сторителот да преземе дејство за лишување од живот на друго лице. Конечно, ова дело постои и ако убиството е извршено во врска со претходно силување, или за да се прикрие претходно извршено силување или за да се олесни неговото извршување.

2) тешко убиство според карактерот на пасивен субјект, кое се јавува во повеќе видови манифестации. Овде својството (одликата) на пасивниот субјект е квалификациска околност, за која законот пропишува построга казна. Таа се јавува во два вида манифестации, тоа се:

а) убиство на лице кое врши службени или општествени должности (точка 4). Станува збор, значи, за убиство на лице кое има посебно својство (воено лице, службено лице, полиција, даночен или царински службеник, лекар, друг здравствен работник, новинар и сл.), кое врши посебни службени или социјални должности, кои на сторителот мора да му бидат познати.

б) убиство на трудница, многу старо или малолетно лице (точка 6). Ова дело го карактеризира својство на пасивен субјект во времето на преземање на лишувањето од

живот, кој мора да му биде познат на сторителот при извршувањето на делото и во врска со ова својство. Овој чин постои ако жртвата е: а) трудница - односно жена која се наоѓа во посебна состојба, каде што, всушност, покрај трудницата, како предмет на напад се појавува и плодот во нејзиното тело, б) многу старо лице - лице кое поради возраста не е во можност да се спротивстави на нападот врз неговиот живот. Кога станува збор за „многу старо“ лице, за фактичкото прашање одлучува судот во секој конкретен случај и в) малолетно лице - лице кое во моментот на преземање на дејствијата било под 18 години, за што мора да знае сторителот,

3) тешко убиство, според начинот на извршување се карактеризира со посебен начин и средства употребени при лишување од живот на друго лице, што укажува на зголемен степен на општествена опасност на стореното дело. Ова убиство се јавува во следниве видови манифестации, а тоа се:

а) убивање на особено болен или суров начин или на начин што ги загрозува животите на повеќе лица (точка 7). Овој чин се карактеризира со: а) особено болен начин - начин на кој на жртвата ѝ се нанесува непотребно и прекумерно мачење, страдање и болка, каде што сторителот се изживува врз жртвата и каде на убиството му претходи тортура врз жртвата; б) особено суров начин и в) опасен начин - кога сторителот користи начин и средство за лишување од живот што создава непосредна, блиска, реална опасност по животот и здравјето на повеќе лица (на пример, огнено оружје, запалливи материи, отров и сл.) и

б) убиство извршено со употреба на експлозивни направи или експлозивни материи (точка 9) - тоа е лишување од живот на едно лице со употреба на општо опасно средство во форма на експлозивни направи или други експлозивни материи кои го загрозуваат животот и телото на други лица, кои се наоѓаат во непосредна близина на жртвата, што мора да му биде познато на сторителот, а тој сака или се согласува на такво дело.

4) тешко убиство според последиците и околностите на извршувањето, каде што обемот и интензитетот на предизвиканите последици и околностите на преземањето на дејствието на извршувањето го квалификуваат ова дело. Се јавува во два вида манифестации, а тоа се:

а) убиство на две или повеќе лица - повеќекратно убиство (точка 5). Ова вклучува убиство со умисла на две или повеќе лица со преземање на едно дејство (идеален стек) или со преземање на две или повеќе дејствија (реален стек) на едно или повеќе различни места, во исто или различно време, и

б) убиство од лице кое претходно извршило убиство со умисла, со исклучок на убиство во состојба на психичко растројство и убиство со прекумерна нужна одбрана (точка 8). Станува збор за убиство извршено од сторителот во кој веќе има извршено такво кривично дело, односно лице кое е веќе осудено за убиство со умисла (со исклучок на две привилегирани убиства), кое повторно го повторува ваквото кривично дело, без разлика дали ја одлежал претходната казна, во целост или не. Естонскиот кривичен законик признава неколку облици на привилегирани (помали) убиства. Кои се:

1) убиство извршено во состојба на душевна вознемиреност (член 115). Ова е, всушност, убиство во состојба на раздразливост, иако законодавецот не го нарекува така. За делото е предвидена и затворска казна од една до пет години. Делото се карактеризира со следните привилегирани елементи: а) дејствието на извршување е преземено во состојба на миг како облик на вина, б) во моментот на преземање на актот на извршувањето сторителот е во посебна состојба - во состојба на ненадејна силна психичка вознемиреност. Оваа душевна, емоционална вознемиреност, претставува посебна психичка состојба на сторителот која се карактеризира со силен степен и интензитет и која настанува ненадејно, во еден миг; в) оваа особено силна состојба на душевна вознемиреност на сторителот треба да да биде резултат на претходна провокација или е предизвикана од „претходно насилство (напад врз животот или телото на сторителот или лице блиско до него со употреба на сила или сериозна закана) или тешка навреда (повреда на делови и углед од поголем размер, степен или интензитет од оштетениот, т.е. подоцна убиен, а не од друго лице);

2) убиство на дете при раѓање - чедоморство (член 116). Ова дело, за кое е пропишана казна затвор до пет години (без да се наведе посебен минимум), се состои од следните привилегирани елементи: а) сторител може да биде само одредено лице – мајка; б) пасивен субјект е детето на сторителот; в) дејството се извршува со умисла како облик на вина и г) дејствието на извршување е преземено во одредено време - за време на

породувањето или веднаш по породувањето. Овде законодавецот не определува како елемент на делото дека сторителот - мајката е во посебна состојба предизвикана од породување. Тоа значи дека законодавецот претпоставува дека секое породување носи траума за мајката и дека нејзиното однесување за време или веднаш по раѓањето треба да биде привилегирано, дури и кога таа го лишува од живот на своето новородено дете.

3) предизвикување смрт од небрежност (член 117) - каде што законодавецот не го употребува ниту зборот „убиство“ за да го дефинира ова кривично дело, со што укажува на помал степен на општествена опасност на стореното дело и околностите под кои е извршено. За ова дело, кое се карактеризира со поблаг облик на вина - небрежност, невнимание, се казнува со затвор до три години, а доколку на овој начин од небрежност се лишени од живот две или повеќе лица, тогаш се пропишува казна затвор до пет години[51]. Доколку како сторител на несвесно лишување од живот се јави правно лице (став 3), тогаш се пропишува парична казна.

15.1.3. Латвија

Кривичниот законик на Република Латвија[52] денес е на сила со измените од август 2001 година. Овој законик во поглавје дванаесет, под наслов: „Предизвикување смрт“, разликува повеќе кривични дела убиство. Сите дела се именувани, што инаку е вообичаено во современото кривично право. Така, член 116 предвидува обично убиство под наслов: „Убиство“, за кое е пропишана казна затвор од пет до петнаесет години и полициски надзор во траење до три години (важи по издржување на казната). Делото се состои во противправно и намерно предизвикување смрт на друго лице. Овој акт се карактеризира со следните елементи: а) актот на извршувањето се определува со последователната диспозиција. Тоа е секоја активност на правење (активно, позитивно) или непостапување (негативно, пасивно), употреба на какви било средства што се погодни да предизвикаат последица - предизвикување смрт на друго лице; б) чинот на извршување е преземен со умисла, како облик на вина и в) дејствието се презема противзаконски. Тешко (квалификувано) убиство со повеќе различни форми и видови на манифестација, во

[51] В. В. Запевалов, Н. И. Мацнев, Уголовный кодекс Эстонской Республики, Санкт-Петербург, 2001 (стр.51)
[52] Кривичен закон на Република Латвија – донесен јули 1998 година

зависност од квалификациските околности, е предвидено со латвискиот Кривичен законик во два члена, тоа се[53]:

1) Член 117, насловен како „Тешко убиство при отежнати околности“. За ова дело се казнува доживотен затвор или затвор од десет до дваесет години и полициски надзор до три години со конфискација на имот;

2) Член 118, под наслов „Убиство под особено отежнувачки околности“, за кое е пропишана казна доживотен затвор, затвор од петнаесет до дваесет години и полициски надзор до три години со конфискација на имот. Ова е потквалификација на тешкото, односно најтешкото убиство.

Тешкото убиство под отежнувачки околности (член 117) се случува во следните облици и тоа: 1) убиство во однос на карактерот на пасивен субјект што опфаќа: а) убиство на трудница; б) убиство на малолетно лице и в) убиство на неспособно лице во беспомошна состојба), што мора да му биде познато на сторителот, 2) убиство во однос на начинот на извршување, кое вклучува: а) убиство на начин опасен по животот на многу луѓе; б) убиство извршено со крајна суровост; в) убиство по кое телото било осквернавено; г) убиство поврзано со грабеж или силување; 3) убиство во однос на мотивите (мотивите) на сторителот кој го навел да го преземе чинот на егзекуција, кои вклучуваат: а) убиство со цел прикривање или олеснување на извршување на друго (кое) кривично дело; б) убиство извршено од користољубие и 4) убиство поради околностите на извршувањето кои вклучуваат: а) убиство извршено од група на лица и б) убиство извршено од лице во притвор или затвор. Убиството под особено отежнувачки околности (член 118) се јавува во повеќе облици, тоа се: 1) убиство како пасивен субјект - убиство на лице извршено во врска со вршење на неговите службени или професионални должности, лице кое презема дејствија за спречување или откривање на кривични дела или лице кое сведочи пред суд или претходна постапка; 2) убиство според обемот и интензитетот на последицата - убиство на две или повеќе лица (повеќекратно убиство) и 3) убиство според природата на сторителот, кои вклучуваат: а) убиство од повратници (рецидивисти), односно лица претходно осудени за убиство со умисла, со исклучок на убиства во состојба на силна психичка пореметување, убиства при надминување на

[53] A. I. Lukashov, E. A. Sarkisova, The Latvian Penal Code, Saint Petersburg, 2001 (стр.67)

нужната одбрана или убиство поради непочитување на условите и постапката за приведување на друго лице и б) убиство извршено од осудено лице кое веќе издржува доживотна казна затвор за претходно сторено тешко кривично дело од секаков вид.

Латвискиот Кривичен законик исто така познава неколку форми на привилегирано убиство. Тоа се[54]: а) убиство на дете при раѓање (чедоморство) - член 119; б) убиство извршено во состојба на тешка душевна вознемиреност - член 120; в) убиство над границите на самоодбрана - член 121; г) убиство при непочитување на условите за апсење - член 122 и д) предизвикување смрт од небрежност - член 123. Убиството на дете при раѓање се казнува со затвор до пет години. Делото го извршила мајка која за време на породувањето или веднаш потоа, под влијание на настанатата психичка или физиолошка состојба, му го одзема животот на новороденото дете. Убиство извршено во состојба на силна душевна вознемиреност (член 120) го врши лице што ќе преземе дејствие лишување од живот на друго лице во состојба на ненадејна силна душевна вознемиреност, која е предизвикана со насилство или тешка навреда од страна на оштетениот. За ова привилегирано дело се предвидува и затворска казна до пет години. Убиство над границите на самоодбрана е следното привилегирано убиство пропишано со одредбата од член 121 од Кривичниот законик. Иако законот ова дело го нарекува „убиство“, сторителот е осуден на затворска казна до две години или принудна работа. За постоење на оваа квалификација потребно е сторителот да го преземе дејствието лишување на друго лице - напаѓачот под услови потребни за неопходна и нужна (односна, сразмерна) одбрана од истовремен незаконски напад на оштетениот врз сторителот или личност блиска до него. Следното привилегирано дело против животот е пропишано во член 122. Тоа е убиство со прекршување на условите за апсење на лице. Делото има две форми. Првиот облик на кривично дело се казнува со затвор до две години или присилна работа или притвор ако сторителот во прилика на лишување на слобода на друго лице на противправен начин (односно со кршење на одредбиде во законот) го лишува од живот. Потешка форма на кривично дело казниво со затвор до пет години е ако сторителот е службеното лице кое го лиши од живот лицето кое го апси.

[54] E. Clarita Pettai, V. Pettai, Transnational and Retrspective Justice in the Baltic States, Cambridge, 2015 (стр.88)

Последното привилегирано убиство[55] во кривичното право на Латвија е утврдено во член 123, а тоа е „Предизвикување смрт од небрежност“. Поблагиот вид и мерка на казна за ова дело се карактеризира со поблаг степен на вина на сторителот - невнимание, небрежност. Ова дело има две форми. За противправно предизвикување смрт на друго лице (кога, според тоа, законодавецот при определувањето на терминот на ова дело не го користи терминот убиство) од небрежност, пропишана е казна затвор до три години или притвор или принудна работа. Меѓутоа, во случај кога од небрежност: а) ќе предизвикаат смрт на две или повеќе лица, односно ќе предизвикаат сериозна последица или б) ќе се преземат дејствија со употреба на опасни средства - огнено оружје или експлозиви или на кој било друг општо опасен начин (користење оган, поплава, отров, моторни сили и сл.), потоа законодавецот изрекол затворска казна до пет години.

15.1.4. Литванија

Кривичниот законик на Република Литванија[56] е изменет неколку пати, заклучно со февруари 2010 година. Овој Законик во поглавјето седумнаесет, под наслов „Злосторства против животот“, пропишува кривична одговорност за уништување на туѓ живот. Во членот 129 став 1 е предвидено основно кривично дело од овој вид – убиство, за кое е пропишана казна затвор од седум до петнаесет години. Делото се состои во намерно предизвикување смрт на друго лице. Се одредува на наједноставен начин - со последователна диспозиција. Со став 2 од истата законска одредба е пропишана казна доживотен затвор или затвор во траење од осум до дваесет години за тешко убиство извршено под посебни квалификациони околности. Тоа се јавува во неколку форми, а тоа се:

1) тешко убиство како пасивен субјект за кое сторителот мора да знае во времето на извршувањето на дејството. Тука спаѓаат: а) убиство на дете - лице кое не наполнило 18 години (точка 1); б) убиство на немоќно лице (точка 2); в) убиство на член на семејството

[55] V. Pettai, J. Ziekinka, The road to the European Union, Volume 2, Estonia, Latvia and Lithuania, Manchester University Press, 2003
[56] Кривичен закон на Република Литванија – донесен во септември 2000 година

(точка 3); г) убиство на бремена жена (точка 4) и д) убиство на лице кое врши службена должност во врска со нивното вршење (точка 10).

2) тешко убиство според околностите на извршувањето и последиците вклучувајќи: а) убиство на две или повеќе лица - повеќекратно убиство (точка 5); б) убиство на свиреп начин (точка 6); в) убиство на лице при што е доведен во опасност животот на друго лице (точка 7); г) убиство со насилничко однесување (точка 8); д) убиство извршено од група лица (точка 13) и ѓ) убиство извршено пред или по друго кривично дело, но во врска со истото (точка 11.) и

3) тешко убиство спрема побудите на сторителот кое го мотивира да го преземе дејствието на извршување и кое мора да постои на страната на сторителот во моментот на неговото преземање, без разлика дали е извршено во конкретниот случај. Овој чин постои во следниве случаи како: а) убиство од одмазда (точка 8); б) убиство од користољубие (точка 9); в) убиство заради одземање на органи, делови од телото или ткива на друго лице (точка 12); г) убиство врз основа на разлики во пол, раса, националност, религија, јазик, социјална или друга различност (точка 14). Литванија, исто така, знае за три привилегирани убиства во нејзиниот кривично-правен систем. Тоа се: а) убиство во силна душевна возбуда на сторителот (член 130), за кое е пропишана казна затвор до шест години; б) убиство на новороденче - чедоморство извршено од мајката при породување (член 131), за кое се пропишува затворска казна до пет години; в) ненамерно предизвикување смрт - каде што формата на вина е повластена околност (член 132), за која е пропишана казна затвор до четири години.

15.1.5. Русија

Во Кривичниот законик на Руската Федерација[57] од 13 јуни 1996 година (кој стапи на сила на 1 јануари 1997 година и го замени претходното советско кривично законодавство од 1960-тите), во посебен дел, т.е. во седмиот дел со наслов „Кривични дела против лицето“, во шеснаесеттата глава под наслов „Кривични дела против животот

[57] Российскаја газета број: 63/1996: Т. Дегтјарева, А. Дружинец, Уголовниј кодекс Российској федерации, текст с измененијами и дополнненијами на 1. сентјабрја 2014. года, Москва, 2014 (стр.112)

и здравјето“ се прецизно систематизирани кривични дела кои имаат за цел заштита на животот и здравјето (физичката и психичката конституција) на друго лице или правото на живот и неповредливоста на здравјето на другите.

Дејствието на извршување на кривично дело убиство може да се преземе само против друго лице, но не и против самиот себе. Самоубиството и самоповредувањето не се инкриминирани. Самоповредувањето може да биде правно релевантно само во случаи изречно предвидени со закон (член 110 од Кривичниот законик – кривично дело наведување на самоубиство, за кое е пропишана казна ограничување на слободата до три години или затвор до пет години). Извршител на овие кривични дела може да биде секое лице, а во смисла на вина овие дела може да се извршат со умисла (обично убиство - чл. 105 ст. 1 од КЗ и тешко убиство - чл. 101 ст. 2 од КЗ) или со небрежност (привилегирано убиство кое законот го нарекува „предизвикување смрт од небрежност“ - член 109 од Кривичниот законик). Исто така, кривичниот закон на Руската Федерација во шеснаесеттата глава, под наслов „Кривични дела против животот и здравјето“, разликува шест облици на кривично дело убиство.

Тоа се[58]: а) убиство (обично убиство) - член 105 ст.1 од КЗ; б) тешко (квалификувано) убиство - член 105 ст.2 точка а1 КЗ; в) лесно (привилегирано) убиство, кое е утврдено во повеќе законски одредби. Тие вклучуваат: 1) убиство на новороденче од мајката - член 106 од КЗ; 2) убиство во состојба на афект - член 107 од КЗ; 3) убиство над границите на самоодбрана или прекумерни дејствија поради апсење на лице кое го извршило кривичното дело - член 108 од КЗ; 4) предизвикување смрт од небрежност - член 109 од КЗ.

Обично убиство, или како што законот го нарекува „убиство“ е предвидено во одредбата од член 105 став 1 од КЗ. Ова дело е дефинирано на наједноставен начин, т.н последователна диспозиција. Тоа е намерно предизвикување на смрт на друго лице. Така, чин на извршување е секоја активност на вршење, неправење, физички или психички преземена што е соодветна, доволна да доведе до последица - лишување од живот или предизвикување смрт на друго лице. Тоа се рефлектира во предизвикување смрт на човек,

[58] Россијскаја газета број: 63/1996: Т. Дегтјарева, А. Дружинец, Уголовниј кодекс Россијској федерации, текст с измененијами и дополнненијами на 1. сентјабрја 2014 года, Москва, 2014 (стр.118)

т.е. во лишување од живот. Начинот на предизвикување на смртта не е важен за постоењето на основната форма на ова кривично дело. Ова дело се состои од два елемента. Тоа се: а) намерно предизвикување смртен исход со свесност за сите карактеристики на објективната структура на кривичното дело и б) отсуство на околности што ја исклучуваат противправноста или вината (според одредбите од општиот дел од Кривичниот законик). За обично убиство, Законикот пропишуваше затворска казна од шест до петнаесет години.

Но, посебна законска одредба од член 119 пропишува кривична одговорност и казнување за закана за убиство. Имено, се работи за независна инкриминација со наслов „Закана за убиство или нанесување тешки последици по здравјето.

Ова кривично дело се состои во закана за убиство (или нанесување сериозна штета на здравјето) на друго лице доколку таквата закана била можна. Заканата е изјава на волјата на сторителот (дадена усно, писмено, со подметнати дела), која јасно недвосмислено објавува, се појавува, изразува волја да се предизвика последица од смрт на друго лице. Оваа закана мора да се упати индивидуално до одредено лице или лица, кои треба сериозно да ја сфатат оваа закана. Покрај тоа, заканата мора да биде: непосредна, реална, можна и неизбежна. За закана со убиство Законот ги пропишува следните алтернативни казни: ограничување на слободата до две години, изолација од четири до шест месеци или затвор до две години.

Тешко убиство или „убиство“ не е самостојна инкриминација, туку е предвидено заедно со обичното убиство во една заедничка законска одредба - член 105, став 2. Законикот ова дело го дефинира како убиство извршено под одредени околности, на одреден начин, за одредени причини (цели) или од конкретно лице. За тешко убиство е пропишана алтернативна казна затвор од осум до дваесет години, доживотен затвор или смртна казна. Од правниот опис на ова кривично дело произлегуваат два негови основни елементи (член 105 ст.2 од Кривичниот законик). Тоа се: 1) објективен и 2) субјективен елемент. Во објективните елементи на кривичното дело тешко убиство спаѓаат: а) предмет на дејство - живот или право на живот на друго лице; б) чин на извршување во смисла на преземање или пропуштање на телесното движење; в) последица на дејствие преземено во форма на предизвикување смрт на друго лице; г) незаконито, неовластено постапување на

сторителот. Во повеќе облици се јавуваат и субјективните елементи на ова кривично дело. Тоа се: а) умисла (како највисок облик на свесна и доброволна ориентација на сторителот со чинот на извршување да ги предизвика последиците од делото) и б) вина, која вклучува разумност. Во член 105 став 2 од Кривичниот законик се прецизирани формите и видовите на тешко убиство:

1) кога смртта на две или повеќе лица била предизвикана со преземениот чин на извршување (точка а.), се работи за повеќекратно убиство. Две или повеќе лица можат да бидат лишени од живот со едно дејство (идеален стек) или со повеќе дејствија (реален стек), на исто или различни места, во исто или различно време. За постоењето на делото важно е намерата на сторителот да вклучува смрт на две или повеќе лица;

2) кога службено лице е лишено од живот во врска со вршење на службената должност или извршување на општествена обврска или лице блиско до него (точка б). Овде квалификациската околност е пасивниот субјект. Се работи за секое лице кое врши службена должност или друга општествена обврска во врска со чие вршење е лишен од живот или е лишено од живот блиско лице;

3) кога лицето лишено од живот е беспомошно[59] (кое е во состојба на физичка или ментална неспособност, неможност да се спротивстави на дејствијата на сторителот во моментот на преземањето на дејствието на извршувањето) или кога лишувањето од живот е извршено заедно, во врска со киднапирање на друго лице или со земање заложници, без разлика дали смртта на овие лица била поради употреба на сила како средство за извршување на киднапирањето или при надминување на отпорот на киднапираните лица или во нивниот обид да спасување или бегство (точка в);

4) кога трудница е лишена од живот (точка г), при што сторителот треба во моментот на преземање на актот на извршувањето да е свесен дека презема дејствија против трудницата и со тоа да предизвика двојна последица - смрт на трудницата и смрт на плодот во нејзиното тело;

5) кога лишувањето од живот е сторено на особено суров начин (точка д). Тоа е убиство на особено (најчесто) суров, свиреп начин. Станува збор за лишување од живот на

[59] И. Федосова, Т. Скуратова, Уголовниј кодекс Россијској федерации, Москва, 2005 (стр.47)

друго лице на начин кој на жртвата ѝ нанесува прекумерно и непотребно физичко и ментално страдање, страв и болка со голем интензитет. Бидејќи секое лишување од живот е проследено со нанесување болка и предизвикување страв, во овој дел болката и страдањето се нанесуваат со цел жртвата да се измачува што е можно повеќе, па тие значително, особено „се истакнуваат“ со болка и страдање што го придружува обичното убиство. За постоење на овој чин потребно е преземените активности да бидат објективно сурови и ужасни, а жртвата да биде во свесна состојба да ја искусува и трпи нивната суровост со голема болка, страв и страдање.

6) кога лишувањето од живот е извршено на општо опасен начин (точка ѓ). Станува збор за преземање на чинот на извршување на општо опасен начин или средства за извршување. Дејството на извршување се презема со општо опасна активност или општо опасно средство на место и под околности каде што постои објективна можност, опасност од смрт на поголем број лица (употреба на експлозивни, запаливи, распрскувачки, гасовити, гасовити и слични супстанции). Свеста дека преземеното дејствие ќе го загрози животот на други лица со употребените средства или средства, мора да постои на страната на сторителот, па тој се согласува да преземе дејствија за лишување од живот на едно лице, и покрај таквата свест;

7) кога лишување од живот на друго лице го извршила група лица, група лица по претходен договор или организирана група (точка е). Станува збор за групно, организирано убиство, кое на делото му дава поголем степен на социјална опасност. Во членот 35 од Кривичниот законик се дефинирани поимите: група на лица, група на лица по претходен договор и организирана група. Според овие законски решенија, група на лица постои доколку во дејствието на извршување на кривично дело без претходен договор учествуваат двајца или повеќе сторители без претходен договор. Група на лица со претходен договор се состои од две или повеќе лица кои однапред се договориле за заедничко извршување на едно или повеќе кривични дела. Конечно, организирана група постои кога делото на извршување на кривично дело го презема цврста група на лица кои однапред се обединиле и се согласиле да извршат едно или повеќе кривични дела.

8) кога убиството е извршено од мотиви на користољубие, платено убиство или е извршено заедно со разбојништво, или изнуда (точка ж). Тоа се всушност три типа на

манифестации на овој облик на тешко убиство. Првиот вид дело постои ако лишувањето од живот на друго лице било поради користољубие. Тоа е посебен вид на побуда во форма на страст на сторителот за непотребно, прекумерно зголемување на сопствениот имот или за спречување на негово намалување. Овој тип на мотив е иницијатор на сторителот да го преземе делото извршување на убиство, тој мора да постои во моментот на извршувањето на делото, но таквиот мотив не мора да се реализира во секој конкретен случај. Друг вид на ова кривично дело постои доколку сторителот на убиството е ангажиран да го изврши ова кривично дело заради одредена имотна корист. И овде, всушност, намерата за прибавување материјална корист е водечки мотив на сторителот за преземање на извршно дејствие. Конечно, ова дело постои и кога намерното лишување од живот на друго лице дошло во контакт со други тешки насилни имотни деликти, како што се: разбојништво, изнуда (рекетирање), при што се употребува сила против друго лице со цел да се прибави противправна материјална корист, доведува до намерно лишување од живот на друго лице - лицето на кое му е одземено определено нешто или лицето кое спречува или сторителот смета дека го спречува извршувањето на ова кривично дело.

9) кога убиството е извршено од хулигански побуди (точка з). Овде, насилничкото, силеџиско однесување со кое се напаѓа (го загрозува животот или телесниот интегритет на друго лице) на јавно место се појавува како поттик, внатрешен двигател на сторителот да преземе акција за лишување од живот на друго лице - било лице кое претходно било хулиганизирано или друго лице кое случајно се затекнало (набљудувач, случаен минувач) или лице кое се обидело да го спречи сторителот од хулиганско однесување.

10) кога убиството е извршено со намера да прикрие друго кривично дело[60] или да го олесни неговото извршување, или е извршено заедно со силување или насилни дејствија од сексуална природа (точка s). И овде има три вида на манифестации на ова кривично дело. Првиот вид на кривично дело постои кога лишувањето од живот на друго лице (соучесник, жртва, сведок) се јавува како начин, средство за прикривање на претходно сторено кривично дело од секаков вид во кое сторителот претходно учествувал во кое било својство (како сторител или соучесник). Друг вид на ова кривично дело постои кога убиството, всушност, е неопходен услов за да се отстрани пречката и со тоа да

[60] Т. В. Кондрашова, Проблеми уголовној ответственности за преступленија против жизни, здорови, половој свободи и половој неприкосновенности, Екатеринбург, 2000 (стр.34)

се овозможи или олесни извршувањето на кривичното дело, без разлика дали другото, последователно, кривично дело било извршено или постоел обид за негово извршување. Но, неговото извршување мора да биде мотив, причина поради која сторителот пристапува кон извршување на убиството. Конечно, ова дело постои и кога намерното лишување од живот на друго лице е извршено во идеални или реални околности со силување или други насилни дејствија од сексуална природа, каде што, всушност, се употребува сила врз друго лице за да се надмине неговиот отпор и да се присили да има секс или друга сексуална активност е начин на лишување од животот на тоа лице или лишувањето од живот е направено со цел да се спречи бегството на жртвата или за време на самото бегство.

11) кога убиството е извршено врз основа на национална, расна или верска нетрпеливост или омраза или крвна одмазда (точка и). И овде поттикнувањето на сторителот е квалификациска околност за која законот пропишува построга казна за сторителот на убиството. Ова поттикнување во форма на национална, расна или верска нетрпеливост или омраза или крвна одмазда мора да биде иницијатор на сторителот да изврши чин на лишување од живот на друго лице. Мора да постои и во моментот на извршување на убиството.

12) кога убиството е извршено со намера да се употребат органите или ткивата на жртвата (точка ј). И овде мотивацијата на сторителот претставува квалификациона околност. Овој мотив се изразува во намерата да се лиши од живот друго лице со цел да се користат неговите органи или ткива за пресадување (трансплантација) спротивно на законските прописи, без разлика дали овие органи и ткива се користат за себе или за друг, со или без имотна или друга корист.

13) кога убиството било извршено повеќекратно (точка к). Во смисла на член 16 од Кривичниот законик, под повеќекратни кривични дела се подразбира извршување на две или повеќе исти кривични дела, под услов сторителот да не е ослободен од претходно кривично дело во законски предвидена постапка или претходното осудување не е прекинато по пат на застареност на делото, амнестија или помилување, или пак е избришана. Тоа значи дека се работи за посебно повторување како квалификациска

околност, бидејќи сторителот претходно најмалку два пати бил осудуван за намерно одземање на животот на друго лице, па повторно го сторил истото кривично дело.

Современото руско кривично право предвидува четири привилегирани (лесни) убиства, кои се утврдени во неколку законски одредби. Тоа се: а) убиство на новородено дете од страна на мајката - член 106 од КЗ; б) убиство во состојба на афект - член 107 од КЗ; в) убиство во пречекорување на границите на самоодбрана или во пречекорување на мерки потребни за апсење на сторителот - член 108 од КЗ; г) предизвикување смрт од небрежност - член 109 од КЗ. Убиството на новороденче од мајката во теорија е познато како „чедоморство“. Тоа е предвидено во член 106 од КЗ. За ова дело е предвидена затворска казна до пет години. Делото го врши мајка која за време или веднаш по раѓањето или во состојба на психотрауматска ситуација или психичко растројство, кое не ја исклучува пресметливоста, го лишува од живот своето новородено дете. Делото се состои од следните привилегирани елементи: а) сторител на делото може да биде само одредено лице (кривично дело или delicta propria) - мајка на новороденчето. Само таа може да биде привилегирана да го одземе животот во овој случај, додека сите други лица (вклучувајќи го и таткото на детето) се одговорни не за ова, туку за обично или тешко убиство; б) пасивен субјект може да биде само одредено лице - новороденото дете како сторител; в) времето на преземање на дејствието лишување од живот на новороденчето. Законот овде разликува две ситуации во зависност од времето на преземање на делото за извршување на кривичното дело. Тоа се: 1) за време или непосредно по раѓањето - кога за постоење на овој облик на кривично дело доволно е да се утврди дека дејствието на извршување е преземено во одреден временски период – во тек (за време) или веднаш по раѓањето. Кога има момент „веднаш“, тоа претставува фактичко прашање за кое судскиот совет одлучува во секој конкретен случај врз основа на сите објективни и субјективни околности и 2) во состојба на психотрауматска ситуација или ментално растројство што не ја исклучува пресметливоста. За постоење на оваа состојба, судот треба врз основа на наодите и мислењето на судските психијатри, да утврди дека мајката (сторителот) во моментот на дејствието била во посебна психичка состојба, која законикот ја нарекува „психотрауматска ситуација“ или „ментално растројство“, за која се претпоставува деке е во причинско-последична врска со претходно завршено раѓање. Воедно, овие душевни

состојби на мајката не смеат да бидат со таков интензитет и времетраење, што да би ја исклучиле пресметливоста, во смисла на член 21 од Кривичниот законик.

Во членот 107 од Кривичниот законик е предвидено специфично привилегирано убиство - убиство од афект, значи во состојба на зголемен емоционален и психолошки набој на сторителот. Делото постои кога убиството е извршено во состојба на ненадејна силна психолошка возбуда (афект) предизвикана од насилство, потсмев, тешка навреда или друго незаконско или неморално дејствие (неделување) на жртвата, како и во состојба на продолжена психотрауматска ситуација, предизвикани од систематско незаконско или неморално однесување. Алтернативно, ова дело е казниво со ограничување на слободата до три години или со казна затвор до три години.

Ова дело се карактеризира со следните привилегирани елементи[61]: а) посебна психичка состојба на сторителот во моментот на преземање на дејствието на извршување - сторителот во моментот на лишување од живот на друго лице може да биде во две психички состојби пропишани со закон кои го привилегираат ова дело. Тоа се: а) состојба на ненадејна силна ментална возбуда (афект) и б) состојба на долготрајна психотрауматска ситуација. Станува збор за состојби на зголемена, силна возбуда кои влијаат на однесувањето на сторителот, што доведува до афективна состојба на висок степен на дејствување, како резултат на што доаѓа до ограничување или значително намалување на неговата способност да ги контролира своите постапки. Однесувањето на сторителот во оваа состојба е свесно, но не контролирано. Дали имало посебна психичка состојба на „силна ментална возбуда“ или „долготрајна психотрауматска ситуација“ е прашање на кое одговара форензичар психијатриски вештак и б) придонесот на жртвата во ситуацијата на сторителот (провокација на жртвата), па ова дело може да се нарече и испровоцирано убиство. Имено, сторителот бил доведен во посебна психичка состојба со претходни дејствија на жртвата, кои законот ги разликува како: а) предизвикување на сторителот со насилство, потсмев, тешка навреда или друго незаконско или неморално дејствие (неделување) на жртвата и б) провоцирање на сторителот со систематско незаконско или неморално однесување на жртвата. Така, жртвата со своето претходно

[61] М. Д. Шаргородскиј, Курс советского уголовного права, Част особеннаја, Ленинград, 1973 (стр.122)

незаконско или неморално однесување (во облик на правење или неправење) на сторителот му нанела посебна психичка состојба во која тој реагира и го лишува од живот.

Потешка форма на убиство од афект (став 2), за кое е пропишана казна затвор до пет години постои ако сторителот во посебна психичка состојба во која бил доведен со претходна провокација на жртвата убил две или повеќе лица. Ова дело најчесто се врши во идеален стек кога сторителот со едно дејствие, во исто време и на исто место по претходната провокација, ќе убие неколку лица во афектот во кој го донеле со нивното претходно незаконско однесување. Но, можно е ова дело да се изврши со две (или повеќе) активности, под услов тие да се преземат за времетраењето на афектот - односно посебна психичка состојба која во секој случај се решава врз основа на наоди и мислења на судско психијатриски вештаци. Членот 108 од Кривичниот законик го пропишува привилегираното кривично дело убиство при пречекорување на границите на потребната одбрана или пречекорување на мерките потребни за апсење на лицето кое го сторило кривичното дело. Тоа се, всушност, две независни форми на кривично дело кои законот ги систематизира во истата одредба.

Првиот облик на кривично дело[62] (став 1), за кој е пропишана казна ограничување на слободата до две години или затвор до две години, постои ако убиството е извршено над границите на самоодбраната. Неопходната одбрана е, инаку, основа за исклучување на незаконитоста на кривично дело предвидено во член 37 од Кривичниот законик. Во ставот 3 од оваа одредба е предвидено дека намерните дејствија кои очигледно не одговараат на карактерот и степенот на општествената опасност на нападот се сметаат за надминување на потребната одбрана. Значи, ова е интензивен ексцес - кога одбраната (во смисла на одбивање на нападот) не е еквивалентна, неопходна за одбивање на истовремен незаконски напад, кога, според тоа, не одговара (надминува,) природата и степенот на социјална опасност од напад, па се претвора во незаконско и казниво дело. Овој облик на привилегирано убиство постои кога за одбивање на напад, напаѓачот со умисла го лишува од животот на напаѓачот.

[62] Российскаја газета број: 63/1996: Т. Дегтјарева, А. Дружинец, Уголовниј кодекс Российској федерации, текст с измененијами и дополнненијами на 1 сентјабрја 2014 года, Москва, 2014 (стр.13)

Друг облик на ова кривично дело (став 2), за кој е пропишана казна ограничување на слободата до три години или казна затвор до три години, постои ако убиството е извршено над мерките потребни за апсење на сторителот кој го извршил кривичното дело. И овде убиството се поврзува со општа основа која ја исклучува незаконитоста на кривичното дело од член 38 од Кривичниот законик. Имено, според оваа законска одредба, не се смета за кривично дело нанесување штета на лице кое сторило кривично дело при неговото апсење со цел да се предаде на органите на власта и да се спречи извршување на нови кривични дела доколку тоа не било можно со други средства. Пречекорувањето на овие мерки, кои се неопходни при апсење на сторител на кривично дело (ст. 2 чл. 38 од Кривичниот законик), се смета за очигледна несразмерност (неусогласеност) во однос на природата и степенот на општествената опасност на стореното кривично дело од страна на уапсеното лице (кое се лишување од слобода) и околностите на апсењето кога на таквото лице му се предизвикува очигледно претерана штета. Токму ова привилегирано убиство постои кога ќе се лиши од живот лице, според кое се преземаат мерки за апсење поради претходно сторено кривично дело. Доколку преземањето на такви мерки би лишило од живот друго лице, а не сторителот на делото што се апси, тогаш ова не би било привилегирано убиство.

Последното привилегирано убиство во Кривичниот законик на Руската Федерација е предвидено во одредбата од член 109, а тоа е „Предизвикување смрт од небрежност“. За да укаже на „привилегираниот“ карактер на ова дело, законот не го ни нарекува „убиство“, туку „предизвикување смрт“. Овој привилегиран облик на убиство се карактеризира со поблаг степен на вина (неволно преземање дејствија) од страна на сторителот во моментот на извршување на делото на извршување. Дејство постои кога сторителот презел дејство за постигнување друга цел или резултат каде што лишувањето од живот настанува како случајна, споредна последица на која сторителот не сакал или се согласил, но го предвидел или можел и бил должен да го предвиди неговото дејствување според постоечкиот објективни околности и лични карактеристики. Тоа е убиство од невнимание, непромисленост, погрешна проценка на ситуацијата. Овде нема расположен однос кон последиците од лишување од живот, што го отсликува стремежот на сторителот, така што психолошката страна на делото е полесна во однос на убиството со умисла.

Ова дело има два облици на појавување[63], во зависност од формата на невнимание на сторителот. Тоа се: 1) предизвикување смрт од свесна и несвесна небрежност (член 109 став 1 од Кривичниот законик) за што делото е казниво со ограничување на слободата до три години или со казна затвор до три години. Поимот и видовите на двата облици на небрежност се утврдени со Кривичниот законик во одредбата од член 26. Се разликуваат два облика на небрежност. Тоа се: а) непромисленост (став 2) - постои кога некое лице предвидело можност за општествено опасни последици од неговите постапки (недејствување), но без доволно причини самоуверено верувало дека овие последици ќе спречат (свесно невнимание) и б) невнимание (став 3) - постои кога лицето не предвидело можност за општествено опасни последици од неговите постапки (недејствување), иако со потребната грижа и претпазливост било должно и можело да ги предвиди тие последици (несвесно невнимание) и 2) предизвикување смрт од професионална небрежност (член 109 ст.2 од Кривичниот законик), за кое дело алтернативно е пропишана казна ограничување на слободата до пет години или затвор до пет години со или без одземање на правото на вршење одредени должности или активности до три години. Поимот професионална небрежност не е определен со Кривичниот законик, туку во секој конкретен случај неговото постоење го утврдува судскиот совет врз основа на сите околности на конкретниот случај и личноста на сторителот.

Ова дело постои ако лишувањето од живот на друго лице било поради несоодветно извршување на професионалната должност на сторителот или ако две или повеќе лица биле лишени од живот поради небрежност. Така, делото има два вида манифестации. Тоа се: а) кога сторителот постапил невнимателно, неправилно, непрофесионално, несовесно во времето и приликата на преземањето на својата професионална должност, кога не постапил со „должната“ грижа што се бара од него според правилата за уредно, ефикасно и законито вршење на определена професија; б) кога поради небрежност со едно или повеќе дела (значи во стек) се лишени од живот две или повеќе лица. Овој вид на небрежно убиство ретко е познат во современото казнено право, бидејќи ваквите ситуации се квалификуваат како стек на две небрежни убиства, па сторителот е осуден на единствена казна во согласност со правилата за изрекување казна за дела на стек.

[63] Российскаја газета број: 63/1996: Т. Дегтјарева, А. Дружинец, Уголовниј кодекс Российској федерации, текст с измененијами и дополнненијами на 1 сентјабрја 2014 года, Москва, 2014 (стр.18)

15.2. Западноевропски земји

15.2.1. Германија

Во Кривичниот законик на СР Германија[64] во посебен дел, во шеснаесеттата глава под наслов „Кривични дела против животот“, се прецизно систематизирани кривични дела кои како предмет на заштита го имаат животот на друго лице или правото на живот на друго лице. Така, животот се дефинира како една од најважните човечки и општествени вредности. Од насловот на оваа глава на законикот произлегува дека предметот на заштита на овие кривични дела е определен како збир на вредности кои го сочинуваат животот или правото на живот на друго лице.

Дејствието на извршување на кривични дела убиство може да се преземе само против друго лице, но не и против самиот себе. Самоубиството и самоповредувањето не се инкриминирани како кривични дела. Самоповредувањето може да биде правно релевантно само во случаи изречно предвидени со закон. Извршител на овие кривични дела може да биде секое лице, а во смисла на вина, овие дела можат да се извршат со умисла (обично убиство - член 212 од КЗ и тешко убиство - член 211 од КЗ) или од небрежност (привилегирано убиство - член 222 од Кривичниот законик).

И, кривичното право на Германија во шеснаесеттата глава[65] под наслов: „Злосторства против животот“ (Straftaten gegen das Leben) разликува три облици на кривично дело убиство. Тоа се: а) тешко убиство или Mord - член 211 од КЗ; б) убиство (обично убиство) или Totschlag - член 212 од КЗ; в) привилегирани убиства кои се дефинирани во повеќе законски одредби. Тие вклучуваат: 1) помали случаи на убиство или Minder schwerer Falls des Totschlags - член 213 КЗ; 2) лишување од живот на барање или Totung auf Verlangen - член 216 КЗ; 3) лишување од живот од небрежност или Fahrlassige Totung - член 222 КЗ . Претходно во членот 217 од Кривичниот законик беше пропишано уште едно привилегирано убиство – лишување од живот на дете (за кое се заканувaше затворска казна од најмалку три години) во случај мајката да го лиши од

[64] Strafgesetzbuch – StGB 1871 (RGBL. S. 127) Strafgesetzbuch – StGB, Deutcher Taschenbuch Verlag, Munchen, 2012 (стр.35)
[65] Neubekanntmachung des StGB idF der Bek. v. 10. 3. 1987. (BGBI. I. S. 945,1160 in der seit 1. 1. 1999. geltenden Fassung) (стр.142)

живот своето вонбрачно дете при породување или веднаш по раѓањето. Доколку се работи за полесен случај на ова кривично дело, тогаш е пропишана казна затвор од шест месеци до пет години.

Тешкото убиство или „убиство“ (Mord) како што го нарекува законодавецот во член 211, се состои, иако не е изречно пропишано во Законикот, во противправно лишување од живот на друг со умисла. Притоа, Законикот го дефинира ова дело на следниов начин: „Убиецот ќе се казни со доживотен затвор“ без попрецизно определување (опис) на карактеристиките и суштината на ова дело. Според тоа, во правната теорија делото на убиство се определува со последицата, бидејќи тоа е последователна диспозиција. Така, како дејство се смета секоја активност на правење или неправење, психолошка или физичка активност, која директно или индиректно предизвикува последица - смрт на друго лице. Во однос на вината, ова дело се врши само со умисла. Ова кривично дело е казниво со доживотен затвор.

Од правниот опис на ова кривично дело произлегуваат два негови основни елементи (член 211 ст. 1 од Кривичниот законик). Тоа се: 1) објективен и 2) субјективен елемент. Објективни елементи на кривичното дело убиство вклучуваат: а) предмет на дејствие - живот или право на живот на друго лице; б) дејствие во смисла на сторување или несторување; в) последица на извршеното дејство во форма на предизвикување смрт на друго лице; г) противправно, противзаконско, неовластено однесување на сторителот. И субјективните елементи на ова кривично дело се јавуваат во повеќе облици. Тоа се: а) умисла (како највисок облик на свесна и доброволна ориентација на сторителот да ги предизвика последиците од делото сторено со чинот на извршување); б) вина која вклучува пресметливост.

Во член 211, став 2 од Кривичниот законик[66], законот прецизира кој може да се смета за убиец, односно сторител на кривичното дело тешко убиство. Така, убиецот се појавува во следните случаи како личност:

1) што го лишува човекот од живот затоа што е задоволство што претставува посебен вид на ниска, неморална, непромислена побуда (Mordlust);

[66] E. Schmidhaeuser, Strafrecht, Besonderer teil, 2. Auflage, Tuebingen, 1983 (стр.76)

2) што го лишува човекот од живот за да ги задоволи сексуалните потреби, т.е. ниски страсти, настраност (Geschlechttrieb);

3) што го лишува човекот од неговиот живот поради користољубие (aus Habgier) или други ниски мотиви (aus niedrigen Beweggründen). Убиство од користољубие е лишување од живот заради прибавување прекумерна и непотребна имотна корист за себе или за друго физичко или правно лице. Побудата која го мотивира сторителот да го преземе дејствието на извршување се јавува во вид на алчност, страст за прекумерно и непотребно стекнување и зголемување на материјалната корист, односно спречување на нејзино намалување. Не станува збор за убиство за да се задоволат основните егзистенцијални потреби. За постоењето на делото важно е актот на извршување да се преземе во наведената побуда, без разлика дали тоа е реализирано во конкретен случај. Убиство од ниски побуди е лишување од живот на кое сторителот пристапува мотивиран од посебен вид на мотив - други ниски побуди, без разлика дали тие мотиви се реализирани во конкретниот случај. Ова убиство постои кога се пристапува кон лишување од туѓ живот со цел да се задоволат неморалните аспирации, ниските страсти и настраноста, како што се убиство од: љубомора, омраза, злоба, национална, сексуална, етничка или расна нетрпеливост;

4) кој подмолно или сурово или со општо опасни средства лиши од живот друго лице. Овој облик на криминал се карактеризира со три начини на постапување: а) на подмолен начин; б) на суров, свиреп начин; в) на општо опасен начин со општо опасно средство, што укажува на постоење на три вида на манифестација на ова кривично дело. Првиот аспект на овој чин е убиство на подмолен начин. Тоа е лишување од туѓ живот на прикриен, потаен или лукав начин. Нападот врз животот на жртвата се презема во време кога таа тоа не го очекува, па затоа не е подготвена да се брани. За извршување на делото се користи довербата на жртвата во сторителот, која се заснова на сродство, пријателство, љубов, почит, углед. Подмолноста се манифестира преку објективни (делото се презема потајно и прикриено) и субјективни (злобни намери на сторителот) елементи. Друг вид на криминал е убиство на суров, свиреп начин. Тоа е лишување од туѓ живот на начин што на жртвата ѝ предизвикува прекумерно и непотребно физичко и ментално страдање и болка со голем интензитет. Бидејќи секое лишување од живот е проследено со нанесување болка

и предизвикување страв, во овој дел болката и страдањето се нанесуваат за што повеќе да се измачува жртвата, па по интензитет и времетраење ги надминуваат болките и страдањата што го придружуваат обичното убиство. За постоење на овој чин, потребно е преземените активности да бидат објективно сурови и ужасни, а жртвата да биде свесна за да ја доживее и трпи нивната суровост со голема болка, страв и страдање. Дополнително, неопходно е сторителот да биде свесен за суровите и нехумани дејствија што доброволно ги презема. И во овој случај судската пракса ги поставила корективните услови потребни за неговата правна квалификација: ако сторителот бил свесен дека дејствијата што ги презема на жртвата ѝ нанеле опасни повреди со средство погодно за лишување од животот и ако бил свесен дека ја убивал и мачел жртвата во подолг временски интервал и истата да страда, тогаш се работи за убиство извршено на свиреп начин. Третиот вид на ова кривично дело е лишување од живот на друго лице на генерално опасен начин. Станува збор за преземање на дејството на извршување, користејќи го методот или средствата за извршување. Дејството на извршувањето се презема со општо опасна активност или општо опасно средство на лице место и под околности кога постои објективна можност, опасност од смрт на поголем број лица (употреба на експлозивни, запаливи, експлозивни и слични материи). Свеста дека преземеното дејствие ќе го загрози животот на други лица со употребените средства, мора да постои на страната на сторителот, па затоа тој се согласува да преземе нешто и покрај таквата свест сепак го извршил делото.

5) да овозможи извршување на друго кривично дело или да го прикрие неговото извршување. Убиство заради извршување или прикривање друго кривично дело[67] е лишување од живот на друго лице со цел да се овозможи или олесни извршување на друго кривично дело или да се прикрие претходно сторено кривично дело со отстранување на лице како сведок, соучесник или оштетен. Ова дело има два вида. Првиот тип постои кога човек е лишен од живот за да биде отстранет како пречка за извршување на планирано кривично дело. Ова второ дело не мора да биде извршено, но неговото извршување мора да биде мотив за убиството. Ако планираното дело е извршено или постои обид, а обидот е казнив, тогаш постои поврзаност меѓу убиството и тоа друго кривично дело. Вториот вид постои кога друго лице (сведок, жртва или соучесник) е лишено од живот за да биде отстрането како сведок на претходно извршено кривично дело. За постоењето на делото

[67] E. Schmidhaeuser, Strafrecht, Besonderer teil, 2. Auflage, Tuebingen, 1983 (стр.78)

небитно е дали е откриено или не претходно извршеното кривично дело, како и во кое својство сторителот на ова кривично дело учествувал во претходното кривично дело - како сторител или соучесник. Вообичаено убиство, или како што законикот го нарекува „убиство“ (Totschlag), е предвидено во одредбата од член 212 од Кривичниот законик. Ова дело е дефинирано на негативен начин. Имено, според законското решение, ова кривично дело постои во сите случаи кои не претставуваат тешко убиство (ohne Morder zu sein) или како што вели Законот: „Тој што ќе убие лице, а не е убиец во смисла на член 211, став 1 ќе се казни со лишување од слобода од најмалку пет години“. Ова дело се состои и од повеќе елементи, како што се: а) намерно предизвикување смртен исход со свесност за сите карактеристики на објективната структура на кривичното дело и б) отсуство на околности што го исклучуваат прекршокот или вината (според одредбите од општиот дел на Кривичниот законик). Но, покрај основниот облик на убиство, став 2 од член 212 од Кривичниот законик предвидува и тешки случаи од ова кривично дело, за кои е пропишана доживотна казна затвор (како и за тешко убиство). Законот не ја утврдува сериозноста на ова кривично дело, што остава широки можности на судската практика да го оцени постоењето на оваа форма на кривично дело убиство во секој конкретен случај. Тоа, секако, создава проблеми во однос на правната квалификација на кривичната материја во секој конкретен случај и нејзиното разграничување од тешко убиство според член 211 од Кривичниот законик. Германското кривично право предвидува три привилегирани убиства, кои се дефинирани во неколку законски одредби. Тие вклучуваат: а) помали случаи на убиство или Minder schwerer Falls des Totschlags - член 213 КЗ; б) лишување од живот на барање или Totung auf Verlangen - член 216 КЗ; в) лишување од живот од небрежност или Fahrlassige Totung - член 222 КЗ.

Привилегирано убиство со наслов[68] „Помали случаи на убиство“ е предвидено во член 213 од Кривичниот законик. (Mind Schwerer Fall des Totschlags). Се работи, всушност, за испровоцирано убиство за кое е пропишана затворска казна од една до десет години. Постоењето на ова кривично дело бара кумулативно исполнување на следните елементи: а) дејствието на лишување од живот на друго лице; б) состојба на иритација во која се наоѓа сторителот на делото во кое е доведен без своја вина. Сторителот во моментот на извршување на делото бил во состојба на иритација. Тоа е состојба на

[68] G. Arzt, U. Weber, Strafrecht, Besonderer teil, Lehrbuch, Bielefeld, Gieseking, 2000, стр.88

зголемена, силна возбуда која влијае на однесувањето, што доведува до афективна состојба на висок степен на дејствување, што доведува до ограничувања или значително намалување на способноста за контрола на нивните постапки. Однесувањето на сторителот во оваа состојба е свесно, но не контролирано. Дали имало состојба на раздразливост е прашање на кое одговараат наодите и мислењето на форензичко-психијатриско вештачење. Насилникот без своја вина е доведен во состојба на иритација со провокација на убиениот. Станува збор, всушност, за провокативно убиство каде што самиот убиен придонел за негово лишување од живот со своите претходни постапки. Сторителот мора да биде доведен до состојба на иритација доколку тајно не ја предизвикал ситуацијата што довела до напад или сурово постапување. Тоа значи дека тој може да предизвика конфликтна ситуација случајно или во други околности или во содејство со случајот; в) претходна навреда или сурово постапување (злоупотреба) на жртвата кон сторителот или негов роднина. Насилникот бил доведен во состојба на иритација со нападот или суровиот однос кон убиениот, без разлика дали овие дејствија биле насочени лично и директно кон сторителот или негов близок роднина. Нападот е активност која директно, тесно и навистина го загрозува животот или телесниот интегритет на друго лице. Суровото постапување или злоупотреба е активност која нанесува физичка и ментална непријатност, болка и страдање на друго лице. За постоењето на овој чин, важно е да постои причинско-последична врска помеѓу нападот и суровото постапување со убиениот и состојбата на иритација на сторителот (лутина, лудило). Самиот Законик го дефинирал поимот роднина во член 11 став 1. Тука спаѓаат следните лица: 1) роднини од правна линија, роднини по женска линија, брачен другар, свршеник, браќа и сестри, браќа и сестри на брачниот другар, без разлика дали се работи за брачна или вонбрачна врска и дали бракот сè уште постои, односно дали дошло до престанок на сродство или роднина и 2) посвоители (згрижувачи) и посиноци. г) преземање на извршно дејствие на местото каде што сторителот бил испровоциран. Овде местото на преземање на дејствието е елемент на постоењето на кривичното дело, бидејќи претходното провокација на убиениот и последователно преземеното дејствие на сторителот со кое го лишува од живот мора да се изврши на истото место (што укажува нивната временска врска).

Покрај овие елементи, кумулативно утврдени со Законикот[69], ова привилегирано кривично дело постои и во други „помалку сериозни“ случаи. Кога станува збор за „тежок“ или „помалку тежок“ случај на лишување од живот на друг, тоа е фактичко прашање што судскиот совет мора да го реши во секој конкретен случај, врз основа на сите објективни и субјективни околности на кривичната материја.

Второто привилегирано убиство во германското кривично право е предвидено во одредбата од член 216 од Кривичниот законик. Тоа е „лишување од живот на барање“ или Tötung auf Verlangen. Делото се состои во лишување од живот на друго лице (zur Tötung bestimmt worden) на јасно изразено и сериозно барање (молба) на оштетениот. За ова дело е предвидена затворска казна од шест месеци до пет години. Според изричната законска одредба, казнив е и обидот за ова дело. Постоењето на ова привилегирано убиство бара кумулативно исполнување на следните елементи: а) чинот на лишување од живот на друго лице преземен со каква било активност, на кој било начин или со употреба на какви било средства и б) јасно изразено и сериозно барање на повредениот да му го одземе животот. Така, сторителот го презема делото лишување од живот по сериозно и експлицитно барање на пасивниот субјект. Воедно, Законот изречно не ја поставува како услов за постоење на ова кривично дело возраста на полнолетство на пасивниот субјект чија одлука, па дури и барањето, би била правно релевантна во оваа смисла. Важно е таквото барање да биде израз на неговата цврста и непоколеблива одлука да биде лишен од живот, без оглед на причините за неговото барање (на пример, тешка здравствена состојба и сл.). Ова барање може да биде усно, писмено, на друг начин, но на начин што неговата содржина е позната и докажана, а ова барање мора да биде изрично поднесено без употреба на сила, закана, измама или друг притисок врз волјата што ја исклучува можноста да се одлучи за такво лице.

Последното привилегирано убиство[70] е предвидено во член 222 од германскиот Кривичен законик. Тоа е лишување од живот од небрежност (Fahrlassige Totung). Делото се состои во предизвикување смрт на друго лице од небрежност. За ова кривично дело е предвидена казна затвор до пет години или парична казна (што е вистинска реткост во современото кривично право да се пропише толку блага казна во вид на парична казна за

[69] G. Arzt, U. Weber, Strafrecht, Besonderer teil, Lehrbuch, Bielefeld, Gieseking, 2000, стр.103
[70] W. Sauer,System des Strafrechts, Besonderer teil, Koln-Berlin, 1954, стр. 56

убиство како едно од најтешките кривични дела против животот). Овој привилегиран облик на убиство се карактеризира со поблаг степен на вина (неволно преземање дејствија) од страна на сторителот во моментот на извршување на делото. Интересно е што германскиот законодавец (меѓу ретките) не ги дефинира поимите намера (Vorsatz) и небрежност (Fahrlassigkeit) како облици на изразување на вина. Затоа, тие ја препуштаат својата дефиниција на правната теорија и судската пракса.

15.2.2. Франција

Кривичниот законик на Франција од 1992 година[71] е усвоен на 16 декември 1992 година (кој стапи во сила на 1 март 1994 година), а оттогаш е изменет неколку пати (последниот пат кога измените на законикот стапиле на сила се на 12 јули 2013 година). Во вториот дел со наслов „Напад на личноста“, во првото поглавје со наслов „Напад врз животот на човекот“, како и во второто поглавје, се предвидени кривични дела против животот, во зависност од формата на вината на сторителот. Тоа се: а) првото поглавје „Умислен напад врз животот“ и б) второто поглавје „Неволев напад врз животот“. Значи, во овие две поглавја има систематизирани кривични дела кои како предмет на заштита го имаат животот на друго лице или правото на живот. Така, човечкиот живот е определен како најважна човечка и општествена вредност. Од насловот на првата глава од Вториот дел од Законот произлегува дека предмет на заштита на овие кривични дела е определен како живот или право на живот на друго лице.

Извршител на овие кривични дела може да биде секое лице, а во однос на вината, овие дела може да се извршат со умисла (прва глава, прво поглавје „Умислен напад врз животот“) или од небрежност (прва глава, второ поглавје „Неволев напад на животот“). А кривичното право на Франција во вториот дел со наслов „Напад врз личноста“, во првото поглавје со наслов „Напад врз животот на личноста“ издвојува повеќе облици на кривичното дело убиство. Тоа се: а) прво поглавје „Умислен напад врз живот“: 1) обично (со умисла убиство - член 221-1., 2); тешко убиство - чл. 221-2 до 221-4. и 3) труење - член 221-5 и б) второ поглавје „Неволев напад врз животот“: 1) убиство од небрежност – 221-6.

[71] Code Penal France, Juillet 2012, Paris, Dalloz, 2013 (стр. 223)

Француското кривично право[72] прави разлика помеѓу две кривични дела за обично убиство. Тоа се: а) убиство со умисла - член 221-1. КЗ и б) труење - член 221-5. КЗ. Првиот облик на обично убиство, или како што го нарекува Кривичниот законик „убиство со умисла“ (meurtre) е предвиден во одредбата од член 221-1. Ова дело е дефинирано на наједноставен начин, т.н последователна диспозиција. Тоа е намерно предизвикување на смрт на друго лице. За ова дело е предвидена казна затвор до триесет години. Така, чинот на извршување е секоја активност на вршење, невршење, физички или психички преземена, која е соодветна, доволна да доведе до последица - лишување од живот или предизвикување смрт на друго лице. Тоа се рефлектира во предизвикување смрт на човек, т.е. во лишување од живот на друго лице. Начинот на предизвикување на смртта не е важен за постоењето на основната форма на ова кривично дело. Ова дело се состои од два елементи. Тоа се: а) намерно предизвикување смртен исход со свесност за сите карактеристики на објективната структура на кривичното дело и б) отсуство на околности што го исклучуваат престапот или вината (според одредбите од општиот дел од Кривичниот законик).

Друга или посебна форма на обично убиство се нарекува „труење“. Тоа е предвидено во член 221-5. КЗ. Труење (empoisonnment) е напад врз животот на друго лице со употреба на супстанции способни да предизвикаат смрт на друго лице. Она што го карактеризира овој облик на убиство е употребениот метод, односно средството со кое намерно се предизвикува смрт на друго лице. Станува збор за разни материи или препарати во цврста, течна или гасовита состојба, кои според своите својства и карактеристики, односно во количина, се погодни да предизвикаат смрт на друго лице. За ова дело е предвидена и затворска казна до триесет години.

Покрај затворската казна пропишана со Законот[73], за сторителот на оваа форма на кривично дело ќе се применуваат и одредбите од член 132-23, КЗ поврзани со безбедноста. Според ова законско решение, лицата осудени на казна затвор помала од десет години немаат право на безбедносен период во кој се применуваат одредбите кои се

[72] Code Penal France, Juillet 2012, Paris, Dalloz, 2013 (стр.227)

[73] R. Bernardini, Droit penal special, Paris, 2000 (стр.90)

однесуваат на суспендирање или намалување на казната, привремено отсуство или условен отпуст (став 1). Безбедносниот рок може да трае до половина од казната, а во случај на доживотен затвор, безбедносниот рок е осумнаесет години. Судот е овластен со посебно решение да го зголеми овој период најмногу до две третини од казната, а во случај на доживотна казна, овој период е дваесет и две години. Исто така, судот е овластен да го скрати периодот на казната (став 2). И конечно, во случај кривичното дело труење да предизвика смрт на друго лице во постоење на една од околностите предвидени во чл. 221-2, 221-3 и 2214 (кога има тешко убиство), тогаш ова кривично дело добило потешка квалификација, за што е пропишана доживотна казна затвор.

Законикот пропишува тешко убиство или „убиство“ во три законски членови (членови 221-2 до 221-4 од Кривичниот законик), за кои е предвиден најтешкиот вид и мерка позната на француското кривично право - доживотен затвор. Законот го дефинира ова дело како убиство со умисла извршено под одредени околности, на одреден начин, од одредени побуди (цели) или против одредено лице. Од правниот опис на тешкото убиство произлегуваат два од неговите основни елементи, тоа се: 1) објективен и 2) субјективен елемент. Објективни елементи на кривичното дело тешко убиство вклучуваат: а) предмет на дејствие - живот или право на живот на друго лице; б) чин на извршување во смисла на преземање или пропуштање на телесното движење; в) последица на дејствие преземено за да се предизвика смрт на друго лице и г) незаконско, неовластено постапување на сторителот. И субјективните елементи на ова кривично дело се јавуваат во повеќе облици. Тоа се: а) умисла (како највисок облик на свесна и доброволна ориентација на сторителот да ги предизвика последиците од делото сторено со чинот на извршување) и б) вина, која вклучува пресметливост.

Францускиот Кривичен законик предвидува три облици на тешко убиство предвидени во чл. 221-2, 221-3 и 221-4.

Првиот облик на тешко убиство[74] по член 221-2 од Кривичниот законик за кој е пропишана доживотна казна се јавува во два вида. Тоа се: 1) кога убиството со умисла му

[74] R. Bernardini, Droit penal special, Paris, 2000, стр.67

претходи, го следи или се јавува по друго кривично дело - ова кривично дело постои кога убиството е извршено заедно со друго (кое било, и веројатно посериозно) кривично дело, без разлика дали сите кривични дела се извршени со едно дејство (идеален стек) или со повеќе дејствија (реален стек), кои повторно можат да се преземат на исто или различни места, во исто или различно време. Притоа, можни се различни ситуации: а) убиството да е извршено пред друго кривично дело; б) убиството и друго кривично дело да се извршени истовремено (паралелно) и в) убиството да е извршено по друго кривично дело. Овде, лишувањето од живот на друго лице се јавува како претходна фаза или фаза во која е извршено друго кривично дело или фаза во која се прикрива претходно сторено кривично дело од кој било вид, во кое сторителот претходно учествувал во кое било својство (како сторител или соучесник) и 2) кога е преземено убиство со умисла заради подготовка или олеснување на извршување на друго кривично дело или заради помагање на сторителот на друго кривично дело или на неговите соучесници да избегаат или да не бидат казнети. Друг вид на ова кривично дело постои кога убиството, всушност, е неопходен услов за да се отстрани пречката и со тоа да се подготви, овозможи или олесни извршувањето на кривичното дело, без разлика дали се работи за друго, последователно, кривично дело воопшто извршено или во обид. Но, неговото извршување мора да биде мотив, причина поради која сторителот пристапува кон извршување на убиството. Во вториот случај, убиството е извршено за да се овозможи на сторителот или соучесниците во извршување на друго, претходно сторено, кривично дело да избега или на друг начин да избегне кривично гонење и казна, односно извршување на изречената казна.

Друг облик на тешко убиство е пропишан во одредбата од член 221-3. КЗ[75]. Според измената на Кривичниот законик од 1 февруари 1994 година (No. 94-89), станува збор за умислено лишување од живот на друго лице, кое е сторено со однапред промислена намера. Тоа е всушност убиство со предумисла (assassinat). Најтешкиот облик на умисла, во вид на предумисла, претставува квалификаторна околност за која сторителот се казнува со доживотен затвор. Предумислата е студено, долгорочно, трезвено размислување за извршување на некое дело, анализирање на сите околности на делото, планирање, подготвување и донесување одлука, по што следи нејзино остварување со преземање на

[75] P. Conte, Droit penal special, Paris, 2003 (стр.89)

дејствието на лишување од живот на друго лице. Покрај оваа казна, во смисла на член 132-23 од Кривичниот законик, доколку како оштетен или жртва се појави малолетник на возраст под петнаесет години, или ако убиство со умисла е придружено или му претходи силување, тортура или друго малтретирање (суровост), поротата со посебно решение може да го зголеми безбедносниот период и до триесет години (ако е изречена казна доживотен затвор) или може да одлучи дека ниту една од мерките наведени во член 132-23 од Кривичниот законик не може да се применува на осудениот. Исто така, изречно е предвидено дека во случај на ублажување на казната за осуден за ова кривично дело поради дадено помилување, безбедносниот рок може да трае онолку колку што е определена казната со актот за помилување, освен кога со уредбата за помилување не е поинаку предвидено.

Последна форма на тешко убиство[76] е убиство со умисла (meurtre) од член 221-4 од Кривичниот законик. Според измените на Кривичниот законик (No. 94-89 од 1 февруари 1994 година и No. 96-647 од 22 јули 1996 година), ова дело има повеќе облици на манифестирање, во зависност од видот и карактеристиките на пасивниот субјект (жртва). како квалификациска околност. Ова дело е казниво и со доживотен затвор. Ова дело постои ако е лишено од живот едно од следните лица: а) малолетно лице кое не наполнило петнаесет години во времето на извршувањето на дејствието на извршувањето, што мора да му биде познато на сторителот. Така, овде возраста на жртвата е квалификациона околност опфатена со намерата на сторителот; б) правен или крвен роднина во права линија, очув или маќеа на сторителот, каде што квалификационата околност е правен или крвен роднина на сторителот; в) лице кое е особено ранливо поради возраста, болест, телесна повреда, бременост, физичка или ментална попреченост, а тоа било очигледно или сигурно за сторителот. Станува збор за неспособно лице кое поради физичка или ментална немоќ или неспособност не е во состојба да го заштити својот живот, што му е познато на сторителот и користи таква состојба за да му го одземе животот на неспособно лице; д) судија, поротник, адвокат, државен службеник, законски претставник овластен од министерот за правда, воено лице, полициски службеник, царински службеник, казнено-поправна установа или друг претставник на државен орган или лице кое врши должност врз основа на јавна служба во вршење или во врска со вршење на тие функции или

[76] B. Geninet, L' indispensable du droit penal, Paris, Studyrama, 2002, стр.174

должности ако на сторителот му е очигледен или познат статусот на оштетениот. Ова кривично дело квалификува две околности: а) природата на пасивен субјект што мора да му биде познат на сторителот; б) лишување од живот на тоа лице во извршувањето или во врска со извршувањето на неговите службени должности, функции или ангажмани и в) сведок, оштетен или приватен обвинител со цел да се спречи изнесување на факти, поднесување жалба или давање исказ пред суд или во врска со фактите што се соопштени, поднесени со жалбата или изјавите. Овој облик на тешко убиство се карактеризира и со две квалификациони околности: а) природата на пасивен субјект во времето на извршувањето на делото опфатено со умислата на сторителот и б) намерата на сторителот да го лиши од живот таквото лице во врска со неговата способност да го спречи да преземе одредена законска должност.

Според сторителите на овој облик на тешко убиство, се применува пропишаниот безбедносен период. Ако се работи за убиство извршено над малолетно лице кое не наполнило петнаесет години и ако убиството со умисла е придружено или му претходи силување, тортура или малтретирање (суровост), поротата може да донесе посебно решение за зголемување на безбедносниот рок на сторителот на триесет години (ако е изречена казна доживотен затвор) или може да одлучи дека ниту една од мерките наведени во член 132-23 од Кривичниот законик не може да се применува на осудено лице во случај на ублажување на казната поради дадено дело на помилување. Во тој случај, периодот на обезбедување се изедначува со времетраењето на казната определена со актот за помилување, освен кога со уредбата за помилување не е предвидено поинакво решение.

Во современото француско кривично право во првата глава[77], во второто поглавје насловено како „Неволев напад врз животот“, во член 221-6 од КЗ предвидува привилегирано убиство - убиство од небрежност (un homicide involontaire). Овој чин е смрт на друго лице поради грешка, невнимание или неисполнување на обврските пропишани со закон или правилник, кои се однесуваат на безбедност или претпазливост. Овој привилегиран облик на убиство се карактеризира со поблаг степен на вина - неволно извршување на делото од страна на сторителот во моментот на извршување на делото на

[77] P. Conte, Droit penal special, Paris, 2003 (стр.22)

извршување. Дејство постои кога сторителот презел дејство за постигнување друга цел или резултат каде што лишувањето од живот настанува како случајна, споредна последица на која сторителот не сакал или се согласил, но го предвидел или можел и бил должен да го предвиди неговото дејствување според постоечкиот објективни околности и според личните карактеристики. Тоа е убиство од невнимание, непромисленост, погрешна проценка на ситуацијата. Овде нема доброволен однос кон последиците од лишување од живот што ја одразува стремежот на сторителот, така што психолошката страна на делото е полесна во однос на убиство со умисла.

Ова дело има два облици на појавување, во зависност од формата на небрежност (вина) на сторителот. Тоа се: а) предизвикување смрт со свесна и несвесна небрежност - поради грешка, невнимание. Непромисленоста постои кога човекот предвидел можност за општествено опасни последици од своите постапки (недејствување), но без доволно причини тој самоуверено верувал дека ќе ги спречи тие последици (свесна негрижа). Невнимание постои кога некое лице не предвидело можност за општествено опасни последици од своите постапки (непостапување), иако со потребната грижа и претпазливост бил должен и можел да ги предвиди тие последици (несвесно невнимание) и б) предизвикување смрт од професионална негрижа - поради непочитување на законските обврски или прописи и се однесува на преземање на пропишаните безбедносни или мерки на претпазливост. Поимот професионална небрежност не е определен со Кривичниот законик, туку во секој конкретен случај неговото постоење го утврдува судскиот совет врз основа на сите околности на конкретниот случај и личноста на сторителот. Ова дело постои доколку лишување од живот на друго лице е поради несоодветно, несовесно, невнимателно, невешто извршување на професионалната должност на сторителот. За несовесно лишување од живот е пропишана кумулативна казна затвор до три години и парична казна во износ од 45.000 евра. Доколку, пак, се работи за намерно неисполнување на обврските во врска со примената на безбедносните мерки или мерките на претпазливост пропишани со закон или правилник, што резултира со смрт на друго лице, тогаш кумулативна казна е затвор до пет години, а предвидена е и глоба до 75.000 евра.

Интересно решение во француското кривично право е предвидено во одредбата од член 221-7 според Кривичниот законик, според кој правните лица можат да одговараат и за несовесно лишување од живот на туѓо лице доколку се исполнети условите од член 121-2. КЗ. Според ова законско решение, потребни се два кумулативни услови за одговорност на правно лице. Тоа се: а) дека делото на извршување на кривичното дело е преземено од орган или претставник на правно лице и б) дека кривичното дело е сторено за или во корист на правното лице. Со измените на Кривичниот законик од 10 јули 2000 година, одговорноста на правно лице се прошири за кривични дела од небрежност, како што е ненамерно убиство. За стореното кривично дело на правно лице, во смисла на чл. 131-37 до 131-39. КЗ може да ги изрече следните казни: а) парична казна; б) казна за престанок на правно лице; в) забрана за вршење одредени работи во врска со кои е сторено кривично дело во траење до пет години; г) ставање под судски надзор до пет години д) забрана за основање правно лице трајно или за период од пет години; ѓ) исклучување од јавен тендер до пет години; е) забрана за аплицирање на јавен повик за средства за до пет години; ж) забрана за издавање чекови и користење на платежни картички до пет години; з) одземање на предмети; ѕ) јавно објавување на пресудата во весници или електронски медиуми.

15.2.3. Италија

Во октомври 1930 година, од страна на цар Виторио Емануле III[78] беше прогласен италијанскиот Кривичен законик – Codice penale. Иако е усвоен во времето пред Втората светска војна, тој и денес е на сила со голем број измени (вклучувајќи ги и најновите новитети од 2016 и 2017 година). Овој Законик во вториот „Посебен дел“ - Parte speciale, во глава дванаесет, во групата на кривични дела против лицето „Delitti contro la persona“, во глава еден со наслов „Кривични дела против животот и телесниот интегритет“ пропишува основни, потешки и полесни облици на кривичното дело убиство како основен облик на манифестација на напад врз човечки живот.

[78] Legge 10. Ottombre 1930. No. 1398. Testo coordinate ed aggiornate del Regio Decreto Legge 20. 3. 2016. No. 20 e 8. Marzo 2017. No. 24.

Основното кривично дело против животот (или правото на живот) на една личност е убиството - L'omicidio. Тоа е пропишано во одредбата од член 575 од КЗ. Работата се одредува на наједноставен начин - со последователна диспозиција. Така, убиството се состои во предизвикување смрт на друго лице. Така, чинот на извршување се дефинира како предизвикување смрт на друго лице. Тоа може да се преземе со различни активности од физичка или ментална природа, со користење на какви било начини или средства, но кои се соодветни, доволни да доведат до последици од овој чин - смрт на друго лице. Законот не кажува ништо за формата на вината на сторителот, но со логичко и граматичко толкување на другите одредби поврзани со лишување од живот, може да се заклучи дека ова дело може да се изврши само со умисла, без разлика на неговата форма. За ова дело е предвидена казна затвор до дваесет и една година.

Интересна е судската практика на италијанските судови поврзана со ова кривично дело. Така, според пресудата на Врховниот суд[79] бр. 37-352 од 10 октомври 2007 година, на сторителот на убиство во овој случај може да му биде ублажена казната, бидејќи тој е сопруг кој ја убил својата сопруга од љубомора, а не може да се смета убиство „зачувување на честа и општествените вредности“, во смисла на олеснителни околности пропишани во член 62, став 1 од италијанскиот Кривичен законик, но ова дело е израз на заостанатото разбирање во однос на ставовите што постојат во современото граѓанско општество. Но, и во случај на убиство, казната за сторителот може да се намали доколку делото на извршување на кривичното дело го презел заради „заштита на моралот или одредени општествени вредности“.

Членот 576 од Кривичниот законик пропишува тешко (квалификувано) убиство, иако Законот не го нарекува така. Имено, името на оваа законска одредба е „Убиство под отежнувачки околности“ - Circostanze aggravanti. Pena del’ ergastolo. Ова кривично дело, кое се јавува во седум облици, е казниво со доживотен затвор. Така, казна доживотен затвор може да се изрече на лице кое предизвикало смрт на друго лице во присуство на следните отежнувачки околности.

[79] S. Aleo, G. Pica, Diritto penale, Parte speciale, Padova, 2012 (стр. 56)

Првиот облик на тешко убиство од став 1 од член 576 од италијанскиот Кривичен законик постои доколку делото на извршување на кривично дело е извршено во присуство на некоја од отежнувачките околности наведени во член 61 став 2 од Кривичниот законик. Имено, оваа форма на тешко убиство што го квалификува мотивот на сторителот во моментот на преземање на дејствието на извршувањето (но што не мора да се реализира во секој случај, иако е иницијатор на сторителот да го преземе делото одземање на животот на друго лице) се јавува во неколку форми. Тоа се: а) ако делото е сторено со цел да се прикрие друго претходно сторено кривично дело. Не е важно во кое својство сторителот на убиството учествувал во тоа претходно кривично дело (како сторител, соизвршител, поттикнувач или соучесник), ниту дали тоа дело е откриено и познато на органите на прогонот или не. Прикривање на претходно кривично дело е целта на преземање на делото лишување од живот на друг, без разлика дали делото навистина ќе биде прикриено на таков начин; б) ако делото е сторено со цел сторителот за себе или за друго (физичко или правно) лице да обезбеди каква било корист (имотна или неимотна) или друга корист. Оваа корист или добивка, односно нејзиното постигнување или осигурување, не мора да се реализира во секој конкретен случај, туку нивното остварување треба да ја квалификува намерата на сторителот во моментот на преземањето на дејствието на извршувањето, односно да биде иницијатор на сторителот да го преземе делото лишување од живот на друго лице; в) ако делото е сторено со цел да се избегне одговорност на сторителот за друго претходно сторено кривично дело без разлика дали неговата одговорност е утврдена од надлежните правосудни органи или не. Важно е убиецот претходно да учествувал во извршување на кое било кривично дело во кое било својство и дека со лишување од животот на друго лице (на пример, сведок, соучесник или жртва на претходно кривично дело) сака да избегне одговорност за претходно стореното кривично дело.

Во членот 576 ст.2 од Кривичниот законик[80] е предвиден друг облик на тешко убиство. Ова кривично дело се јавува и во повеќе различни видови на манифестација, во зависност од видот, природата и карактерот на квалификациската околност. Така, ова

[80] Compendio di Diritto penale, Parte generale e speciale, Napoli, 2008 (стр.77)

тешко убиство постои во следниве случаи: 1) ако делото на извршување на кривично дело е преземено спрема одреден пасивен субјект - лице кое има одредена лична карактеристика во однос на сторителот. Така, ова дело се состои во предизвикување смрт на предок или потомок на сторителот (лице во крвно сродство - брачна или вонбрачна - во растечка или опаѓачка линија); 2) ако делото е сторено во присуство на некоја од наведените отежнувачки околности кои се наведени во член 61 точка 1-4 од КЗ. Ова дело постои доколку делото лишување од живот на друго лице е преземено: а) од ниски, неморални, нечесни побуди; б) со цел да се изврши или прикрие друго кривично дело, а сторителот на тој начин ги отстранува пречките со лишување од живот на друго лице; в) за да за себе или за друго лице придобие корист (имотна или неимотна), која во овој случај воопшто не мора да се придобие; г) за да се избегне одговорност и казна за друго претходно сторено кривично дело; д) на посебен, специфичен начин - злоупотреба на службената должност; ѓ) на суров начин (со непотребно и прекумерно мачење, осакатување и нанесување на физички и психички повреди, болка и страдање со висок интензитет на пасивен субјект; 3) ако смртта на друго лице е предизвикана на особено опасен начин - со употреба на отров - материја во цврста, течна или гасовита состојба која со своите деструктивни хемиски својства влијае на централниот нервен систем или на физичкиот интегритет на пасивниот субјект; 4) ако дејството се врши на подмолен, прикриен, потаен, лукав начин преку искористување на довербата на жртвата која не очекува напад на својот живот; 5) ако делото лишување од живот на друго лице е преземено со особено тежок облик на вина, со предумисла - dolus preameditatus (планиран), каде што сторителот долго време размислувал, подготвувал и планирал извршување на делото. Според В. Блекстоун, предумислата е важен критериум што го одделува тешкото убиство од другите облици на убиство. Современите американски и англиски теоретичари забележуваат дека предумислата е вештачки концепт, кој подразбира четири ментални состојби или форми. Тоа се намерите: да се убие друго лице, да се нанесе тешка телесна повреда на друг, според вредноста на човечкиот живот (depraved heart) и да се изврши кривично дело при чие извршување или обид другиот е лишен од живот. Во првиот случај постои т.н. јавно изразена предумисла, а во други конструктивна или имплицирана предумисла која се подразбира.

Третиот облик на тешко убиство[81] е пропишан со одредбата од член 576 ст.3 од Кривичниот законик. Ова дело постои доколку делото на предизвикување смрт на друг е преземено со цел да се прикрие сторителот на убиството (да остане или да стане недостапен за органите на правдата) со цел да се избегне затворска казна или апсење за кое било претходно кривично дело, без оглед на кривичното дело во кое својство извршителот на убиството учествувал во такво кривично дело.

Во членот 576 ст.4 од Кривичниот законик е предвидено тешко убиство кое се состои од организирано, групно лишување од живот на друго лице. Имено, овде смртта на друго лице е предизвикана со преземање на дејствието на извршување од повеќе лица кои претходно се приклучиле за да го извршат ова дело. Ова дело е форма на организиран криминал, каде што акумулацијата на криминална енергија (криминална волја) на повеќе лица е квалификациска околност за која законот пропишува построга казна.

Петтата форма на тешко убиство[82], за кое е пропишана казна доживотен затвор од член 576 став 5 од Кривичниот законик, што всушност, е построга казна за стек на кривични дела, поточно кривичното дело убиство (од член 575 од Кривичниот законик) и некои од наведените кривичните дела. Значи, овде нема место за примена на правилата за одмерување казни за кривични дела во идеален или реален стек, туку има потешка квалификација на кривичното дело убиство. Така, ова тешко убиство се случува во случај на стек (идеалнен или реален) кривично дело убиство и следните кривични дела: а) злоупотреба на членови на семејството - кривично дело пропишано со член 572 од Кривичниот законик, кое се состои во злоупотреба на роднини, лица со сторителот кои живеат во заедничко домаќинство, подредени или лица кои се зависни од сторителот во смисла на учење, обука, надзор или пракса; б) малолетничка проституција - кривично дело пропишано во член 600-бис од Кривичниот законик, кој се состои во регрутирање или убедување лице помладо од осумнаесет години да се занимава со проституција или во поттикнување, искористување, организирање или контролирање на проституција на лице

[81] K. Himmetreich, C. Krumm, C. Staub, Verkehrsunfallflucht Praxis der Strafverteidingung, 6. Auflage, C. F. Muller, 2013, стр. 99

[82] P. Bejlinson, Ubiistva i ih kvalifikaciia, Sociahrum gumbonj Institut, Tallinn, 2007, стр. 166

помладо од осумнаесет години или на друг начин стекнување корист на овој начин; в) малолетничка порнографија - а кривично дело пропишано во член 600 тер од КЗ, кој се состои од лице кое експлоатира лице помладо од осумнаесет години за порнографска изведба или за производство на порнографски материјал или кое регрутира или убедува лице помладо од осумнаесет години да учествува во порнографска претстава, производство на порнографски материјал или на друг начин да стекнува корист на овој начин; г) сексуална злоупотреба - кривично дело пропишано во член 609-бис од Кривичниот законик, кој е извршен со сила, закана или злоупотреба на овластување со цел да се наведе друго лице да изврши или претрпи сексуални дејствија, или со употреба на ментална или физичка немоќ или измама (заведување или доведување во заблуда) друго лице да го поттикне тоа лице да изврши или претрпување полови дејствија; д) сексуална злоупотреба на малолетно лице - дело пропишано во член 609-кватра од Кривичниот законик, кој се состои од употреба на сила, закани, злоупотреба на овластување, употреба на ментална или физичка немоќ или измама за да се наведе лице помладо од четиринаесет години или лице помладо од седум години да изврши или претрпи сексуална активност и ѓ) сексуална злоупотреба во група - кривично дело пропишано во член 609-цит од Кривичен законик, кој постои доколку повеќе лица заедно, во групи го преземаат делото на извршување на кривичното дело сексуална злоупотреба на кој било начин и во која било од дејствијата од член 609-бис од КЗ.

Ако е предизвикана смрт на друго лице кое претходно било прогонувано (во смисла на кривичното дело пропишано во чл. 612-бис од КЗ) од сторителот, тогаш се работи за тешко убиство предвидено во член 576 став 6 од КЗ, кое се казнува со доживотен затвор. Овде, сторителот презема и чин на извршување во континуитет во два дела, прво дејствието на прогон на друго лице, а потоа дејствието на лишување од живот.

Последната форма на тешко убиство во италијанското кривично право е предвидена во одредбата од член 576 став 7 од Кривичниот законик. Ова дело е квалификувано како пасивен субјект, кој мора да му биде познат на сторителот во времето на извршувањето на дејствието на извршувањето. Дејство во оваа форма постои ако дејствието на извршување е преземено против лице кое има посебна својство - спрема службеник или агент на правосудната полиција или против припадник на јавната

безбедност. За да постои овој облик на тешко убиство, потребно е делото лишување од живот на овие лица да се преземе во одредено време - во време кога овие лица вршеле задача поврзана со вршење на нивната функција или службена должност (која мора да му биде позната на сторителот).

Покрај обичните и тешките облици на убиство, Кривичниот законик[83] на Република Италија препознава и повеќе помали (привилегирани) убиства за кои е пропишана поблага казна поради поблаг облик на вина, природа, карактер или помал степен на општествена опасност. Овие привилегирани убиства се пропишани во посебни законски одредби. Тоа се: а) убиство на дете (или чедоморство) - член 578 од Кривичниот законик; б) убиство со дозвола - член 579 од Кривичниот законик и в) убиство од небрежност - член 589 од Кривичниот законик. За разлика од некои други споредливи современи кривични закони, италијанскиот кривичен закон не признава привилегирано убиство во форма на убиства во афект или во состојба на силна ментална вознемиреност.

Првото привилегирано убиство во италијанското кривично право е чедоморство - Infanticido del consenziente. Тоа е пропишано во член 578 од КЗ. Делото го прави мајката која предизвикува смрт на своето новороденче веднаш по неговото раѓање или плод при породување или ако смртта на новороденчето настапила поради негово материјално и морално запоставување. Ова привилегирано убиство се карактеризира со следните елементи: а) сторител може да биде само мајката; б) пасивниот субјект или жртва се дефинира на два начина: а) новороденчето - кога ќе заврши раѓањето и б) човечкиот фетус - кога сè уште трае раѓањето; в) дејствието на предизвикување смрт е преземено во одредено време (како елемент од природата на делото). Законот прави разлика помеѓу две временски точки за преземање на извршно дејствие. Тоа се: по завршувањето на раѓањето и додека породувањето се уште трае и г) смртта на новороденчето доаѓа од посебни причини (мотиви) на мајчината страна - поради материјално и морално запоставување на новороденчето. Важно е овие причини да постојат од страната на мајката за време и по породувањето. Во исто време, законот не бара за постоењето на овој чин некоја посебна „ментална“ состојба на мајката, која е предизвикана од или во врска со породувањето. За

[83] P. Bejlinson, Ubiistva i ih kvalifikaciia, Sociahrum gumbonj Institut, Tallinn, 2007 (стр.68)

ова дело е предвидена затворска казна од четири до дванаесет години. Но, законот, од криминално-политички причини, предвидува можност за поблага казна на сторителот - мајката, доколку дејствието на предизвикување смрт на новороденчето или фетусот било преземено со цел да се спаси животот на мајката. При давањето предност на една од заштитените добра: а) новороденче или плод или б) живот на мајката, законодавецот зазеде став дека и во таков случај има кривично дело, но може да се казни поблаго. Значи, овде „преовладувачкиот интерес“ не е основа што ја исклучува незаконитоста на стореното кривично дело, туку само основа за ублажување на казната. Тогаш сторителот може да се казни со една до две третини од казната пропишана со закон.

Убиство со согласност - L ’omicidio del consenziente е вториот привилегиран облик на убиство пропишан во член 579 од КЗ. Патем, овој чин (под ова име или како убиство од сочувство) е познат и во некои други споредбени законодавства. Делото се состои во предизвикување смрт на друго лице со негова согласност. Така, постоењето на сериозна и експлицитна согласност, која слободно се дава како израз на цврста и непоколеблива одлука од страна на возрасен и разумен човек како пасивен субјект и која е дадена во времето пред извршувањето, дава привилегиран карактер и помал степен на општествена опасност за која законот пропишува поблага казна – затвор во траење од шест до дванаесет години.

Но, ова привилегирано кривично дело не постои, туку кривичното дело убиство (став 2) во следните случаи пропишани со закон, доколку делото на предизвикување смрт е преземено против: а) лице кое не наполнило осумнаесет години (малолетно); б) ментално заостанато лице, лице кое во моментот на делото е во состојба на намалена ментална способност или лице кое е под дејство на алкохол или други опојни средства; в) лице кое е во тешки животни околности во времето на кривичното дело. Кога постојат „тешки“ животни околности (материјални, социјални, станбени, здравствени итн. е фактичко прашање за кое одлучува судскиот совет во секој случај) и г) лице кое вистинито дало согласност да ја предизвика неговата смрт, но согласноста не е резултат на неговата слободна изразена волја, веќе е принудена со употреба на: сила (физичка, механичка или друга сила на сторителот или друго лице против пасивниот субјект, каде таа сила може да биде апсолутна или компулсивна), закани (соопштенија за зло, усни или

писмени изјави кои му најавуваат на пасивниот субјект какво зло) или измама (заведување или доведување во заблуда) - погрешна и нецелосна идеја за реални, објективни околности.

Убиство од небрежност[84] - L' omicidio colposo е последната привилегирана форма на убиство во италијанскиот кривичен закон, пропишан во член 589 од Кривичниот законик. Делото се состои во предизвикување смрт на друго лице од небрежност. Привилегираниот карактер на ова дело дава поблага форма на вина - негрижа на сторителот во моментот на преземање на дејствието на извршувањето. Тоа е всушност убиство од невнимание, погрешна проценка на ситуацијата. За ова дело е предвидена затворска казна од шест месеци до пет години. Но, убиството од небрежност има уште две или три форми на манифестација. Првиот облик на ова дело, за кој е пропишана затворска казна од две до седум години, е лице кое од небрежност ќе предизвика смрт на друго лице со прекршување на прописите кои го регулираат однесувањето на учесниците во јавниот превоз или прописите за спречување повреди при работа. Станува збор за посебен, посебен облик на убиство од небрежност извршено во одредени области на човековата и социјалната дејност: а) во јавен превоз - прекршување на сообраќајните прописи и б) за безбедност при работа - прекршување на прописите и техничките правила за примена на мерките за заштита при работа. Друг облик на неволно извршување на смрт, за кој е пропишана затворска казна од три до десет години, постои ако смртта на друго лице настапила од небрежност, со што се прекршуваат прописите со кои се уредува однесувањето на учесниците во јавниот превоз од страна на сторителот кој бил во состојба на интоксикација во смисла на член 186 точка 2 или под дејство на наркотични дроги или психотропни супстанци Ваквата состојба на алкохолизам или интоксикација на сторителот во времето на извршувањето на делото се утврдува врз основа на наоди и мислења на судски психијатриски вештаци. Доколку некои од законски пропишаните облици на небрежност настапила смрт на две или повеќе лица, тогаш законот дозволува можност за зголемување на пропишаната казна на трикратен износ, но не повеќе од петнаесет години.

[84] P. Bejlinson, Ubiistva i ih kvalifikaciia, Sociahrum gumbonj Institut, Tallinn, 2007, стр.174

15.2.4. Швајцарија

Во пресрет на Втората светска војна беше донесен и Кривичниот законик на Швајцарската Конфедерација (КК). Прогласен е на 21 декември 1937 година, а денес е на сила со низа измени[85]. Казнено-правната заштита на животот во Швајцарската Конфедерација е предвидена во „Вториот дел“, насловен како „Посебен дел“, и во првиот дел со наслов „Кривични дела против животот и здравјето“.

Првото злосторство од ваков вид е обично убиство - Totung. Тоа е пропишано во одредбата од член 111 од КЗ. Делото се состои во намерно лишување од живот на лице (друго лице). Но, ова е дело од супсидијарна природа. Овој облик на лишување од живот постои само доколку во конкретниот случај не се исполнети условите за постоење на тешко убиство од член 112 од Кривичниот законик. Според обичната правна дефиниција, актот на извршување се определува со последователната диспозиција. Тоа значи дека како чин на извршување на ова дело се јавува секоја активност од физичка или ментална природа, која може да се преземе со правење (активно, позитивно дејство) или непостапување (пропуст, негативно, пасивно дејство), што е соодветно, доволно за да предизвика последица на делото - повреда во вид на уништување на човечки живот - односно предизвикување смрт. Оваа акција може да се преземе со какви било начини или средства. За обично убиство се казнува најмалку пет години затвор.

Најтешка форма на лишување од живот[86] или „тешко убиство“ - Mord е предвидена во одредбата од член 112 од Кривичниот законик. Квалификуваното убиство се казнува со доживотен затвор или со затвор од најмалку десет години. Ова дело постои доколку делото лишување од живот на друго лице е преземено од такви побуди, со таква цел или на начин што тие се особено изопачени или ако сторителот постапува особено сурово при преземањето на дејствието на извршувањето. Значи, оваа работа одредува неколку квалификациони околности. Тоа се: а) посебно изопачување на мотивот, целта или начинот на извршување на делото што предизвикува посебна осуда на општеството за да

[85] StGB, Schweizerisches Strafgesetzbuch, Aktuell geltende Fassung 2013., 7. Auflage, Zurich, 2013 (стр.109)

[86] А. В. Серебреникова, Н. Ф. Кузњецова, Уголовниј кодекс Швејцарии, Москва, 2000 (стр. 90)

му се даде на стореното дело потежок изглед. Кога постои „посебна перверзија“ е фактичко прашање за кое одлучува судот во секој случај, имајќи ги предвид објективните околности на делото и субјективните околности на сторителот и б) посебна суровост, свирепост на сторителот кој се изживува во прилика на извршување на делото, со што на жртвата нанесува непотребна и прекумерна болка, маки и страдања. Во секој случај, жртвата мора да биде во свесна состојба во која трпи неизмерни маки и болки.

Кривичниот закон на Швајцарската Конфедерација, исто така, признава четири лесни или привилегирани форми на убиство. Тие се предвидени во одредбите од чл. 113, 114, 116 и 117 од Кривичниот законик. Тоа се: а) убиство во афект (член 113 од КЗ); б) убиство по барање на оштетениот (член 114 од КЗ); в) убиство на дете (член 116 од КЗ) и г) убиство од небрежност (член 117 од КЗ).

Првата привилегирана форма на убиство според член 113 од Кривичниот законик[87] се нарекува: „Убиство во афект“ - Totschlag. За ова дело е предвидена затворска казна од една до десет години. Делото го извршува лице кое му го одзема животот на друго лице во состојба на силна ментална вознемиреност или под влијание на сериозна психотрауматска ситуација. Со овој чин се привилегира посебната психичка состојба на сторителот во моментот на преземање на делото лишување од живот на друго лице, со што се намалува или речиси целосно се исклучува неговата пресметливост. Постоењето, видот, природата, степенот и времетраењето на таквата душевна состојба судот ги утврдува на главниот претрес во фаза на изведување докази преку наоди и мислења на форензичко-психијатриско вештачење. Имено, законот предвидува дека ова кривично дело се карактеризира со два привилегирани елементи, коишто постојат на страната на сторителот во моментот на преземање на дејствието на извршувањето. Тоа се: а) состојба на силна ментална вознемиреност или состојба на силни насилни емоции и б) состојба на сериозна психотрауматска ситуација или состојба на голем емоционален стрес.

Членот 114 од Кривичниот законик предвидува уште едно привилегирано убиство за кое е предвидена казна затвор до три години или парична казна (што е исклучок од

[87] A. Donatsch, B. Tag, Strafrecht, 8. Auflage, Zurich, 2006 (стр.40)

фактот дека за вакво тешко кривично дело против животот се казнува со казна различна од затвор - парична казна, иако ваквото решение е познато и францускиот кривичен законик, којшто кумулативно пропишува затвор и висока парична казна за овие дела). Станува збор за „Убиство по барање на оштетениот“ - Totung auf Verlangen. Ова дело го извршува личност која од угледни побуди (мотиви кои се вредни за внимание), односно од сожалување, на негово упорно и сериозно барање, лишува од живот друг. Привилегираното убиство во оваа форма се карактеризира со следните елементи: а) сторителот го презема чинот на лишување од живот од угледни - општествено прифатливи побуди - мотиви вредни за внимание или од мотив на сочувство (милост). Тоа се морално прифатливи, дозволени побуди, мотиви кои не предизвикуваат згрозеност, гадење или вознемиреност кај граѓаните и б) сторителот го презема дејствието на извршување на упорно и сериозно барање на оштетениот. Тоа значи дека повредениот (подоцна убиениот) е пресметлив, односно дека има зачуван и здрав разум и дека е целосно свесен за своето барање и неговата содржина и дека навреме го сака или се согласува на тоа за време или непосредно пред преземање дејствија за лишување од живот. Барањето на оштетениот мора да биде: а) упорно - односно трајно и б) сериозно - да биде израз на цврста и непоколеблива одлука на оштетениот да биде лишен од живот. Ова барање мора јасно и недвосмислено да му се каже на сторителот, пред да се изврши убиството, усно, писмено или на друг начин, за да може подоцна да се докаже (утврди) неговата содржина.

Во членот 116 од Кривичниот законик е предвидено старо кривично дело наречено чедоморство – Kindestotung. За ова дело е предвидена казна затвор до три години или парична казна. Делото го врши мајка која го убива своето дете при породување или во време по раѓањето кога била под негово влијание.

Последна привилегирана форма на убиство[88] е „Убиство од небрежност“. Ова дело е предвидено во член 116 од Кривичниот законик. На неговиот сторител му е пропишана затворска казна до три години или парична казна. Ова е убиство од невнимание, непромисленост, погрешно проценување на ситуацијата. Делото се состои во предизвикување смрт на друго лице од небрежност.

[88] J. Beat Ackerman, H. Wiprahtiger, Strafrecht, Basler Kommentar, 2. Auflage, Basel, 2007 (стр. 77)

ЗАКЛУЧОК

Класификацијата на убиствата и убијците може да се врши во кривичното право, криминологијата, судската психијатрија и пенологијата. Меѓутоа, досега не е постигната согласност помеѓу теоретичарите и истражувачите за постоење на еден и единствен класификационен систем и заедничка типологија на убиствата и убијците. Постојат голем број на различни класификации зависно од целите и критериумите за создавање на таа класификација.

Кривично-правните класификации доаѓаат до израз во кривичното право. Тие поаѓаат од степенот на општествена опасност на извршеното кривично дело и објективно се одредуваат според видот и групите на кривични дела кои се наоѓаат во Кривичниот законик.

Криминолошките класификации се засноваат на етиолошките сознавања и имаат за цел превентивно да делуваат на сузбивање на криминалитетот. Нивното значење посебно се нагласува и поради тоа е многу важно овие класификации да бидат прецизно и добро изработени.

Пенолошките класификации се поврзани со праксата на извршувањето на кривичните санкции и примената на третманот во пенитенцијарните установи.

Голем број на различни класификации и типологии го отежнуваат воспоставувањето на основната превентивна цел – сузбивање на криминалитетот. Поради тоа изработувањето на адекватна класификација и типологија на криминалитетите и деликвентите се поставува како неопходна задача за теоретичарите и истражувачите.

Во однос на компаративната анализа на источноевропските и западноевропските земји, можеме да заклучиме дека генерално во Европа кривичните законици во најголемиот дел се идентични во однос на тоа какви видови на кривични дела постојат и какви се предвидените санкции за истите.

Во Македонија на никого не може да му биде изречена казна, или пак, друга кривична санкција за дело кое пред да биде сторено, не било со закон или со

меѓународните ратификувани договори, согласно Уставот на Република Македонија, определено како кривично дело и не била пропишана казна со закон. Врз сторителот на кривично дело се применува законот што важел во времето на извршувањето на истото дело. Ако по извршувањето на делото е изменет законот, еднаш или повеќе пати, ќе се примени законот што ќе биде поблаг за сторителот.

Според Кривичниот закон, тој што ќе лиши од живот друго лице ќе се казни со затвор најмалку пет години, а со затвор најмалку десет години или со доживотен затвор ќе се казни тој што друг ќе лиши од живот на свиреп или подмолен начин, ќе лиши од живот при вршење на семејно насилство, ќе лиши од живот и притоа со умисла ќе го доведе во опасност животот на трето лице, ќе лиши од живот од користољубие, заради извршување или прикривање на друго сторено кривично дело, од безобѕирна одмазда или од други побуди, ќе лиши од живот по порачка од друго лице, ќе лиши од живот женско лице за кое знае дека е бремено или малолетник и ќе лиши од живот судија, јавен обвинител или адвокат, при вршењето на неговата функција, односно дејност или службено или воено лице при вршењето на службените работи на јавната или државната безбедност или на должноста чување на јавниот ред и мир, фаќање на сторител на кривично дело или чување на лице лишено од слобода. Со затвор од најмалку десет години или со доживотен затвор ќе се казни оној кој со умисла ќе лиши од живот две или повеќе лица.

Гледајќи и разгледувајќи го нашиот кривичен закон, можеме да забележиме дека исто како и во поголемите и поразвиените европски земји, кои ги обработивме во делот на компаративната анализа на овој труд, се среќаваме со исти или слични правни норми и гледишта во однос на кривичните дела.

Да се пишува за убиствата, како најгрозоморните и најсложените кривични дела, е навистина тешко, а да се разрешат истите на правилен начин, е уште потешко. Овој труд претставува една компарација на кривичните законици во државите во Европа, кои тесно се поврзани и влијаат на нашиот кривичен закон, односно донесување на одлуки од страна на властите, тековни изменувања и дополнувања. Овој труд може да биде корисен за секој оној кој го интересира нешто повеќе за кривичните закони на земјите во нашето опкружување, без разлика дали се работи за студенти, истражувачи, или пак, за пошироката јавност.

КОРИСТЕНА ЛИТЕРАТУРА

Домашна литература

1. Арнаудовски Љ., Криминологија, 2 Август Штип, Скопје, 2007

2. Белевска Д., Здравствена психологија со психодијагностика, МЦСП, Свети Николе, 2018

3. Закон за кривичната постапка (интегрален пречистен текст)

4. Закон за извршување на санкциите (интегрален пречистен текст)

5. Камбовски В., Казнено право – општ дел, 2 Август Штип, Скопје, 2006

6. Камбовски В., Казнено право општ дел, Скопје, 2004

7. Камбовски В. Тупанчески Н., Казнено право – посебен дел, Скопје, 2011

8. Камбовски В., Проблематиката на пропуштањето во кривичното право, Студентски збор, Скопје, 1982

9. Кривичен законик на Република Македонија (интегрален пречистен текст)

10. Марјановиќ Ѓ., Кривично право – општ дел, Предавања по кривично право, 1982

11. Новотни Љ., Судска психијатрија, НИП „Студентски збор“, Скопје, 1998

12. stat.gov.mk

Странска литература

13. Arzt G, , U. Weber, Strafrecht, Besonderer teil, Lehrbuch, Bielefeld, Gieseking, 2000

14. Aleo S., G. Pica, Diritto penale, Parte speciale, Padova, 2012

15. Ackerman J. B., H. Wiprahtiger, Strafrecht, Basler Kommentar, 2. Auflage, Basel, 2007

16. Andrejew I., W. Swida, W. Wolter, Kodeks karny z Komentarzem, Wudawn Prawnicze, Waszawa, 2012

17. Bejlinson P., Ubiistva i ih kvalifikaciia, Sociahrum gumbonj Institut, Tallinn, 2007.

18. Bernardini R., Droit penal special, Paris, 2000

19. Code Penal France, Juillet 2012, Paris, Dalloz, 2013

20. Compendio di Diritto penale, Parte generale e speciale, Napoli, 2008

21. Conte P., Droit penal special, Paris, 2003

22. Donatsch A. , B. Tag, Strafrecht, 8. Auflage, Zurich, 2006

23. Федосова И., Т. Скуратова, Уголовниј кодекс Россијској федерации, Москва, 2005

24. Geninet B., L' indispensable du droit penal, Paris, Studyrama, 2002

25. Himmetreich K., C. Krumm, C. Staub, Verkehrsunfallflucht Praxis der Strafverteidingung, 6. Auflage, C. F. Muller, 2013

26. Константинович Вилич С.; Типологије убистава и убица; Зборник радова правног факултета у Нишу, Ниш 2003

27. Kodeks karny 6. czerwca 1997., Dz. U z 1997.,r. Nr 88. poz 553., Nr 240. poz. 1431 z 2012

28. Журавлев М. П., А. В. Наумов, Уголовное право России, Части обшаја и особеннаја, Москва, 2003

29. Запевалов В. В., Н. И. Манцев, Уголовниј кодекс Естонској республики, Новие принципи и институти Уголовного кодекса Естонској республики, Санкт Петербург, 2001

30. Кондрашова Т, В., Проблеми уголовној ответственности за преступленија против жизни, здорови, половој свободи и половој неприкосновенности, Екатеринбург, 2000.

31. Legge 10. Ottombre 1930. No. 1398. Testo coordinate ed aggiornate del Regio Decreto Legge 20. 3. 2016. No. 20 e 8. Marzo 2017. No. 24.

32. Lukashov A. I. , E. A. Sarkisova, The Latvian Penal Code, Saint Petersburg, 2001

33. Neubekanntmachung des StGB idF der Bek. v. 10. 3. 1987. (BGBI. I. S. 945, 1160 in der seit 1. 1. 1999. geltenden Fassung)

34. Pettai E. C., Pettai V., Transnational and Retrspective Justice in the Baltic States, Cambridge, 2015

35. Рарог А. И., Есаков Г.А., А. И. Чучаев, В. П. Степалин, Уголовное право России, Части обшаја и особеннаја

36. Россијскаја газета број: 63/1996: Т. Дегтјарева, А. Дружинец, Уголовниј кодекс Россијскоj федерации, текст с измененијами и дополнненијами на 1 сентјабрја 2014 года, Москва, 2014

37. СеребрениковаА. В., Н. Ф. Кузњецова, Уголовниј кодекс Швејцарии, Москва, 2000

38. Schmidhaeuser E. , Strafrecht, Besonderer teil, 2. Auflage, Tuebingen, 1983

39. Сундурова Ф, Р., Уголовное право России, Обшаја част, Казањ, 2003

40. Strafgesetzbuch – StGB je donet 1871. (RGBL. S. 127) (Strafgesetzbuch – StGB, Deutcher Taschenbuch Verlag, Munchen, 2012

41. StGB, Schweizerisches Strafgesetzbuch, Aktuell geltende Fassung 2013, 7. Auflage, Zurich, 2013

42. V. Pettai, J. Ziekinka, The road to the European Union, Volume 2, Estonia, Latvia and Lithuania, Manchester University Press, 2003

43. W. Sauer, System des Strafrechts, Besonderer teil, Koln-Berlin, 1954

44. Шаргородскиј М. Д., Курс советского уголовного права, Част особеннаја, Ленинград, 1973